

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
кафедра розвитку дитини раннього і дошкільного віку
Факультет педагогіки і психології

«ОСВІТА ТА ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ»

14 травня 2026

МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції

Лубни
2026

УДК: 373.2+373.3:376.1:316.7

Схвалено Вченою радою
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(протокол №12 від 26 червня 2026 року)

Р е ц е н з е н т и:

Л. І. Ворона доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

А. С. Бальоха доктор філософії пед. наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет

«Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів»
Всеукраїнська студентська науково-практична конференція (14 травня 2026 р., м. Лубни) / за ред. Гречишкіна І. А., Шкарупа Є. О., Макаренко І. В., ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Лубни, 2026. 110 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції **«Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів»**, (14 травня 2026 р., м. Лубни). Для науковців, педагогів, здобувачів вищої освіти, абітурієнтів, широкого кола читачів.

Тези подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

© ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Саміра Алвердієва</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО.....	5
<i>Карина Борисенко</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ.....	7
<i>Аміна Бабенко</i> РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	9
<i>Ілона Головка</i> , ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	12
<i>Любов Кармазіна</i> ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ.....	14
<i>Ярослава Клименко</i> ВПЛИВ ЗАНЯТЬ СПОРТОМ НА ФОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ВПЕВНЕНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	17
<i>Тетяна Курило</i> ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	20
<i>Ганна Лихацька</i> ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	22
<i>Владислав Матвійчук</i> НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО.....	25
<i>Надія Маєвська</i> СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
<i>Юлія Миршавка</i> , РОЛЬ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА.....	30
<i>Владислав Носков</i> ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	34
<i>Ростислав Павлюх</i> РОЗВИТОК ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ STEAM-ОСВІТИ ТА ТВОРЧОГО ПРОЄКТУВАННЯ.....	37
<i>Анна Похвала</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
<i>Дарина Рабовлюк</i> УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	44
<i>Ірина Стоянова</i> ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНОЇ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ....	47
<i>Алла Учватова</i> , ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ	

УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	49
<i>Наталія Шелестинська, Юлія Косенко</i> , ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	51
<i>Олександра Шубіна</i> АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	55
<i>Олександра Шубіна</i> LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	57
<i>Тетяна Боднар</i> ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	60
<i>Катерина Гончарова</i> РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	62
<i>Ірина Погорелова</i> РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	64
<i>Кулакова Алла</i> РОЗВИТОК СЕНСОМОТОРНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ МАНІПУЛЯТИВНО-ІГРОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ....	67
<i>Ірина Катренич</i> АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	69
ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ	
<i>Андрій Бараняк</i> «MIN MAP» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ.....	72
<i>Станіслав Богданов</i> СТАРТАП-ТЕХНОЛОГІЯ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	74
<i>Марина Єпіхіна</i> СУБ'ЄКТНІ ЗАСАДИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ....	77
<i>Станіслав Мосін</i> ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ОРІЄНТИРІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	79
<i>Денис Полторацький</i> КОМІКСИ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	80
<i>Ігор Сайко</i> ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСНОВА ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	83
<i>Вікторія Діденко</i> МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	85
<i>Михайло Артуров</i> НОВІ ПІДХОДИ ДО СТАНОВЛЕННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ТА ПУНКТУАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	88
<i>Іванна Катрич</i> ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	90
ІННОВАЦІЇ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	
<i>Алла Кутєпова</i> НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	

В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	94
<i>Наталія Шевчук</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ...	96
<i>Яна Брежнєва</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ЗІ СТЕРТОЮ ДИЗАРТРІЄЮ ДО СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ.....	99
<i>Анастасія Шевчик</i> НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДИКИ ХІБУКІ-ТЕРАПІЇ.....	101

Секція № 1
ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Саміра Алвердієва

здобувачка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: *к.п.н., старший викладач кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку Зажарська Г.П.*

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО**

Анотація. У роботі розглянуто проблему виховання самостійності у дітей дошкільного віку як одного з основних освітніх завдань. Автор аналізує проблему з позиції досліджень психологічної та педагогічної науки, розкриває особливості розвитку та формування самостійності дошкільників і окреслює питання, які ставляться в процесі розвитку дитини дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: самостійність, дитина дошкільного віку, розвиток дитини, формування самостійності, заклад дошкільної освіти .

Стрімко змінюване сучасне суспільство, високотехнологічний та інформаційний розвиток суспільства висувають нові вимоги до адаптації підростаючого покоління в оточуючому світі. Сучасна освітня модель зорієнтована не лише на розвиток гармонійної, розвиненої особистості, а й забезпечує дитині можливість самореалізуватися. Тож, для сучасного педагога провідним завданням є організація простору, в якому дитина набуватиме досвіду.

В Базовому компоненті дошкільної освіти розкрито шляхи реалізації цього завдання. Зміст цього документа націлено на виховання компетентної дитини дошкільного віку, яка має хист до самостійного та конструктивного розв'язання різноманітних життєвих ситуацій. Самостійність при цьому визначається як одна з базових характеристик особистості, що має бути сформована наприкінці дошкільного дитинства, й виділяється у змісті більшості освітніх ліній («Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини») [1].

Проблема розвитку самостійності як особистісної якості завжди була в колі зору видатних філософів (Аристотель, І. Кант, С. К'єркегор та ін.), педагогів (Я. Коменський, М. Монтессорі, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, та ін.) та психологів (Г. Костюк, Г. Люблінська, Р. Павелків та ін.) [5].

Специфічні напрями дослідження самостійності дітей раннього та дошкільного віку вивчалися вітчизняними науковцями в контексті різних видів діяльності: у спілкуванні (В. Кузьменко), у грі (Л. Артемова), у праці (Л. Кашпіровська), у продуктивних видах діяльності (В. Зінченко).

Питання важливості впливу родини та закладу дошкільної освіти на становлення самостійності дитини окреслено у працях О. Кононко, К. Крутій, Г. Люблінської, Т. Піроженко та ін.

Оскільки самостійність є важливою передумовою успішного навчання дитини в школі і формування особистості в цілому, то особливості її виховання в умовах закладу дошкільної освіти є актуальною проблемою дослідження і обумовлює доцільність її науково-прикладного вивчення в психолого-педагогічному аспекті.

Метою статті є визначити особливості розвитку та формування самостійності дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Аналіз праць, присвячених проблемі самостійної діяльності дошкільників (Н. Дудунік, О. Кононко, Р. Павелків, Т. Поніманська, М. Савченко, М. Чепіль) показав, що поняття самостійної діяльності трактується як необхідність спеціальної організаційної та методичної роботи для вироблення даної якості дитиною [2; 3; 4; 5].

У педагогіці самостійна діяльність – це одна з вольових сфер особистості, вміння не піддаватися впливу різних факторів, діяти на основі своїх поглядів і спонукань. Самостійність – незалежність, свобода від зовнішніх впливів, примусів, від сторонньої підтримки, допомоги [4]. Щоб успішно формувати самостійність у процесі розвитку дитини, потрібно підтримувати прояви суспільно корисних справ дошкільника, давати можливість дитині опанувати самостійно цілеспрямовану діяльність, розвивати комунікативні вміння взаємодії з ровесниками. Без досвіду самостійної діяльності в подальшому процесі самовдосконалення в дитини можуть виникнути проблеми невпевненості, пасивності, байдужості [3].

Основи самостійності формуються в дошкільному віці через педагогічно доцільно організоване розвивальне середовище, засобами педагогіки є сприяння дитячій ініціативності, надання можливостей практичного використання власного досвіду, участі в суспільно корисній діяльності, розумовому розвитку, у творчих справах тощо [2].

Виховання самостійності є важливим у формуванні позитивних рис характеру (відповідальність, акуратність, обов'язковість, цілеспрямованість, вміння доводити розпочату справу до завершення, бути корисним людям тощо), налагодження комунікативних умінь (спілкування, самопрезентація, вміння висловлювати власну думку, проявляти творчість тощо), вироблення активної соціальної позиції як індивіда (мати власні переконання, бути соціально ініціативним, виробляти стійку громадянську позицію тощо).

Висновки. Самостійна діяльність – це вища форма пізнавальної діяльності дошкільника, що є проявом активності в пізнанні світу та пошуку себе у ньому як дієвого будівничого [4]. Тому завданням цілісного педагогічного процесу в ЗДО є сприяння ініціативності дитини, задоволення пізнавальних інтересів, формування вмінь комунікації та взаємодії з дорослими й однолітками з метою виховання дієвої, емоційно стабільної особистості.

Подальша наукова розвідка має бути спрямована на визначення педагогічних умов виховання самостійності у дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. С. 33-38. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
2. Кашпіровська Л. Формування самостійності у дітей середнього дошкільного віку в трудовій діяльності. Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15466-formuvannya-samostijnosti-u-ditej-serednogo-doshkilnogo-viku-v-trudovij-diynosti.html>
3. Крутий К. Проблеми формування самостійності дітей третього року життя. *Дошкільна освіта*. 2012. № 4 (38). С. 30-31.
4. Кузьменко В. Самостійність. *Дошкільне виховання*. 2019. № 11-12. С. 28-30.
5. Савченко М. Підготовка педагогів до роботи з виховання самостійності в дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди*. – 2020. Вип. 28, Т. 2. С. 283–288.

Карина Борисенко

доктор філософії кафедри розвитку
дитини раннього і дошкільного віку
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості адаптації дітей дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб в умовах закладу дошкільної освіти. Визначено основні труднощі адаптації та обґрунтовано важливість створення сприятливого емоційного середовища, психолого-педагогічного супроводу й підтримки дітей ВПО для їхньої успішної соціалізації та психологічного благополуччя.

Ключові слова: діти дошкільного віку, діти-переселенці, адаптація, емоційне середовище, психолого-педагогічний супровід, заклад дошкільної освіти, соціалізація.

Проблема внутрішнього переміщення осіб (ВПО) в Україні пройшла шлях від локального явища 2014 року, спричиненого анексією Криму та воєнними діями на Сході, до масштабної гуманітарної кризи внаслідок повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Попри динамічність статистичних даних, сутність цього процесу для особистості полягає не лише у фізичній зміні місця проживання, а й у руйнуванні сталого способу життя та необхідності

реконструкції власного життєвого світу.

Сім'ї з окупованих і прифронтових територій змушені інтегруватися в нові соціальні умови, переживаючи втрату житла, соціальних зв'язків і відчуття безпеки. Однією з найбільш вразливих категорій у цьому контексті є діти дошкільного віку. Саме у дошкільному віці формуються базові уявлення про світ, емоційна стабільність та особистісна ідентичність, тому вимушене переселення стає для дитини досвідом «руйнації життєвого світу».

Діти гостро реагують на екстремальні ситуації та події, які порушують їхнє відчуття безпеки. Внутрішньо переміщені діти стикаються з додатковими стресовими чинниками: незнайомим оточенням, зміною місця проживання, нерозумінням причин переміщення, регресом у розвитку мовлення та навичок самоорганізації. Процес адаптації до нового освітнього середовища ускладнюється стресом, тривожністю та зміною звичного способу життя.

Проблеми адаптації дітей у новому соціальному середовищі досліджували А. Богущ, В. Верещагін, Н. Виноградова, Н. Гавриш, А. Куликова, Л. Шпак та інші. Значний внесок у вивчення психолого-педагогічного супроводу дітей із травмою війни зробили О. Волинська, О. Колісник, Ю. Луценко, О. Панченко, О. Сімоненко та ін. Дослідники наголошують, що успішність адаптації дитини значною мірою залежить від психологічного клімату, створеного дорослими в освітньому середовищі.

Мета розвідки полягає у визначенні особливостей адаптації дітей дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб та обґрунтуванні важливості створення сприятливого емоційного середовища у закладах дошкільної освіти для забезпечення психологічного благополуччя й успішної соціалізації дітей.

Науковці А. Нерубасська та О. Мошенська підкреслюють важливість створення сприятливого середовища, яке сприяє зниженню рівня стресу та забезпечує емоційний комфорт дитини. Особливого значення набуває індивідуалізований підхід до організації освітнього процесу. Зокрема, Н. Софій, О. Стягунова та О. Федоренко зазначають, що індивідуальні програми розвитку дозволяють враховувати потреби кожної дитини та створювати умови для її успішної адаптації.

Необхідно враховувати, що адаптація дітей ВПО ускладнюється низкою специфічних чинників: кризою ідентичності, що проявляється у відчутті «свій-чужий» у новому середовищі; станом тимчасовості, коли сім'я очікує повернення додому і не може повноцінно інтегруватися у нові умови; емоційною депривацією, пов'язаною із втратою звичного простору, який був джерелом стабільності та безпеки для дитини.

Важливим чинником успішної адаптації є також взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною. За дослідженнями Я. Раєвської, залучення батьків до освітнього процесу сприяє створенню стабільного та емоційно безпечного середовища для дитини.

Особлива роль у процесі адаптації належить педагогам закладів дошкільної освіти. Саме вони мають створювати умови, у яких дитина поступово

долатиме страхи, відновлюватиме довіру до оточення та навчатиметься взаємодіяти з новим соціальним середовищем. Важливо використовувати ігрові методики, арттерапію, казкотерапію, вправи на емоційне розвантаження та розвиток комунікативних навичок. Доброзичлива атмосфера, підтримка з боку педагогів і однолітків, стабільний режим дня та позитивна взаємодія допомагають дитині відчувати емоційну безпеку та сприяють успішній адаптації.

Таким чином, проблема адаптації дітей дошкільного віку з числа ВПО є надзвичайно актуальною в умовах сучасних суспільних викликів. Ефективна підтримка таких дітей потребує комплексного психолого-педагогічного супроводу, спрямованого не лише на освітній розвиток, а й на відновлення емоційної рівноваги та почуття безпеки. Створення сприятливого емоційного середовища у закладах дошкільної освіти, індивідуалізація підходів до навчання, взаємодія педагогів із родинами та використання терапевтичних методик є важливими умовами успішної соціалізації й гармонійного розвитку дітей ВПО в нових життєвих умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітько В. Арт-терапевтична робота з дітьми внутрішньо переміщених осіб. 2023. С. 2.
2. Нерубаська А. О., Мошенська О. С. Психофізіологічне забезпечення адаптації навчання молодших школярів. Габітус. 2024. Вип. 57. С. 149–155.
3. Раєвська Я. М. Особливості соціально-педагогічної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомній сім'ї та школі. Молодий вчений. 2015. Вип. 2(6). С. 431–434.
4. Софій. Н., Стягунова О., Федоренко О. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. методичні рекомендації. Київ. УІРО, 2024. 40 с.

Аміна Бабенко

здобувачка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: асистент кафедри розвитку

дитини раннього і дошкільного віку Масловська І. С.

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розкрито роль вихователя у формуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «звукова культура мовлення» та охарактеризовано її основні складники: правильну звуковимову, фонематичний слух, мовленнєве дихання, дикцію та інтонаційну виразність. Визначено значення професійної мовленнєвої компетентності вихователя у процесі мовленнєвого розвитку дошкільників. Окреслено методи і прийоми формування звукової культури мовлення, зокрема

використання дидактичних ігор, мовленнєвих вправ, чистомовок і скоромовок. Наголошено на важливості створення сприятливого мовленнєвого середовища в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: звукова культура мовлення, дошкільники, вихователь, мовленнєвий розвиток, дидактичні ігри.

Сучасна дошкільна освіта приділяє значну увагу мовленнєвому розвитку дітей, оскільки саме в дошкільному віці формуються основи звукової культури мовлення, правильна звуковимова, фонематичний слух, інтонаційна виразність і комунікативні вміння. Рівень сформованості звукової культури мовлення впливає на успішність спілкування дитини, розвиток мислення та подальше оволодіння читанням і письмом. Важливу роль у цьому процесі відіграє вихователь, який організовує мовленнєве середовище, добирає ефективні методи та прийоми роботи, виступає зразком правильного мовлення й створює умови для активної мовленнєвої діяльності дошкільників. У зв'язку з цим проблема ролі вихователя у формуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку є актуальною для сучасної дошкільної освіти.

Проблему становлення та розвитку звукової культури мовлення досліджували вчені різних галузей, зокрема Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Гвоздев, М. Фомічова та інші. Значний внесок у розроблення цієї проблеми зробили А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Л. Березовська, О. Лещенко, Л. Іщенко які у своїх працях висвітлювали особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та методи формування правильної звуковимови.

Метою нашої розвідки є визначення ролі вихователя у формуванні звукової культури мовлення дітей дошкільного віку та характеристика методів і прийомів розвитку правильної звуковимови дошкільників.

Для розуміння особливостей формування звукової культури мовлення важливим є визначення сутності цього поняття. Так, Л. Березовська розглядає звукову культуру мовлення як важливий складник мовленнєвого розвитку дитини, що охоплює правильну та чітку вимову звуків відповідно до фонетичних і орфоепічних норм, правильну дикцію, темп, тембр і силу голосу, мовленнєве дихання, інтонаційну виразність та розвинений фонематичний слух [1, с. 176].

Подібної думки дотримується й О. Лещенко, яка визначає звукову культуру мовлення як фонетично правильну вимову слів і фраз відповідно до норм літературної мови, правильне використання наголосів, інтонацій, пауз, чітку дикцію, сформоване мовленнєве дихання та вміння контролювати силу голосу [4].

Розширюючи зміст цього поняття, Л. Іщенко акцентує увагу на правильній артикуляції звуків, дотриманні фонетичних та орфоепічних норм, розвитку фонематичного слуху й умінні використовувати засоби інтонаційної виразності — наголос, паузи, ритм, тембр і мелодику мовлення [3, с. 76].

Отже, аналіз наукових підходів до визначення поняття «звукова культура мовлення» дає підстави стверджувати, що її формування є складним і багатокомпонентним процесом, який охоплює розвиток правильної звуковимови, фонематичного слуху, мовленнєвого дихання та інтонаційної

виразності. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від організації мовленнєвого середовища в закладі дошкільної освіти та професійної діяльності вихователя. Саме вихователь забезпечує систематичну роботу над розвитком мовлення дітей, добирає відповідні методи, вправи й ігри, стимулює мовленнєву активність дошкільників і виступає зразком правильного та виразного мовлення. Тому важливим завданням вихователя є добір ефективних методів і прийомів формування звукової культури мовлення дітей.

А. Богуш підкреслювала, що формування звукової культури мовлення дітей безпосередньо залежить від мовлення вихователя та дорослих, які оточують дитину. На думку дослідниці, лише педагог із правильно сформованим, грамотним і виразним мовленням може ефективно розвивати мовлення дошкільників, адже діти наслідують вимову, слововживання та побудову фраз дорослих [2, с. 158–159]. Саме тому вихователь має бути для дітей зразком культури мовлення та постійно працювати над удосконаленням власної мовленнєвої компетентності.

Професійна діяльність вихователя у цьому напрямі передбачає не лише дотримання мовленнєвих норм, а й цілеспрямоване використання методів і прийомів, спрямованих на розвиток звукової культури мовлення дошкільників.

Особливе значення у роботі вихователя мають дидактичні ігри та вправи, оскільки саме в ігровій діяльності діти легше засвоюють мовленнєві навички. Для розвитку фонематичного слуху використовують гру «Впіймай звук», у якій діти визначають заданий звук у словах, а для розвитку артикуляції та мовленнєвого дихання - гру «Хто як говорить?». Вдосконаленню дикції сприяють чистомовки та скоромовки, а формуванню інтонаційної виразності — гра «Скажи по-різному», під час якої діти вимовляють фрази з різною інтонацією. Такі ігри активізують мовленнєву діяльність дітей і сприяють формуванню правильної звуковимови.

Не менш важливою умовою формування звукової культури мовлення є створення сприятливого мовленнєвого середовища. Вихователь повинен постійно стимулювати дітей до спілкування, заохочувати їх до активного використання мовлення в різних видах діяльності, формувати культуру мовленнєвого спілкування та забезпечувати позитивний емоційний контакт з дітьми.

Отже, формування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку є важливим напрямом освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від професійної діяльності вихователя, його мовленнєвої компетентності, уміння організовувати мовленнєве середовище та добирати доцільні методи й прийоми роботи. Використання дидактичних ігор, мовленнєвих вправ, чистомовок, скоромовок та вправ на розвиток фонематичного слуху сприяє вдосконаленню правильної звуковимови, розвитку дикції, інтонаційної виразності та мовленнєвої активності дошкільників. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні сучасних методів і технологій формування звукової культури мовлення дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березовська Л.І., Фаїна В. Удосконалення звукової культури мовлення дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молод. вчен. Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка». Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 52. Т. 1. С. 235–241
2. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник К. Видавничий Дім «Слово», 2015.-704 с.
3. Іщенко Л. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навч. посіб. Умань : ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посібник для студентів ВНЗ / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2010. 364 с.

Ілона Головка,

здобувачка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к.п.н., старший викладач

кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Зажарська Г.П.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: стаття присвячена питанню формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Автором оокреслено актуальність досліджуваної проблеми, визначено основні завдання природничої компетентності дошкільників, а також ефективні засоби її формування в умовах закладу дошкільної освіти. Визначено, що ознайомлення дітей з природою – один із головних засобів їх розвитку та формування природничої компетентної особистості старшого дошкільника.

Ключові слова: компетентність, природнича компетентність, заклад дошкільної освіти, дитина старшого дошкільного віку

Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу для життя людей, що робить украй актуальною проблему зміни ставлення людства до природи. Цій меті служить екологічне виховання, яке являє собою систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток в дітей екологічної культури. Тому першочерговим завданням педагогічних працівників та викладачів є формування екологічних знань в дітей, вихованні любові до природи, прагненні берегти, примножувати її, виховувати культуру природокористування [2].

Актуальність проблеми формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку завжди буде стояти на одному з перших місць в проблемі розвитку дошкільників, тому педагогу важливо правильно спланувати та організувати освітній процес так, аби опанування відповідною

компетентністю було дієвим та ефективним, адже від цього буде залежати розвиток дітей та їх культура поведінки в природі.

Проблема формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку розкрита у роботах сучасних вітчизняних науковців О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Лисенко, Т. Поніманської. Також зазначена проблема висвітлюється в нормативно-правових документах, як: Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Програми для дошкільників «Впевнений старт», «Дитина» та «Українське дошкілля».

Метою статті є дослідити процес формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Природнича компетентність – одна з ключових у Державному стандарті дошкільної освіти. Це - здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [4].

Природнича компетентність включає в себе знання про природу, вміння спостерігати та аналізувати явища, здатність до практичної діяльності у природному середовищі, а також відповідальне ставлення до довкілля [3].

Формування природничої компетенції у дітей дошкільного віку передбачено у змісті освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» Базового компонента дошкільної освіти. До екологічної освіти, крім екологічних знань, умінь і навичок, входить сформованість особистої поведінки, що забезпечує емоційно-ціннісне ставлення до природи та готовність дитини до природо-доцільної діяльності [1].

Обов'язковий компонент процесу формування природничої компетентності – знання. Якщо людина нічого не знає про об'єкт, вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до навколишнього світу, природи та закладають основи екологічної свідомості [2].

Визначимо основні завдання природничої компетентності старших дошкільників:

- набути досвід емоційного контакту з природним довкіллям, здібності визначати її настрій і стан; формувати відчуття прекрасного в природі;
- стимулювати палке бажання виражати свої почуття художніми засобами;
- засвоїти базові природничі, екологічні, природоохоронні, культурологічні знання;
- засвоїти головні засади поведінки у середовищі, розвивати допитливість та спостережливість;
- формувати інтерес до природи, розуміння необхідності її збереження;
- забезпечити естетичну та практичну цінність природи;
- формувати здатність оцінювати природні явища та об'єкти, екологічний стан природи свого краю, власне і чуже ставлення до довкілля;

- формувати потребу у збереженні та охороні природи (посадка рослин, догляд за рослинами і тваринами, охорона первоцвітів, допомога птахам тощо);
- розв'язувати проблемні ситуації екологічного змісту [4].

Врахування психолого-педагогічних особливостей дітей 5–6 років (допитливість, емоційність, потреба в руховій активності, наочності) є передумовою ефективного формування природничої компетентності, а ознайомлення дітей з природою – один із головних засобів їх розвитку, формування природничої компетентної особистості, здатної вільно орієнтуватися у природоохоронній ситуації.

Отже, природнича компетентність є не лише системою знань, а й ціннісним ставленням до природи та вмінням діяти у відповідності з набутими знаннями. Формування природничої компетентності дітей дошкільного віку є важливим завданням дошкільної освіти, адже саме у цьому віці закладаються основи екологічної культури, наукового світогляду, спостережливості, пізнавального інтересу та ціннісного ставлення до природи.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у впровадженні в освітній процес ЗДО ефективних засобів формування природничої компетентності дітей дошкільного віку, зокрема навчальних екскурсій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. С. 33-38. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
2. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. К.: Слово, 2018. 184 с.
3. Крутий К. Л. Компетентнісний підхід у дошкільній освіті: навчальний посібник. Запоріжжя: Логос, 2020. 214 с.
4. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: Теорія і практика*. Серія "Педагогіка". 2018. С. 65 – 70.

Любов Кармазіна

здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Шкарупа Є.О.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STREAM-ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається проблема формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку та обґрунтовується

ефективність використання STREAM-освіти. Акцентується увага на необхідності розвитку у дітей цілісного уявлення про природу, формування дослідницьких умінь та пізнавальної активності в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: природничо-екологічна компетентність, STREAM-освіта, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Питання формування свідомого ставлення до навколишнього середовища та розвитку природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку залишається актуальним і потребує подальшого наукового осмислення. Становлення природничих компетентностей у дітей дошкільного віку є важливим завданням сучасної дошкільної освіти, оскільки саме в ранньому віці формується основа екологічної культури та свідомого ставлення до природи, що надалі визначає поведінкові моделі людини протягом усього життя.

Ми вважаємо, що у цьому контексті особливої уваги набуває STREAM-освіта, яка розглядається як сучасний інтегрований підхід до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Вона поєднує природничі науки, технології, інженерію, мистецтво та математику, забезпечуючи цілісний розвиток дитини. Завдяки STREAM-підходу створюються умови для активного пізнання навколишнього світу, розвитку дослідницької діяльності, формування елементарних природничих уявлень та навичок практичного застосування знань у повсякденному житті.

Проблема формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку висвітлена у працях Г. Беленької, О. Брежнєвої, А. Богуш, О. Вашак, В. Онопрієнка, Л. Зайцевої та інших учених. Питання впровадження STREAM-освіти в освітній процес закладів дошкільної освіти досліджували К. Крутій, Т. Грицишина та ін.

У контексті нашого дослідження слушною є думка Г. Скірко, Г. Чорної, що підкреслюють важливість формування у дошкільному дитинстві основ природничо-екологічної компетентності, яка є підґрунтям для всебічного та гармонійного розвитку особистості. Водночас автори акцентують, що освітня робота в закладах дошкільної освіти у сфері еколого-природничого виховання повинна здійснюватися систематично та послідовно, із забезпеченням взаємозв'язку всіх форм і видів навчально-виховної діяльності [3].

Відтак, можна стверджувати, що сьогодні особливої актуальності набуває проблема визначення ефективних підходів до формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку, які забезпечували б досягнення освітніх цілей, закріплених у БКДО та удосконалення методичних засад екологічного виховання, спрямованих на розвиток екологічної культури та формування у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Тому, перспективним напрямом модернізації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти виступає STREAM-освіта, яка забезпечує інтеграцію природничих наук, технологій, інженерії, мистецтва та математики та створює умови для активного пізнання дітьми навколишнього світу через дослідницьку діяльність.

Природничо-екологічна компетентність, згідно із БКДО – це «здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [1].

Еколого-природнича компетентність дитини дошкільного віку розглядається як складова її життєвої компетентності, що передбачає наявність системи знань про природу, сформоване емоційно-ціннісне ставлення до її об'єктів і явищ, а також володіння елементарними правилами природокористування та здатність дотримуватися їх у практичній діяльності. У структурі зазначеної компетентності умовно виокремлюють пізнавальний, ціннісно-емоційний та діяльнісно-практичний компоненти, які взаємопов'язані між собою та забезпечують цілісне сприйняття дитиною природного середовища [2].

Водночас науковці наголошують, що ключовим у процесі її формування є розвиток у дітей ставлення до природи як до цінності, усвідомлення взаємозв'язку людини і природного середовища, а також набуття досвіду екологічно доцільної поведінки. Особливе значення при цьому має формування уявлень про взаємозалежності у природі, що є основою для подальшого становлення екологічно відповідальної особистості. [2, с. 11-20].

Реалізація зазначених завдань потребує використання сучасних інтегрованих педагогічних підходів, які забезпечують активну пізнавальну діяльність дітей. У цьому контексті ефективним є впровадження STREAM-освіти, що створює умови для поєднання природничого змісту з дослідницькою, ігровою та практичною діяльністю дітей дошкільного віку.

STREAM-освіта створює умови для комплексного формування всіх компонентів природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Так, природничий компонент (Science) забезпечує набуття знань про об'єкти та явища природи, технологічний (Technology) сприяє використанню сучасних засобів дослідження й спостереження, інженерний (Engineering) розвиває вміння конструювати та знаходити практичні способи розв'язання проблемних ситуацій. Математичний компонент (Mathematics) формує навички порівняння, вимірювання та аналізу результатів спостережень, а мистецький (Art) сприяє емоційно-ціннісному сприйняттю природи та розвитку творчого ставлення до довкілля. Така інтеграція забезпечує цілісний розвиток дитини та сприяє формуванню її природничо-екологічної компетентності.

Одним із практичних інструментів реалізації STREAM-освіти в закладах дошкільної освіти є ігри в довіллі, які поєднують дослідницьку, творчу, пізнавальну та ігрову активність дітей. [4, с. 7]. У рамках окресленої проблематики К. Крутій та І. Деснова у своїй розвідці пропонують використовувати різноманітні варіанти ігор у природному середовищі, зокрема такі:

- Гра-спостереження.
- Сенсорна гра.
- Будівельна / творча гра.

- Уявна гра: гра-вигадка, гра-фантазія, символічна, удавана, драматична гра.
- Гра з урахуванням особливостей місцевості та конкретного місця.
- Гра-відкриття.
- «Повільна гра» [4, с.8].

Вважаємо, що запропоновані педагогами форми організації діяльності відповідають сучасним вимогам дошкільної освіти та забезпечують ефективну інтеграцію елементів STREAM-освіти в процес формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Отже, STREAM-освіта має значний потенціал для формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Інтеграція природничих знань із дослідницькою, творчою та практичною діяльністю сприяє розвитку пізнавальної активності, екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Використання STREAM-підходу в освітньому процесі закладів дошкільної освіти забезпечує формування у дітей цілісного бачення світу та створює передумови для успішного набуття життєвої компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. 38 с. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
2. Беленька Г. В. Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи. Старий дошкільний вік: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2013. 106 с.
3. Скірко Г., Чорна Г. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 31. Т. 2. С. 163-169.
4. Крутий К., І. Деснова. Ігрова діяльність, дитяче експериментування і STREAM-освіта. Дошкільне виховання. 2022. №5. С. 4-9.

Ярослава Клименко

*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

*Науковий керівник: к.п.н., старший викладач кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку Зажарська Г.П.*

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ СПОРТОМ НА ФОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ВПЕВНЕНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито вплив спортивних занять на формування саморегуляції та впевненості у дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Також проаналізовано роль регулярної фізичної

активності, спортивних занять та ігрових форм рухової діяльності дошкільнят у зміцненні впевненості, формуванні навичок контролю емоцій, поведінки та позитивної мотивації.

Ключові слова: спорт, заняття спортом, саморегуляція, впевненість, фізичний розвиток, дитина дошкільного віку.

Фізичне та психологічне здоров'я є основними аспектами розвитку дітей. Вплив спорту на ці аспекти є надзвичайно великим, а його роль у підтримці здоров'я та гармонійного розвитку є незаперечною. Спорт - це не тільки засіб підтримки фізичного здоров'я, але й важливий чинник у формуванні позитивної психологічної стійкості та самодисципліни у дітей.

Охорона та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, формування звички до здорового способу життя залишаються пріоритетними завданням кожного сучасного закладу дошкільної освіти [1]. У цьому контексті обґрунтовується необхідність впровадження в сучасних закладах дошкільної освіти навчальних та парціальних програм, спрямованих на розвиток саморегуляції та впевненості дітей дошкільного віку.

Актуальні дослідження в галузі фізичної культури та спорту свідчать про позитивний вплив спортивних занять в ЗДО на формування саморегуляції та впевненості у дітей дошкільного віку, адже це важливі компоненти психічного здоров'я та успішної адаптації малюків, які стали об'єктом значної уваги у сучасних наукових дослідженнях. Вивчення цієї теми підкреслює, що формування навичок саморегуляції та впевненості є необхідним для формування ключових компетентностей дошкільників.

Проблематика впровадження занять спортом та рухової активності дітей дошкільного віку мбула предметом досліджень Т. Андрющенко, О. Богініч, Е.Вільчковський, Н. Денисенко, Н. Синягіної, Т. Осокіної. На думку М. Гриньової та В. Маринич, попри наявність певних мотиваційних чинників, рівень залучення дітей різних вікових груп до занять спортом та систематичної рухової діяльності залишається недостатнім для формування стійких навичок здорового способу життя – від періоду дошкільного дитинства до завершення шкільного навчання [2; 3].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що українські дослідники розглядають заняття спортом та рухову активність як багатогранні педагогічні явища, які інтегрують фізичний, емоційний і соціальний розвиток дитини дошкільного віку [3].

Мета статті: дослідити вплив спортивних занять на формування саморегуляції та впевненості у дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Спортивні заняття відіграють ключову роль у формуванні психологічної стійкості дошкільнят, закладаючи фундамент для їхньої майбутньої успішності та емоційного благополуччя.

Сучасні дослідження акцентують увагу на тому, що заняття спортом найбільшою мірою сприяють розвитку багатьох позитивних якостей особистості, таких, як цілеспрямованість, дисциплінованість, активність та

ініціативність, стійкість, наполегливість і впевненість щодо поставлених цілей, а фізичні вправи та рух сприяють зростанню м'язів, покращанню кровообігу, підвищенню фізичної працездатності. Такий підхід допомагає підвищити рівень саморегуляції, стресостійкості та створює сприятливі умови для всебічного розвитку дітей [4].

Від фізичної активності залежить не тільки фізичне, а й психічне здоров'я дитини дошкільного віку, а також такі інтегральні характеристики як самопочуття, благополуччя, щастя. Регулярні заняття спортом та фізичні навантаження допомагають покращити загальну фізичну форму, забезпечити правильний ріст та розвиток організму, а також позитивно впливають на самопочуття та психологічний стан [2].

Відтак, систематичні заняття спортом та рухова активність забезпечують комплексне формування емоційної стабільності дітей дошкільного віку. Вони сприяють розвитку саморегуляції, впевненості у собі, здатності до співпраці та адекватного реагування на стресові ситуації [4].

Згідно з дослідженнями, активні заняття спортом до початку школи суттєво знижують ризик розвитку депресії та тривожних станів у майбутньому. Оптимальний рівень активності для дітей 5–6 років становить щонайменше 60 хвилин на день.

Зазначимо, що заняття спортом також сприяють формуванню позитивних рис характеру, таких як дисципліна, відповідальність, терпіння та вміння працювати в команді. Це важливі навички, які допомагають дітям успішно адаптуватися у суспільстві та досягати поставлених цілей.

Висновки. У сучасному світі, де діти все більше часу проводять перед екранами гаджетів, активний спорт стає необхідним для забезпечення здорового способу життя. Окрім фізичних переваг, заняття спортом мають велике значення для психологічного розвитку дітей дошкільного віку, оскільки сприяють формуванню саморегуляції та впевненості в собі. Проте потребує подальшого осмислення питання створення інноваційного здоров'язбережувального освітнього середовища в ЗДО, здатного забезпечити сталу мотивацію дітей до рзанять спортом та рухової діяльності впродовж усього дошкільного періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. С. 33-38. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
2. Вільчковський Е.С., Денисенко Н.Ф. Організація рухового режиму дітей дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 128 с.
3. Левшунова К.В. Рухова активність як чинник психічного благополуччя дошкільників : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2015. 23 с. URL : http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/3_1441877073.pdf
4. Яворська Т Є. Гармонійний розвиток дитини дошкільного віку в процесі використання оздоровчих інноваційних технологій. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5. С. 300–303

Тетяна Курило
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах реформування дошкільної освіти України та реалізації положень Базового компонента дошкільної освіти особливої значущості набуває проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей старшого дошкільного віку. Зростання рівня захворюваності дітей, зниження їх рухової активності, збільшення часу перебування у статичному положенні, вплив цифрових технологій та психоемоційне перевантаження зумовлюють необхідність пошуку ефективних шляхів оздоровлення дошкільників. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій (ФОТ), які забезпечують оптимізацію рухового режиму дітей, гармонійний фізичний розвиток та формування основ здорового способу життя.

Дошкільний вік є сенситивним періодом для формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей та закладання фундаменту здоров'я особистості. Водночас сучасна практика функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО) свідчить про недостатню системність використання фізкультурно-оздоровчих технологій, що знижує ефективність оздоровчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Особливої уваги потребує застосування інноваційних форм рухової діяльності, спрямованих на підвищення інтересу дітей до фізичних вправ та формування стійкої мотивації до рухової активності.

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку досліджується Т. Андрющенко, О. Богініч, Е. Вільчковським, Л. Зданевич, Л. Лохвицькою, О. Максимовою, Н. Рогальською та ін. З іншого боку, проблема використання фізкультурно-оздоровчих технологій в умовах ЗДО вивчається у роботах Г. Грибан, П. Ткаченко, О. Скорий, П. Пилипчук та ін.

Натомість, поза увагою все ще залишаються різні аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ФОТ. Тож, метою розвідки є схарактеризувати можливості таких технологій у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Перш за все, зупинимось на сутності ФОТ, що розглядаються українськими дослідниками як складова здоров'язбережувальних технологій, спрямовані на зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей і формування потреби у фізичній активності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що ФОТ становлять один із видів здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті й передбачають використання різних форм рухової діяльності, спрямованих на всебічний розвиток дітей.

До провідних видів ФОТ для дітей старшого дошкільного віку належать: ранкова гімнастика, фізкультурні заняття, рухливі ігри, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, дихальна та пальчикова гімнастика.

Ранкова гімнастика є важливим компонентом фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Вона сприяє активізації фізіологічних процесів організму, підвищує працездатність, формує правильну поставу та розвиває основні групи м'язів. Учені (Т. Андрющенко, Г. Грибан, П. Ткаченко, О. Скорий, П. Пилипчук) підкреслюють, що систематичне виконання ранкової гімнастики сприяє зміцненню здоров'я дітей і формуванню стійкого інтересу до рухової активності [1; 2].

Фізкультурні заняття є провідною формою організованої рухової діяльності. Вони забезпечують розвиток основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння), сприяють формуванню витривалості, сили, спритності та координації рухів. Т. Андрющенко зазначає, що систематична фізкультурно-оздоровча робота в закладах дошкільної освіти сприяє гармонійному фізичному розвитку та формуванню здорового способу життя дітей [1].

Рухливі ігри займають провідне місце серед ФОТ для дітей старшого дошкільного віку. Вони забезпечують природну рухову активність, сприяють розвитку швидкості, спритності, координації рухів та витривалості. Водночас рухливі ігри формують соціальні навички, уміння взаємодіяти у колективі, що позитивно впливає на загальний розвиток дитини [3].

Гімнастика після денного сну спрямована на поступову активізацію організму дітей після відпочинку. Вона включає вправи на розтягування, дихальні вправи та легкі рухові завдання, що сприяють покращенню кровообігу та підготовці до активної діяльності. Використання такої форми рухової діяльності забезпечує плавний перехід від стану спокою до рухової активності [2].

Фізкультхвилинки застосовуються під час освітньої діяльності з метою профілактики перевтоми та зняття статичного напруження. Вони передбачають короткотривалі комплекси рухових вправ, спрямованих на активізацію кровообігу, розвиток координації рухів і підтримання працездатності дітей.

Дихальна гімнастика сприяє розвитку дихальної системи, підвищує опірність організму до захворювань і покращує функціональний стан дітей. Вона проводиться у формі ігрових вправ, що відповідає віковим особливостям старших дошкільників.

Пальчикова гімнастика спрямована на розвиток дрібної моторики, що позитивно впливає на мовленнєвий розвиток і координацію рухів. У працях українських дослідників зазначено, що використання пальчикових вправ підвищує загальний рівень рухової активності дітей і сприяє їхньому комплексному розвитку [4].

Отже, ФОТ для дітей старшого дошкільного віку охоплюють різноманітні форми організованої та самостійної рухової діяльності, що забезпечують оптимальний рівень фізичної активності, сприяють зміцненню здоров'я та гармонійному розвитку дитини. Їх систематичне використання створює умови

для формування позитивного ставлення до фізичної культури та основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку.

Використання ФОТ у роботі з дітьми старшого дошкільного віку сприяє формуванню їх здоров'язбережувальної компетентності, що виявляється у розвитку знань про значення рухової активності для здоров'я, формуванні умінь виконувати фізичні вправи, дотримуватися рухового режиму та застосовувати елементарні оздоровчі дії у повсякденному житті. Залучення дітей до ранкової гімнастики, рухливих ігор, фізкультхвилинок, дихальної та пальчикової гімнастики забезпечує розвиток фізичних якостей, підвищення функціональних можливостей організму, формування позитивного ставлення до фізичної активності та усвідомлення її значення для збереження здоров'я. Крім того, систематичне використання фізкультурно-оздоровчих технологій сприяє розвитку самостійності у виконанні оздоровчих вправ, формуванню навичок здорового способу життя, відповідального ставлення до власного здоров'я та готовності застосовувати набуті знання й уміння у різних життєвих ситуаціях. У сукупності це забезпечує становлення здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку як інтегрованої характеристики, що поєднує мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Т. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності і дітей дошкільного віку: дис. д.пед.н. : 13.00.08; Умань, 2015. 503 с.
2. Грибан Г.П., Ткаченко П.П., Скорий О.С., Пилипчук П.Б. Фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні: метод. рекомендації для самостійної роботи здобувачів. Житомир: Вид-во «Рута», 2023. 30 с.
3. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2024. 224 с.
4. Формування навичок здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчої роботи на прикладі педагогічного досвіду роботи НВК № 24 (на засадах хортингу) : метод. посіб. / З. М. Діхтяренко, І. С. Данилюк, Н. І. Скляр; за заг. ред. З. М. Діхтяренко. К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. 324 с.

Ганна Лихацька

*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»*

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку Шкарупа Є.О.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розглядається проблема екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку та обґрунтовується ефективність використання проектної діяльності як одного з провідних засобів його реалізації. Наголошується на актуальності формування екологічної свідомості та культури у дітей дошкільного віку в умовах сучасних ЗДО.

Ключові слова: проектна діяльність, екологічне виховання, діти старшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

У сучасних умовах погіршення стану довкілля особливої ваги набуває формування у дітей дошкільного віку екологічно відповідального світогляду, ціннісного ставлення до природи та усвідомлення своєї ролі у її збереженні. Закладення основ такої свідомості відбувається у ранньому віці, що визначає особливу роль закладів дошкільної освіти у процесі екологічного виховання дітей.

Відтак, постає питання пошуку нових технологій, засобів, інструментів, форм, що зможуть забезпечити практичне пізнання природи дітьми старшого дошкільного віку та формулювати стійкі екологічні уявлення і цінності в умовах сучасного ЗДО.

У цьому зв'язку проектна діяльність може виступати ефективною педагогічною технологією формування екологічної культури старших дошкільників, оскільки вона поєднує засвоєння теоретичних знань із практичною діяльністю та сприяє розвитку навичок активної взаємодії з довкіллям.

Над проблемою впровадження проектної діяльності в освіту, зокрема у ЗДО працювали: К. Андросович, Н. Бордюг, О. Карпенко, Л. Присяжнюк, Н. Лисенко, В. Маршиціка, Н. Рижова та інші.

Екологічне виховання є одним з найважливіших завдань сьогодення та майбутнього. Воно спрямоване на формування в людини знань, цінностей та практичних навичок, що сприяє гармонійному співіснуванню з природою. Людина та природа – являються єдиною цілісною системою «природа – людина, суспільство», що є основою екологічної свідомості, екологічного виховання та екологічної культури [2].

Однією із ефективних технологій екологічного виховання та формування екологічної свідомості у дітей є проектна діяльність, яка забезпечує глибоке розуміння природних процесів та виховує любов до природи з раннього віку. Проектна діяльність відіграє велике значення в екологічному вихованні дошкільників, оскільки сприяє практичному засвоєнню екологічних знань, формує відповідальне ставлення до навколишнього природного середовища, розвиває соціальні та комунікативні навички, дозволяє залучати батьків до процесу екологічного виховання [1].

Звернемо увагу на визначення поняття екологічного проекту М. Ярославцевої, С. Колосової та Ю. Сирової де говориться, що це самостійна науково-дослідницька творча діяльність вихователя та вихованців на екологічну тематику, яка спрямована на розв'язання екологічних проблем у процесі освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти [3].

Важливим аспектом реалізації проєктної діяльності у закладі дошкільної освіти є її практична спрямованість, що дозволяє дітям не лише засвоювати екологічні знання, а й застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. У процесі участі в екологічних проєктах діти старшого дошкільного віку набувають первинного досвіду дослідницької діяльності, вчать спостерігати за природними явищами, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити елементарні висновки. Це сприяє розвитку пізнавальної активності, самостійності та відповідального ставлення до довкілля.

У контексті дослідження важливими є особливості використання проєктних технологій в екологічному вихованні дітей дошкільного віку, визначені Н. Бордюг, до яких належать:

по-перше, інтеграція різних видів діяльності дітей у процесі реалізації проєктів – гри, пізнання, художньої творчості, експериментування та спостереження, що сприяє формуванню екологічної свідомості в доступній та цікавій для дітей формі;

по-друге, актуалізація практичного досвіду, яка передбачає залучення дітей до проєктів, спрямованих на безпосереднє вивчення природи через практичні дії (виращування рослин, створення «городу на підвіконні», догляд за тваринами, проведення елементарних дослідів і спостережень), що забезпечує краще розуміння природних процесів;

по-третє, використання ігрових форм організації діяльності, оскільки гра є провідним видом діяльності дошкільників і сприяє ефективному засвоєнню екологічних знань та формуванню відповідального ставлення до довкілля;

по-четверте, організація співпраці дітей між собою та з дорослими (педагогами, батьками), що сприяє розвитку комунікативних навичок і формуванню екологічної відповідальності;

по-п'яте, варіативність проєктної діяльності, яка може бути короткостроковою або довгостроковою залежно від тематики, що дає змогу поступово опановувати матеріал та аналізувати результати власної діяльності;

по-шосте, використання різноманітних методів і форм роботи (екскурсії в природу, практична діяльність – посадка рослин, сортування відходів, творчі завдання), що підвищує ефективність екологічного виховання;

по-сьоме, формування емоційно-ціннісного ставлення до природи, усвідомлення її краси та необхідності її збереження;

по-восьме, розвиток дослідницьких умінь дітей, зокрема спостережливості, пізнавальної активності, елементарного критичного мислення та вміння робити висновки [1].

Прикладом реалізації екологічних проєктів у ЗДО є проєкт «Дбай про довкілля», у межах якого діти старшого дошкільного віку ознайомлюються з правилами сортування відходів, беруть участь у прибиранні території та виготовляють вироби з вторинних матеріалів. Така діяльність сприяє формуванню екологічно відповідальної поведінки та практичних навичок збереження довкілля.

Таким чином, екологічні проекти виступають ефективним інструментом реалізації екологічного виховання у закладах дошкільної освіти, забезпечуючи формування екологічної культури, практичних умінь та ціннісного ставлення до довкілля.

Вони дозволяють реалізувати принципи варіативності, практичної спрямованості та інтеграції змісту освіти дітей старшого дошкільного віку, враховують ресурсні можливості закладу дошкільної освіти, особливості освітнього середовища та подієвість педагогічного процесу.

Важливим є також те, що екологічні проекти сприяють залученню соціальних партнерів і батьків до спільної діяльності, що підвищує ефективність екологічного виховання та забезпечує його безперервність у різних сферах життєдіяльності дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бордюг Н. 2024. Проектна діяльність в екологічному вихованні дошкільників. Педагогічна Академія: наукові записки. 8 (Лип 2024). DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.13852923>
2. Рудик Л. Екологічне виховання як інструмент культурного спілкування дитини з природою. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2026. 299 с.
3. Ярославцева М. І., Колосова С. В., Сирова Ю. В. Формування екологічної культури в дошкільників у процесі екологічних проектів. Інноваційна педагогіка. 2021. № 32 (2). С. 144–147

*Владислав Матвійчук,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

В умовах повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію суверенної України, вбивства мирного населення, постійної загрози життю та здоров'ю громадян, ще більшої актуальності набуває проблема формування національно-патріотичної компетентності особистості, починаючи з дошкільного дитинства. Натомість, саме вихователь стане транслятором цінностей та ціннісних орієнтирів для дітей у майбутньому, тож постає нагальне питання формування національно-патріотичної компетентності здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» в умовах сьогодення.

Проблема національно-патріотичного виховання майбутніх вихователів ЗДО, формування у них відповідної компетентності досліджується такими ученими: В. Кривда, О. Порохнавець, С. Стрілець, Ю. Смолянко тощо.

Зауважимо, що ми розглядаємо категорію «компетентність» крізь призму сучасності та окрім сукупності знань, умінь та навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків, важливими визнаємо й цінності, що мають бути притаманні педагогу.

Зазначимо, що проблема цінностей та ціннісних орієнтацій майбутніх та практикуючих вихователів дітей раннього й дошкільного віку розкрита в роботах С. Бадер, Н. Гавриш, С. Гусаківської, О. Лисенко та ін.

Тож, метою розвідки є визначення й характеристика національних цінностей, що мають бути неодмінно притаманні вихователю ЗДО та є складовими його національно-патріотичної компетентності.

Перш за все, визначимось із структурою *національно-патріотичної компетентності* майбутнього вихователя, яка у нашому дослідженні розглядається як *інтегративна професійно-особистісна характеристика, що відображає здатність педагога усвідомлювати, приймати та реалізовувати національні цінності у власній педагогічній діяльності, а також формувати їх у дітей дошкільного віку*. Структурно дана компетентність має багатокомпонентний характер і включає взаємопов'язані ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти, які забезпечують її цілісне функціонування у професійній підготовці вихователя.

Так, ціннісно-мотиваційний компонент є базовим і визначає внутрішню готовність майбутнього педагога до прийняття національних і загальнолюдських цінностей, формування стійкої патріотичної позиції, усвідомлення значущості української державності, мови, культури та історичної спадщини. Він передбачає наявність позитивної мотивації до здійснення патріотичного виховання дітей дошкільного віку, а також особистісну залученість у процес збереження та популяризації національних традицій [2].

Когнітивний компонент охоплює систему знань про історію України, її культурну спадщину, народні традиції, символіку, а також нормативно-правові засади організації національно-патріотичного виховання в системі дошкільної освіти. Його сформованість забезпечує теоретичну основу для усвідомленого та методично обґрунтованого впровадження патріотичного змісту в освітній процес [4].

Діяльнісний компонент відображає практичну готовність майбутнього вихователя до організації та реалізації національно-патріотичного виховання у закладі дошкільної освіти. Він включає володіння педагогічними технологіями, методами та формами роботи з дітьми, спрямованими на формування любові до Батьківщини, поваги до національних символів, традицій і культурних цінностей. Особливе значення має використання ігрових, проєктних, інтерактивних та народознавчих методик, що відповідають віковим особливостям дітей дошкільного віку [4; 5].

І, нарешті, рефлексивний компонент забезпечує здатність майбутнього педагога до самоаналізу, самооцінки та корекції власної професійної діяльності у контексті реалізації завдань національно-патріотичного виховання. Він передбачає усвідомлення рівня сформованості власної патріотичної позиції,

критичне осмислення педагогічного досвіду, а також прагнення до безперервного професійного та особистісного саморозвитку [6].

Як бачимо, національно-патріотична компетентність майбутнього вихователя ЗДО постає як цілісна система взаємопов'язаних компонентів, у якій провідну роль відіграють національні цінності як смислове ядро професійної діяльності педагога та основа формування патріотично зорієнтованої особистості дитини.

Національні цінності в структурі національно-патріотичної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти становлять систему духовних, культурних, моральних та громадянських орієнтирів, що визначають зміст його професійної діяльності та спрямовують процес виховання дітей дошкільного віку. Вони виступають ціннісно-смисловою основою формування національної ідентичності та патріотичної свідомості як у самого педагога, так і в дітей.

До ключових національних цінностей, які формуються у структурі цієї компетентності, належать такі: патріотизм, мова, культурна спадщина, народні традиції й державні символи.

Так, патріотизм визначається як інтегративна морально-ціннісна якість особистості, що проявляється в любові до Батьківщини, усвідомленні відповідальності за її майбутнє, готовності до збереження та примноження національних надбань. У контексті професійної підготовки вихователя він означає спрямованість педагогічної діяльності на виховання у дітей почуття приналежності до українського народу [1].

Державна мова як цінність визначається як фундаментальний засіб духовної єдності нації, збереження культурної спадщини та забезпечення міжпоколінної комунікації. У професійній діяльності вихователя вона виступає не лише інструментом навчання, а й засобом формування національної свідомості дітей.

Історична пам'ять розглядається як усвідомлене збереження та інтерпретація історичного досвіду народу, що забезпечує безперервність національного розвитку. Для вихователя це означає здатність доступно ознайомлювати дітей із подіями, постатями та символами української історії.

Культурна спадщина визначається як сукупність матеріальних і духовних надбань українського народу, що відображають його світогляд, традиції, звичаї та мистецькі досягнення. У педагогічному контексті вона є основою змісту національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку [2].

Народні традиції та звичаї розглядаються як усталені форми соціокультурної поведінки, що передаються з покоління в покоління та відображають національний спосіб життя, моральні норми і духовні орієнтири. У діяльності вихователя вони виступають засобом залучення дітей до національної культури через свята, обряди, ігри та побутові практики.

Державні символи України (Прапор, Герб, Гімн) визначаються як офіційні знаки державності, що виражають суверенітет, історичну тяглисть і єдність українського народу. Їх виховне значення полягає у формуванні у дітей початкового розуміння державності та поваги до символів країни [3].

Таким чином, національні цінності як складова національно-патріотичної компетентності майбутнього вихователя ЗДО утворюють цілісну систему взаємопов'язаних смислів, що визначають його професійні орієнтири та забезпечують формування у дітей дошкільного віку основ національної свідомості, громадянськості та культурної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів педагогічного університету: ціннісно-орієнтаційна складова: автореф. дис. ... пед. наук: 13.00.07. Вінниця, 2016. 20 с.
2. Карпенко Г., Мельник Н., Турчин О. Формування патріотичної компетентності у майбутнього вчителя нової української школи (теоретичний аспект). Педагогічна інноватика: сутність та перспективи. 2025. №8. С. 52-55.
3. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. К., 2010. 21 с.
4. Rashevskа A. Theoretical and methodological basis for the formation of national-patriotic competence of future designers. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 9. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Rashevskа_2024_354.pdf
5. Порохнавець О.М. Наукова інтерпретація сутності поняття «національно-патріотична компетентність» в психолого-педагогічній літературі. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2015. №67. Т.1. С. 395-399.
6. Федоренко О. Сутність і основні характеристики національно-патріотичної вихованості особистості: філософський аспект. *Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету*. 2017. №1(18). С. 278–284.

Надія Маєвська

здобувачка Херсонського державного університету

Науковий керівник: *к.п.н. доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Т.А. Швець*

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті проаналізовано проблему дефіциту рухової активності дітей дошкільного віку в умовах цифровізації суспільства. Визначено та обґрунтовано ключові педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування рухового режиму в ЗДО. Акцентовано увагу на створенні розвивального середовища та інтеграції інноваційних методів фізичного виховання.

Ключові слова: рухова активність, дошкільники, педагогічні умови, заклад дошкільної освіти, фізичне виховання.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена стрімким погіршенням стану здоров'я дітей дошкільного віку, що безпосередньо пов'язано

з критичним зниженням їхньої рухової активності. В умовах цифровізації побуту та обмеження безпечного відкритого простору через воєнний стан в Україні, традиційні форми фізичного виховання потребують переосмислення. Гіподинамія сучасної дитини призводить не лише до функціональних порушень організму, а й до затримки психомоторного розвитку та зниження адаптивних можливостей. Відтак, пошук нових педагогічних умов, які б гармонійно поєднували інноваційні технології з природною потребою дитини в русі в межах закладу дошкільної освіти, стає стратегічним завданням для сучасної педагогічної науки.

Проблему фізичного виховання дошкільників досліджували такі вчені, як Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Курок та інші. Вони підкреслюють, що рухова активність є не лише засобом фізичного розвитку, а й потужним стимулом інтелектуального та емоційного становлення дитини.

Мета статті: визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, які сприяють підвищенню рівня рухової активності дітей у сучасному закладі дошкільної освіти (ЗДО).

Виклад основного матеріалу. Під «руховою активністю» розуміємо сумарну кількість рухів, що виконуються дитиною протягом дня. Для її оптимізації необхідно реалізувати наступні педагогічні умови. По-перше, необхідно створити варіативне предметно-ігрове середовище, а сучасний простір групи та майданчики мають бути динамічними. Використання нетрадиційного обладнання (м'які модулі, балансири, сенсорні доріжки) стимулюють дитину до самостійної рухової діяльності. Простір має спонукати до руху, а не обмежувати його.

Має відбуватися інтеграція рухового компонента в різні види діяльності. Рух не повинен обмежуватися лише заняттями з фізкультури. Необхідно впроваджувати динамічні паузи під час інтелектуальних занять, рухливі ігри на прогулянках, фізкультхвилинки та використання танцювальних елементів у музичній діяльності. Важливо враховувати використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Впровадження елементів дитячого фітнесу (степ-аеробіка, дитяча йога, бебі-гарт, фітбол-гімнастика) підвищує мотивацію дітей. Ігрова спрямованість таких занять робить процес тренування цікавим та емоційно насиченим.

Компетентність педагога та партнерство з родиною є базовою професійною компетентністю. Вихователь має виступати не лише як інструктор, а як активний учасник гри. Паралельно важливо вести роботу з батьками, роз'яснюючи шкідливість надмірної екранної активності та популяризуючи сімейний активний відпочинок. Має відбуватися індивідуалізація рухового навантаження, тобто врахування стану здоров'я, темпераменту та інтересів кожної дитини є базовим та важливим. Для дітей з низьким рівнем рухової активності важливо підбирати вправи, що викликають успіх, а для гіперактивних — вправи на координацію та самоконтроль.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування рухової активності дошкільників у сучасному ЗДО буде ефективним за умови

системного підходу, що включає модернізацію середовища, впровадження цікавих дітям форм фітнесу та активну залученість дорослих.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у детальному вивченні механізмів інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у систему фізичного виховання, зокрема через використання інтерактивних ігрових панелей, сенсорних підлог та елементів доповненої реальності, що можуть стимулювати мотивацію дошкільників до руху.

Окремої уваги потребує розробка методичного супроводу для організації рухового режиму дітей в умовах обмеженого простору (наприклад, під час перебування в укриттях), а також створення адаптивних програм фізичної реабілітації для дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивних групах. Важливим напрямом залишається і моніторинг динаміки фізичного стану дітей при впровадженні авторських методик дитячого фітнесу в освітній процес сучасного ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ М-ва освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. Міністерство освіти і науки України. URL: mon.gov.ua (дата звернення: 20.02.2026).
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2011. 428 с.
3. Конох А. П. Організація фізичного виховання в сучасних умовах закладу дошкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2021. Вип. 6 (137). С. 62–66.

Юлія Миришавка

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: *к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку Л.О. Варяниця*

РОЛЬ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА

Анотація. У статті актуалізовано проблему становлення мовної особистості дитини в умовах викликів цифрової епохи; проаналізовано зміст понять «комунікативна культура» і «комунікативна компетентність» дошкільника, визначено їх взаємозв'язок у контексті Базового компонента ДО; виокремлено складники комунікативної культури та розкрито потенціал авторської казки як засобу її формування у сучасних дошкільників.

Ключові слова: мовна особистість, «цифровий дошкільник», комунікативна культура, комунікативна компетентність, авторська казка.

Пріоритетним завданням дошкільної освіти є забезпечення всебічного становлення дитини, де ключового значення набуває розвиток її комунікативної культури як стрижневого механізму соціальної адаптації. Оскільки навички конструктивного діалогу, співпраці та емпатійного спілкування закладаються в ранньому дитинстві, то вони стають детермінантою подальшої успішної самореалізації особистості в суспільстві. Глобалізація, цифровізація зумовлюють необхідність формування мовної особистості, здатної не просто володіти мовою як знаковою системою, а особистості як носія національно-мовленнєвої й загальнолюдської культури, здатної до творчого, ціннісно-орієнтованого самовираження в сучасному соціумі. Безперечно, починати процес формування мовної особистості треба від народження й закладати основу в родинному вихованні та дошкільній освіті, оскільки саме цей віковий період є сенситивним для формування основ комунікативної культури особистості (А. Богуш, Н. Дика, В. Сухомлинський, Н. Гавриш, Т. Піроженко, Ю. Смолянко тощо).

Проблема формування мовної особистості дошкільника в цифрову епоху набуває особливої гостроти через низку чинників. Першочергово це трансформація комунікації, коли переважання візуального контенту та скорочених текстових форм у гаджетах, до яких дитина має доступ змалку та швидко звикає, призводить до переважання кліпового мислення над логічним, збіднення лексичного запасу, спрощення синтаксичних конструкцій і зменшення емоційності в реальному мовленні за рахунок використання емодзі чи смайлів. Це, відповідно, створює для особистості ризики соціальної дезадаптації, бо брак досвіду «живого» діалогу знижує здатність дитини до емпатії та розпізнавання складних емоційних підтекстів, що стає перешкодою для побудови ефективної комунікації та, як наслідок, гармонійної соціалізації.

Відтак саме мовна особистість, здатна до гнучкої та етичної комунікації, стає фундаментом для успішного входження дитини в суспільство. Вона виступає запорукою соціальної стійкості, дозволяючи дитині не просто споживати інформацію, а ставати активним суб'єктом комунікації.

У цьому контексті авторська казка постає не просто як літературний жанр, а як комунікативний міст, що дозволяє поєднати традиційні морально-етичні цінності з потребою дитини в емоційно насиченому, структурованому спілкуванні.

Проблема розвитку комунікативної культури дитини дошкільного віку засобами казки має глибоке коріння. У класичній педагогіці В. Сухомлинський розглядав казку як «світильник, що освітлює шлях до розуму дитини; свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови» [7, с.182]. Наголошуючи на етичному складнику, вважав казку не просто розвагою, а фундаментальним інструментом інтелектуального та мовленнєвого зростання, бо через казку дитина засвоює не лише лексику, а й «музику рідного слова»; саме в казкових образах дитина вперше починає мислити не лише предметами, а й поняттями, що є критичним для формування комунікативної компетентності і комунікативної культури в дошкільному віці. Слід зазначити, що його досвід використання авторської казки, що сьогодні вважається однією з найефективніших методик

розвитку зв'язного мовлення та креативності, є вагомим для нас з огляду досліджуваної проблеми.

Сучасні українські лінгводидакти Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Піроженко, Л. Фесенко тощо наголошують на важливості застосування казки для розвитку зв'язного мовлення дошкільників, формування комунікативної компетентності та культури. Однак, попри значну кількість праць з даної проблеми, питання адаптації казкових методів до потреб «цифрових» дітей потребує подальшого наукового осмислення.

Мета статті: розкрити механізми впливу авторської казки на формування комунікативної культури дошкільників, визначити специфіку використання цього жанру в роботі з дітьми, які виростають у насиченому мультимедійному середовищі.

Комунікативна культура дошкільників охоплює сукупність навичок вербальної та невербальної взаємодії, уміння висловлювати емоції, слухати інших і брати участь у колективній діяльності. Базисом комунікативної культури виступає комунікативна компетентність. Це, як бачимо, не тотожні поняття.

Комунікативна компетентність – це операційний складник мовної особистості. Вона включає сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяють дитині ефективно вирішувати завдання взаємодії. Це «функціональний базис», що відповідає вимогам Базового компонента дошкільної освіти [5].

Комунікативна культура – це цілісна характеристика особистості, що визначає внутрішню якість спілкування. Вона ґрунтується на морально-етичних цінностях, естетиці мовлення та глибинній повазі до іншої людини [6].

Таким чином, комунікативна компетентність є ядром комунікативної культури. Для дошкільника це насамперед засіб природного розвитку. Дитина вчиться користуватися мовою, жестами та правилами діалогу. Якщо культура – це «стратегія» людського спілкування, що дозволяє дитині використовувати отримані компетентності «правильно» – враховуючи контекст, виявляючи емпатію та дотримуючись етичних норм, то компетентність – це «тактика» і конкретні інструменти, якими дитина реалізує цю стратегію в повсякденному житті. Комунікативна компетентність забезпечує технічну сторону спілкування («як говорити»), а комунікативна культура – моральну («як поводитися під час спілкування»). Формування одного неможливе без іншого: без компетентності культура не має засобів вираження, а без культури компетентність може бути використана неетично.

Згідно з новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти (2021), комунікативна компетентність дитини на етапі завершення дошкільного періоду має відповідати критеріям декількох освітніх напрямів:

1. «Мовлення дитини»:
 - здатність вільно вступати в діалог, підтримувати розмову на різні теми, ініціювати спілкування;
 - володіння культурою мовленнєвого етикету (вміння висловлювати прохання, відмову, вдячність відповідно до ситуації);
 - ефективне використання невербальних засобів (міміки, жестів,

дистанції), що особливо важливо для компенсації «екранного» стилю спілкування.

2. «Дитина в соціумі»:

- вміння орієнтуватися в комунікативній ситуації: враховувати стан і настрій співрозмовника;
- здатність до конструктивної взаємодії в групі, вміння домовлятися та вирішувати конфліктні ситуації вербальним шляхом.

3. «Особистість дитини»:

- розвиток емоційного інтелекту як бази для виховання культури спілкування;
- формування позитивного образу «Я» через успішний досвід комунікації з іншими [1].

Комунікативну культуру дитини дошкільного віку можна представити як трикомпонентне утворення, де когнітивний складник – це знання про норми спілкування, усвідомлення мовленнєвих конструкцій, розуміння змісту повідомлень; емоційно-ціннісний складник – це мотивація до спілкування, емпатія, здатність до співпереживання, повага до співрозмовника; поведінковий – це безпосередні дії, використання жестів, міміки, дотримання дистанції, мовленнєва гнучкість.

В умовах цифрового суспільства авторська казка стає тим унікальним дидактичним ресурсом, який дозволяє наповнити вимоги БКДО (компетентність) глибоким гуманістичним змістом (культура).

Авторська казка, на відміну від народної, характеризується чіткою ціннісною позицією автора та індивідуалізацією образів [8]. Це створює умови для формування комунікативної культури за визначеними складниками.

Когнітивний: авторський текст зазвичай має складнішу структуру та багату образну мову. Це стимулює дитину до засвоєння складних мовленнєвих конструкцій; розширює словниковий запас; формує навички розуміння підтексту та іронії, що є вищим щаблем комунікації; переходу від простого споживання інформації (як у відеоіграх) до активної рефлексії.

Емоційно-ціннісний: оскільки «цифрові» дошкільники відчувають труднощі з розпізнаванням емоцій поза екраном, авторська казка, на відміну від архаїчних народних казок, деталізацією внутрішнього світу героїв вчить дитину емпатії, розуміння того, що слова можуть ранити або лікувати; ідентифікації (зіставлення себе з персонажем, який вирішує комунікативні задачі (наприклад, знаходить друзів або перепрошує за помилку).

Поведінковий: авторська казка часто пропонує готові «сценарії» поведінки в складних ситуаціях. Казкові сюжети допомагають дитині змоделювати реальну життєву ситуацію. Дитина програє її через театралізацію, закріплюючи навички конструктивного спілкування.

Таким чином, резюмуючи, зазначимо, що через аналіз авторських казкових образів дитина дошкільного віку не просто вчиться говорити правильно, вступати в діалог і підтримувати конструктивну комунікацію, тобто набуває комунікативної компетентності, а формується як повноцінна мовна особистість,

здатна до успішної соціалізації поза межами віртуального простору. У контексті «цифрового» дошкілля, авторська казка стає засобом гуманізації комунікації. Вона трансформує комунікативну компетентність (володіння мовними кодами) у комунікативну культуру (здатність до людського, глибокого діалогу). У подальшому перспективними напрямками для дослідження можуть стати технології інтерактивного використання авторської казки для подолання комунікативної замкненості сучасних дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 15.04.2026)
2. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
3. Гавриш Н. В. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом. *Наука і освіта*. 2002. № 1. С. 144-148.
4. Дика Н. Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. № 2 (53). С. 32 – 36. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp201627> (дата звернення: 20.03.2026)
5. Кучеренко Д., Мироненко О. Розвиток комунікативної культури дошкільників засобами ігрової діяльності. *UNIVERSUM*. 2025. № 25, С. 486–490. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/2190> (дата звернення: 10.04.2026)
6. Смолянко Ю., Рой А. Педагогічні умови формування комунікативної культури дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. №6. С. 22–27. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7786/1/ПЕДАГОГІЧНІ%20УМОВИ%20ФОРМУВАННЯ%20КОМУНІКАТИВНОЇ%20КУЛЬТУРИ%20ДІТЕЙ.pdf> (дата звернення: 05.02.2026)
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ: Рад. школа, 1977. Т. 3. С. 182.
8. Фастовець А. І. Народна та авторська казка як засіб розвитку мовлення дошкільників із ЗНМ. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* [Електронне видання] : зб. наук. пр. [за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф.]. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. Ю. Д. Бойчука]. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 578–581. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10949> (дата звернення: 02.02.2026)

Владислав Носков

здобувач 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Є.О. Шкарупа

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.

Анотація. У статті актуалізовано проблему здоров'язбереження дітей дошкільного віку в умовах сучасних соціальних викликів.

Закцентовано увагу на необхідності формування здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти, що сприяє зміцненню фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини. Проаналізовано основні чинники, які негативно впливають на стан здоров'я дітей дошкільного віку, зокрема зниження рухової активності, надмірне використання цифрових пристроїв, психоемоційне навантаження та вплив зовнішніх соціальних умов.

Ключові слова: діти дошкільного віку, здоров'язбереження, здоровий спосіб життя, ЗДО.

Збереження та підтримка здоров'я дітей дошкільного віку сьогодні є однією з найважливіших завдань педагогіки та суспільства України. Ранній дитячий вік є сенситивним періодом формування основ фізичного, психічного, емоційного та соціального розвитку, що визначає здатність дитини до гармонійного зростання, навчання та адаптації до навколишнього середовища.

Сучасні соціокультурні та технологічні трансформації зумовлюють появу нових викликів для системи дошкільної освіти. Швидкі зміни в урбаністичному середовищі, активне впровадження цифрових технологій, трансформація форм дозвілля, а також повномасштабна війна в Україні створюють додаткові ризики для фізичного та психічного благополуччя дітей. У зв'язку з цим особливої значущості набуває роль закладів дошкільної освіти у формуванні здоров'язбережувального освітнього середовища.

Проблема збереження здоров'я дітей активно досліджується українськими науковцями у галузях педагогіки, психології та фізичного виховання, зокрема Т. Андрющенко, Г. Беленька, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, С. Дудко, М. Єфіменко, О. Козак, В. Король, А. Кошель, В. Кошель, О. Курок, Н. Лісневська, Л. Лохвицька та ін. Можна зазначити, що результати цих досліджень свідчать, що ефективна реалізація здоров'язбережувального підходу потребує комплексного застосування організаційних, педагогічних, психологічних і фізичних заходів. Така інтеграція сприяє підтриманню фізичного розвитку, стабільного емоційного стану та успішної соціалізації дітей, особливо в умовах сучасних соціальних і воєнних викликів.

В. Сухомлинський наголошував: «Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили» [1]. Зазначене положення підкреслює, що поняття здоров'я не обмежується лише фізичним аспектом, а охоплює цілісний розвиток особистості.

О. Листопад та І. Мардарова розглядають поняття «здоров'язбереження» як комплексний підхід, що передбачає систему педагогічних умов, спрямованих на підтримку, зміцнення та відновлення фізичного, психічного, соціального та

духовного здоров'я особистості, а також створення безпечного та комфортного освітнього середовища.

Здоров'язбереження не лише профілактика захворювань, а й створення умов для гармонійного розвитку, підвищення якості життя та здатності людини адаптуватися до навантажень [4].

Фізичний розвиток є одним із ключових компонентів здоров'я дитини. Недостатній рівень рухової активності, обмежені можливості для ігор на свіжому повітрі та переважання малорухливих видів діяльності можуть призводити до зниження витривалості, порушень постави та послаблення імунної системи. Українська дослідниця В. Білан зазначає: «систематичні фізичні вправи, рухливі ігри та інші форми активної діяльності позитивно впливають на психоемоційний стан дітей, сприяють зниженню тривожності, розвитку саморегуляції, підвищенню стресостійкості» [2]. Отже, рухова активність розглядається як природна потреба дитини та важлива складова освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Актуальним викликом сучасності є надмірне використання гаджетів дітьми дошкільного віку. Тривале перебування за планшетами та мобільними телефонами може призводити до перевантаження нервової системи, погіршення зорових функцій та зниження концентрації уваги. Крім того, зменшується обсяг живого спілкування з однолітками та дорослими, що є важливим для формування соціальних навичок. У Концепції цифрової гігієни дітей дошкільного віку зазначено: «використання електронних пристроїв, технологій, інших цифрових ресурсів серед дітей сприяє як новим можливостям для розвитку, виховання та навчання, так і виникненню значних ризиків для їх фізичного, психічного здоров'я та соціального благополуччя» [3]. У цьому контексті важливого значення набуває організація регламентованої та безпечної взаємодії дітей із цифровими технологіями.

Важливим чинником збереження здоров'я є також дотримання режиму дня та принципів раціонального харчування. Недостатня тривалість сну, порушення режиму харчування та вживання продуктів низької харчової цінності можуть формувати шкідливі звички, що негативно впливають на фізичний та психічний розвиток дитини. Натомість дотримання стабільного режиму дня сприяє відновленню організму та підтриманню загального функціонального стану [5].

Важливу роль у формуванні здоров'я також відіграють екологічні та соціальні чинники. Забруднення довкілля, обмежений доступ до безпечних ігрових просторів, сезонні інфекційні захворювання, зміни у структурі сім'ї та зайнятість батьків створюють додаткові ризики для розвитку дітей дошкільного віку. Отже, забезпечення здоров'я дитини потребує системного та міжсекторального підходу.

Таким чином, сучасні умови зумовлюють необхідність комплексної взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї, що передбачає поєднання раціонального режиму дня, достатнього рівня рухової активності, здорового харчування, обмеження часу користування цифровими пристроями та забезпечення психологічної підтримки. Реалізація такого підходу сприяє

гармонійному розвитку дітей, підвищенню їхньої життєстійкості та формуванню основ здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори. Київ: Радянська школа, 1985.
2. Білан В. Рухова активність як чинник психофізичного здоров'я дошкільників. Педагогічний вісник. 2021. № 4.
3. Кабінет Міністрів України. Концепція цифрової гігієни дітей дошкільного віку: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 травня 2025 р. № 432-р. Київ, 2025.
4. Листопад О. А., Мардарова І. К. Здоров'язбереження в освітньому процесі закладу освіти: цифровий та інноваційний вимір. Перспективи та інновації науки (серії: «Психологія», «Педагогіка», «Медицина»). 2025. № 7 (53). С. 586–597.
5. Міністерство охорони здоров'я України. Санітарний регламент для закладів дошкільної освіти. Київ, 2021.

Ростислав Павлюх

*здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»*

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. н, доцент

кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Л.О. Варяниця

РОЗВИТОК ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ STEAM-ОСВІТИ ТА ТВОРЧОГО ПРОЄКТУВАННЯ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність розвитку дизайн-мислення у дітей старшого дошкільного віку як передумови формування креативної, ініціативної особистості. Розкрито сутність дизайн-мислення як інтегративної якості, що поєднує когнітивні, емоційні та практичні компоненти. Проаналізовано сучасні наукові підходи до впровадження дизайн-мислення і STEAM-освіти у дошкільній практиці. Доведено ефективність методу творчих проєктів як інструменту розвитку художньо-конструктивної діяльності, продуктивної уяви та здатності до проєктування.

Ключові слова: дизайн-мислення, креативне мислення, творчий проєкт, STEAM-освіта, дошкільна освіта.

В епоху стрімкого технологічного прогресу сучасний соціум стикається з викликами, які мають характер невизначеності: від екологічних криз та дефіциту ресурсів до проблем соціальної ізоляції й зниження рівня емпатії, викликаних глобальною цифровізацією та стрімким розвитком штучного інтелекту. Сучасний світ потребує креативних особистостей, здатних створювати інновації та ефективно вирішувати проблеми як локального, так і глобального масштабу. Одним із ключових шляхів формування людини нового часу є розвиток дизайн-мислення ще у дошкільному віці.

Розвиток дизайн-мислення у дітей дошкільного віку є відносно новим

напрямом у вітчизняній педагогіці. Складність полягає у розрізненості підходів: з одного боку, дизайн розглядається як художня діяльність (естетика), з іншого — як конструктивна (інженерія). Психологи-класики (зокрема Л. Виготський, О. Запорожець) наголошують, що в основі дитячої творчості лежить продуктивна уява. Як зазначав Л. С. Виготський, творчість дитини безпосередньо залежить від багатства та різноманітності її попереднього досвіду, який слугує матеріалом для побудови фантазії. Чим багатший досвід, тим складніші комбінації може створювати уява [1]. Як зазначає Т. І. Гризоглазова, дитячий дизайн виступає потужним засобом розвитку творчих здібностей, оскільки він дозволяє дитині не лише конструювати, а й естетично трансформувати навколишній простір [2]. У психолого-педагогічному аспекті дизайн-мислення розглядається як здатність дитини до «преображення» навколишнього середовища. У старшому дошкільному віці відбувається якісний стрибок: мислення стає наочно-схематичним. Дитина починає оперувати не лише образами, а й зв'язками між ними, що дозволяє їй планувати результат ще до початку роботи. О. Запорожець наголошував, що саме в цей період формується «внутрішній план дій», який є критично важливим для дизайнерського проектування [3]. Вагомий внесок у дослідження художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здійснила Г. В. Борин, яка визначає її як інтегративний вид діяльності, що поєднує елементи художньої творчості, конструювання та проектування. Дослідниця підкреслює, що саме через художньо-конструктивну діяльність відбувається розвиток просторового мислення, здатності до моделювання та формування первинних інженерних уявлень у дітей [7].

Сучасні зарубіжні дослідження трактують дизайн-мислення як універсальний підхід до вирішення проблем, який включає етапи емпатії, генерації ідей, прототипування та тестування [8]. D. Henriksen, C. Richardson та R. Mehta зазначають, що впровадження design thinking у освітній процес сприяє розвитку креативності, критичного мислення та здатності працювати з відкритими завданнями [9]. Дослідження Harris A. та de Bruin L. доводять ефективність інтеграції дизайн-мислення зі STEAM-освітою, що дозволяє поєднувати пізнавальну, художню та практичну діяльність дітей [10]. Подібні висновки містяться у працях Cook V. та Bush S., які підкреслюють значення міждисциплінарного підходу та створення варіативного освітнього середовища [11]. McCurdy M. та Nickerson J. наголошують на важливості дитиноцентричного підходу, у якому педагог виступає фасилітатором творчого процесу [12].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей розвитку дизайн-мислення у дітей старшого дошкільного віку та визначенні потенціалу творчих проєктів, художньо-конструктивної діяльності й STEAM-підходу як ефективних засобів формування креативності, просторового мислення, дослідницьких умінь і здатності до творчого проектування в умовах сучасної дошкільної освіти. Виклад основного матеріалу. Перед тим як дослідити процес втілення ідей, використовуючи метод творчих проєктів, варто ознайомитись із поняттям дизайн-мислення більш детально. Дизайн-мислення — це інтегративна здатність, що дозволяє дитині гармонізувати предметне середовище. Процес

дизайн-мислення включає як художню, так і інтелектуальну складову, і складається з таких компонентів:

- аналітико-синтетичний компонент: здатність розкласти об'єкт на деталі та зібрати новий [3];
- прогностичний компонент: уміння передбачити результат та користь виробу;
- комбінаторика: здатність бачити в одному предметі можливості для створення іншого;
- ергономічність: розуміння зручності предмета для користувача;
- естетична рефлексія: відчуття гармонії кольору, форми та функції.

Дитина старшого дошкільного віку (5–6 років) уже володіє необхідною базою для такого мислення: розвиненою дрібною моторикою, здатністю до планування та прагненням до соціально значущої діяльності.

Попри значний потенціал розвитку дизайн-мислення, у практиці дошкільної освіти існують певні суперечності:

- між високим рівнем фантазії дітей та обмеженими можливостями її реалізації;
- між потребою розвитку креативності та домінуванням шаблонних методик [4];
- між інтегративною природою дизайн-мислення та фрагментарністю освітнього процесу.

Виходячи з вищесказаного, особливого значення у контексті розвитку дизайн-мислення набуває STEAM-підхід, який інтегрує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering), мистецтво (Art) та математику (Mathematics) в єдину систему практично орієнтованого навчання. На відміну від традиційного підходу до навчання, STEAM-освіта орієнтована не на механічне засвоєння знань, а на формування здатності застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях через дослідження, експериментування та створення власних проєктів [10].

Практична реалізація STEAM-підходу у дошкільній освіті може здійснюватися через творчі проєкти, дослідницькі ігри, конструювання, роботу з природними та вторинними матеріалами, елементи робототехніки та інтерактивні експерименти. Важливо, що така діяльність має міждисциплінарний характер і дозволяла дитині сприймати знання цілісно. Наприклад, у межах творчого проєкту «Екобудиночок» діти можуть:

- досліджувати властивості матеріалів (Science);
- використовувати прості конструктивні рішення (Engineering);
- працювати з формами та величинами (Mathematics);
- створювати декоративне оформлення (Art);
- застосовувати елементарні технологічні навички під час конструювання (Technology).

Такий підхід сприяє не лише розвитку творчості, а й формуванню в дітей здатності бачити взаємозв'язки між різними сферами знань, що є однією з ключових характеристик дизайн-мислення. Важливою особливістю STEAM-

підходу є його орієнтація на процес, а не лише на кінцевий результат. У центрі уваги перебуває не правильність виконання завдання, а здатність дитини досліджувати, ставити запитання, перевіряти власні гіпотези та знаходити альтернативні способи вирішення проблеми [11]. Саме така модель діяльності створює сприятливі умови для розвитку дизайн-мислення, оскільки дитина вчиться аналізувати потреби, генерувати ідеї, тестувати рішення та вдосконалювати власний продукт. Дослідники підкреслюють, що інтеграція мистецтва (Art) у STEAM-підхід є принципово важливою для дошкільного віку, оскільки саме художньо-творча діяльність забезпечує емоційне залучення дитини та розвиток її уяви [10; 11]. Мистецтво в STEAM виступає не лише засобом естетичного розвитку, а й інструментом візуалізації ідей, розвитку образного мислення та творчого самовираження.

Окрім цього, STEAM-підхід сприяє формуванню так званих «навичок ХХІ століття»: критичного мислення, комунікації, співпраці, креативності та гнучкості мислення. Під час реалізації творчих проєктів діти вчать працювати в команді, домовлятися, презентувати власні ідеї та спільно шукати шляхи розв'язання проблем [12].

Відповідно до сучасних підходів, структура творчого проєкту включає:

1. Етап емпатії та аналізу проблеми: дитина вивчає проблему, потреби майбутнього користувача, аналізує предметне середовище [8].

2. Генерація ідей: на цьому етапі стимулюється варіативність мислення та створення кількох можливих рішень [9].

3. Прототипування: відбувається практичне втілення ідеї через роботу з різними матеріалами. Саме художньо-конструктивна діяльність сприяє розвитку просторового мислення та здатності до моделювання [7].

4. Презентація та рефлексія: дитина презентує результат своєї роботи, аргументує власний вибір форми, кольору та конструкції, що сприяє розвитку мовлення, самооцінки та творчої саморефлексії [12].

У такій моделі освітнього процесу дитина перестає бути пасивним виконавцем і перетворюється на активного творця, здатного самостійно приймати рішення, експериментувати та реалізовувати власні ідеї. З огляду на вищезазначене, постає закономірне питання: якою ж є роль педагога у творчій проєктній діяльності? Згідно з концепцією сучасної креативної педагогіки [4], вихователь має докорінно змінити свою позицію, відмовившись від ролі пасивного транслятора готових знань та алгоритмів. У процесі реалізації творчого проєкту педагог повинен стати організатором – модератором творчого процесу, який не надає вичерпних відповідей, а стимулює дитину до самостійного пошуку. Зрештою, така зміна педагогічної парадигми дозволить розвинути дизайн-мислення ефективно та якісно.

Отже, розвиток дизайн-мислення у дітей старшого дошкільного віку є ефективним засобом формування креативної, ініціативної та соціально активної особистості. Метод творчих проєктів забезпечує інтеграцію художньої, пізнавальної та конструктивної діяльності, що сприяє розвитку продуктивної уяви, просторового мислення та здатності до проєктування. Поєднання дизайн-

мислення, художньо-конструктивної діяльності та STEAM-підходу створює умови для формування ключових компетентностей XXI століття: креативності, критичного мислення, комунікації та співпраці. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методик підготовки педагогів до впровадження дизайн-мислення у практику дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виготський Л. С. Уява та творчість у дитячому віці. Київ : Освіта, 1993. 96 с.
2. Гризоглазова Т. І. Дитячий дизайн як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників. Харків : Основа, 2018. 160 с.
3. Запорожець О. В. Психологія дитини // Психологія дитини : хрестоматія : у 2 ч. / упоряд. О. М. Ткаченко. Київ : Ред. «Вісник», 2004. Ч. 1. С. 45–78.
4. Коновець С. В. Креативна педагогіка: теоретико-методологічний аспект. Київ, 2014. 320 с.
5. Піроженко Т. О. Психологія дитячої творчості. Київ : Спектр, 2010. 208 с.
6. Яковлєва О. В. Метод проєктів у роботі з дошкільниками. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 128 с.
7. Борин Г. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Тернопіль, 2023. 250 с.
8. Razzouk R., Shute V. What Is Design Thinking and Why Is It Important? // Review of Educational Research. 2012. Vol. 82, No. 3. P. 330–348. DOI: 10.3102/0034654312457429.
9. Henriksen D., Richardson C., Mehta R. Design thinking: a creative approach to educational problems of practice // Thinking Skills and Creativity. 2017. Vol. 26. P. 140–153.
10. Harris A., de Bruin L. Secondary school creativity, teacher practice and STEAM education: an international study // Journal of Educational Change. 2018. Vol. 19. No. 2. P. 153–179.
11. Cook V., Bush S. Design thinking in integrated STEAM learning: a systematic review // Education Sciences. 2020. Vol. 10, No. 11. Art. 330. DOI: 10.3390/educsci10110330.
12. McCurdy M., Nickerson J. Design thinking in early childhood education: a framework for innovation // Early Childhood Education Journal. 2021. Vol. 49. P. 1–12.

Анна Похвала

здобувачка I курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: *к.п.н., старший викладач кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Г. П. Зажарська*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У роботі розкрито особливості формування соціальних ролей у дітей дошкільного віку в процесі ігрової діяльності та визначено педагогічний потенціал дидактичних ігор у цьому процесі. Автор стверджує, що для досягнення максимального ефекту необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, систематично проводити ігри та забезпечувати тісну співпрацю з родиною.

Ключові слова: соціальна роль, соціалізація, соціальна компетентність, дитина дошкільного віку, ігрова діяльність, заклад дошкільної освіти.

Сьогодні освітня робота з дітьми в закладах дошкільної освіти спрямована на забезпечення умов, які надають дитині широкі можливості для самостійних дій з освоєння навколишнього світу. З огляду на такий підхід особливої значимості набуває проблема взаємодії дітей із ровесниками та дорослими.

Одним із головних завдань дошкільної освіти, як зазначено в Законі України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду, формуванню соціальних ролей.

На сьогоднішній день проблемі формування соціальних ролей в дошкільному закладі стали приділяти більше уваги, внаслідок чого відбувається більш глибокий розвиток життєвої компетентності дитини, що є важливим елементом у розвитку особистості дошкільника.

Майбутнє дитини значною мірою залежить від того, як вона зуміє адаптуватися до соціального середовища, коли поряд не буде дбайливих батьків та вихователів, завжди готових прийти на допомогу. Аби підготувати дитину до входження у більш доросле середовище, слід розвивати соціальні ролі, однією із складових яких є соціалізація і соціальна компетентність.

Дошкільний заклад і сім'я є головними інститутами соціалізації, через які дитина набуває моральних умінь та навичок, сприймає певні цінності та ідеали, необхідні їй для життя у певному суспільстві, засвоює основні соціальні знання і соціальні ролі. Кожна людина, виконуючи ту чи іншу роль, уявляє, чого від неї чекають інші члени суспільства. Кожен з нас одночасно грає різні ролі. Зіткнення рольових позицій, неможливість у певний час виконати всі вимоги призводить до так званих рольових конфліктів, коли різні ролі вимагають одночасно протилежних дій [1].

Сьогодні, на жаль, сім'я не завжди виконує вказані функції. Причини цього такі: соціальний захист сім'ї є низьким; зникають сім'ї, до складу яких входять представники кількох поколінь; змінюються родинні пріоритети, матеріальні цінності домінують над духовними; зменшується кількість часу, відведеного на спілкування батьків з дітьми, знижується роль спільної праці, дозвілля. Центральним моментом вказаної взаємодії, як доводять філософи, соціологи, психологи й педагоги, є взаємодія, спрямована на засвоєння дошкільниками соціальних ролей.

Мета статті: дослідження особливостей формування соціальних уявлень у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Соціальні уявлення у дітей старшого дошкільного віку – це система знань, переконань та емоційних реакцій, які дитина формує щодо себе, інших людей та соціального оточення. Вони визначають сприйняття соціальних норм, правил поведінки та ролей, а також впливають на взаємодію дитини з оточуючими.

У дітей старшого дошкільного віку ці уявлення активно формуються через спостереження, досвід спілкування та гру, оскільки використання в освітньому процесі ігрової діяльності, особливо творчих та театралізованих ігор, є ефективним засобом формування соціального досвіду у дітей дошкільного віку. Вони сприяють розвитку комунікативних навичок та розумінню соціальних ролей. У соціалізації важлива роль дорослих, зокрема, педагоги та батьки виступають моделями соціальної поведінки та надають необхідну підтримку у взаємодії з оточуючим світом [3].

Таким чином, формування соціальних уявлень у дітей старшого дошкільного віку потребує комплексного підходу, який враховує їхні індивідуальні особливості та забезпечує умови для ефективної соціалізації.

Аналіз наукової літератури дозволив узагальнити педагогічний потенціал ігрової діяльності у формуванні соціальних уявлень у дошкільників:

1) активізація пізнавальної діяльності – ігрова діяльність стимулює інтерес дітей до навчання, роблячи процес засвоєння знань більш привабливим та доступним; сприяють розвитку уваги, пам'яті, мислення та уяви, що є важливими компонентами пізнавальної сфери дитини;

2) розвиток комунікативних навичок (у процесі ігрової діяльності діти взаємодіють між собою та з дорослими, що сприяє формуванню навичок спілкування, вміння слухати та висловлювати свої думки – це особливо важливо для дітей, які можуть мати труднощі у встановленні соціальних контактів);

3) формування соціальних уявлень через ігрові моделювання різних соціальних ситуацій, що дозволяє дітям засвоювати норми та правила поведінки, розуміти соціальні ролі та взаємини, соціалізувати та адаптувати у суспільстві;

4) індивідуалізація навчання (ігри можна адаптувати до індивідуальних потреб та можливостей кожної дитини, що забезпечує диференційований підхід у навчанні та сприяє максимальному розкриттю потенціалу дошкільників);

5) ігрова форма навчання підвищує мотивацію дітей до участі у освітньому процесі, роблячи його цікавим та захоплюючим, що також сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищенню навчальних досягнень в умовах ЗДО [2].

Отже, метою вихователя дошкільного закладу є навчити дітей виконувати соціальні ролі, які випадають на їх долю протягом життя, легко, з бажанням, щоб у кінцевому результаті не виникало конфлікту ролей. Допомогти вихователям у цьому можуть ті, хто завжди поруч із дитиною – батьки.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує важливість ігрової діяльності у процесі формування соціальних уявлень у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Цей підхід дозволяє зробити освітній процес більш цікавим, ефективним та індивідуалізованим.

Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, систематично проводити різноманітні ігри, створювати безпечне та комфортне середовище, забезпечувати тісну співпрацю з родиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. С. 33-38. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini>
2. Пихтіна Н.П. Педагогічний потенціал дидактичних ігор та особливості їх використання на заняттях у ЗДО. *Наукові записки. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2023, №4, С. 71-78.
3. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. К. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

Дарина Рабовлюк

здобувачка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: *к.п.н., старший викладач*

кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку Г.П.Зажарська

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: У статті розкрито процес формування морально-етичних норм у дітей дошкільного віку, який автором розглядається як активація взаємодія вихователя та вихованця у спільній творчій діяльності, під час якої формуються найкращі людські якості, пропагуються моральні цінності та норми. Найдоступнішими засобами для морально-етичного виховання і розвитку у дошкільному віці, звичайно ж, є українські народні казки.

Ключові слова: українська народна казка, заклад дошкільної освіти, дитина дошкільного віку, морально-етичні норми, моральні цінності.

Важливим завданням сучасної освіти, батьків та всіх дорослих, в оточенні яких росте дитина, вважається її морально-етичне виховання, яке має не меті навчити її основним поняттям про добро і зло, збагатити цінними знаннями про повагу до дорослих та інших оточуючих, допомогти вирости гідним членом суспільства.

Вважається, що починати прищеплювати основи морально-етичного виховання потрібно ще у дошкільному віці, коли з психологічної точки зору у дитини добре розвинуті здібності до засвоєння нового, а також наслідування прикладів дорослих. Крім того, у цьому віці діти дуже схильні до емоційних переживань, що є додатковим чинником підвищення якості морального виховання через емоції [1].

У сучасних закладах дошкільної освіти морально-етичне виховання розглядають як активну взаємодію вихователя та вихованця у спільній творчій діяльності, під час якої формуються найкращі людські якості, пропагуються моральні цінності та норми. У дошкільному віці закладаються основи особистості дитини, її світогляд, своє розуміння добра і зла, своя реакція на вчинки інших та власну поведінку [4].

Дієвим засобом виховання моральних якостей особистості дошкільника є художнє слово. Найдоступнішими засобами для морально-етичного виховання і розвитку у дошкільному віці, звичайно ж, є казка. Вона у цікавій та доступній формі дозволяє зрозуміти грань між добрими і поганими вчинками, добром і злом. Відповідно, за умілого використання казки моральне виховання дошкільників є більш ефективним.

Майже всі освітні програми для дітей дошкільного віку містять розділ, який спеціально присвячений вихованню морально-етичних якостей особистості, хоча називатися предметом такого виховання може по-різному: «соціально-емоційне» виховання, або «морально-етичне» виховання, чи формування гуманного ставлення до інших людей та ін. [1]

Важливість цього завдання очевидна та актуальна. Саме у дошкільному віці складаються основні етичні інстанції, оформляються та зміцнюються основи особистості та ставлення до інших людей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань морально-етичного виховання особистості довів, що цьому питанню завжди приділялось та продовжує приділятися багато уваги. Зокрема, корисними у ході дослідження виявилися праці таких дослідників, як: О. Богданова, Ю. Вакарчук, О. Вишенський, С. Мельничук, М. Нечепоренко, В. Сухомлинський та ін.

Засоби морально-етичного виховання дошкільників досліджували сучасні вітчизняні науковці: І. Бабій, Л. Білюк, І. Княжева, О. Кононко, Л. Лохвицька, Ю. Ніконенко, В. Скрипник та ін.

Використання художніх засобів та творів у освітньому процесі закладу дошкільної освіти вивчали: Н. Басюк, Т. Гризоглазова, М. Лавренова, С. Литвиненко, В. Солодухов та ін. Тому у продовження вже наявних досліджень вважаємо за доцільне приділити додаткову увагу вивченню ролі української народної казки у морально-етичному вихованні дітей дошкільного віку.

Мета курсової роботи – дослідити процес формування морально-етичних норм у дітей дошкільного віку засобом українських народних казок.

Вплив української народної казки як елементу національного фольклору на почуття та емоційний настрій дитини підтверджується багатьма дослідниками. Використання казок у вихованні дітей дошкільного віку обумовлене цікавістю та одночасно повчальністю їх сюжету [3].

Оскільки дошкільний вік характеризується посиленням формуванням психологічних якостей особистості (розвивається пам'ять, увага, мислення), набуття першого морального досвіду у цей період також є дуже важливим.

Народна казка у своїй основі містить не стільки фантастичні, скільки повчальні мотиви. Здавна у народній казці намагалися втілювати оціночне

ставлення до вчинків героїв (добро і зло, мудрість і дурість, жадібність і щедрість, дружба і ворожнеча тощо). Мораль казки завжди розділяє ці якості на позитивні і негативні, повчаючи, як треба чинити, а як не треба, і саме у дошкільному віці дитина не тільки пізнає сутність моральних категорій, а й вчиться оцінювати їх [2].

Важливо також зазначити, що використання казок для морального виховання дітей дошкільного віку є особливо доцільним з позиції розвитку мислення дитини у цей період. За допомогою казки можна формувати життєвий сценарій майбутньої поведінки дитини у життєвих ситуаціях, подолати драматичні моменти її життя, пережити втрати та невдачі тощо. Сприймаючи твори цього жанру, діти вірять у добро і красу, у них виникає бажання завжди боротися за правду та справедливість [3].

Таким чином, казка активно впливає на морально-етичний розвиток та становлення особистості дітей дошкільного віку. Вона навчає дитину «жити правильно», розумно та виважено підходити до своїх вчинків та поведінки в цілому. За правильно організованого морального виховання за допомогою казки діти прагнуть скористатися позитивним прикладом своїх улюблених героїв. Казка також сприяє підвищенню впевненості дитини у собі і у своєму майбутньому, оскільки дозволяє їй ставати на позицію героя твору і долати перешкоди, які стоять на її шляху.

Подальші наші дослідження вбачаємо в розробці методичних рекомендацій про впровадження українських народних казок в виховний процес ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабій І. Технологія морального виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2016. Вип. 45. С. 151-157.
2. Лавренова М. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. (26 жовтня 2017 р., Мукачєво). С. 75-77.
3. Марчій-Дмитраш Т. М. Використання українських народних казок у моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку в сучасних ЗДО. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 26-27 березня 2024 р.). Вінниця, 2024. Вип. 13. 392 с. С. 319-321.
4. Никоненко Ю. Особливості морального розвитку та виховання дітей дошкільного віку. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. Вип. 2. С. 132-136.

Ірина Стоянова

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: *к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку М. А. Єпіхіна*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНОЇ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У тезах розкрито виховний потенціал народної казки у формуванні моральної поведінки старших дошкільників. Проаналізовані вітчизняні дослідження з проблеми морального виховання дітей засобами казки. Визначено роль народної казки у розвитку моральних уявлень, моральних почуттів та позитивних моделей поведінки дітей дошкільного віку.

Ключові слова: народна казка, моральне виховання, старші дошкільники, моральна поведінка, моральні почуття

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти особливої актуальності набуває проблема морального виховання дітей, оскільки саме в дошкільному віці закладаються основи особистісного розвитку дитини. В умовах суспільних трансформацій, зміни ціннісних орієнтирів та активного впливу цифрового середовища особливого значення набуває пошук ефективних засобів формування моральної поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Одним із найбільш ефективних засобів морального виховання дітей є народна казка, яка акумулює духовний досвід народу, його моральні цінності, норми поведінки та моделі міжособистісних взаємин. Завдяки образності, емоційності та доступності змісту народна казка сприяє глибокому емоційному переживанню моральних ситуацій і формує у дітей здатність оцінювати вчинки персонажів та співвідносити їх із власною поведінкою.

Проблема морального виховання дітей дошкільного віку посідає важливе місце у вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях. Теретичні засади морального виховання дошкільників розкрито у працях І. Беха, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Поніманської, С. Русової та інших дослідників. Науковці підкреслюють, що дошкільний вік є сенситивним періодом для формування моральних якостей особистості, а моральна поведінка дитини формується через засвоєння соціальних норм і практичний досвід взаємодії з оточенням.

Особливості використання художнього слова та народної творчості у вихованні дітей досліджували А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуська, К. Крутій. Дослідники наголошують, що народна казка має значний виховний потенціал, оскільки впливає не лише на інтелектуальну, а й на емоційно-ціннісну сферу особистості дитини.

У роботах, Н. Басюк, Н. Кравець, Н. Русин, Н. Черепані, присвячених моральному вихованню дітей старшого дошкільного віку засобами народної

казки, акцентується увага на тому, що казка сприяє формуванню моральних уявлень, розвитку моральних почуттів та засвоєнню позитивних моделей поведінки.

Утім, аналіз наукових праць засвідчує необхідність подальшого вивчення виховного потенціалу народної казки саме у контексті формування моральної поведінки старших дошкільників.

Народна казка є важливим засобом формування моральної поведінки дітей старшого дошкільного віку, оскільки містить чітку систему моральних орієнтирів. У більшості казкових сюжетів позитивні герої демонструють чесність, доброту, сміливість, працелюбність, здатність допомагати іншим, тоді як негативні персонажі уособлюють жадібність, лінощі, хитрість або жорстокість. Протиставлення позитивних і негативних персонажів допомагає дітям краще розуміти зміст моральних норм та вчить розрізняти добрі й погані вчинки.

Як зазначає Н. Басюк, народна казка сприяє формуванню у дітей моральних почуттів через емоційне переживання змісту твору, співпереживання героям та усвідомлення наслідків їхніх учинків [1]. Дослідниця підкреслює, що саме емоційний вплив казки забезпечує внутрішнє прийняття дитиною моральних норм і правил поведінки.

На думку Н. Черепані та Н. Русин, використання народної казки у роботі зі старшими дошкільниками сприяє розвитку гуманних взаємин, емпатії, дорозичливості та здатності до морального вибору [2]. Автори акцентують увагу на доцільності поєднання читання казки з бесідами, театралізацією, рольовими іграми та моделюванням моральних ситуацій.

Особливу роль у формуванні моральної поведінки відіграє обговорення змісту казки. Аналіз поведінки персонажів, визначення причин їхніх учинків, оцінювання наслідків дій сприяють розвитку морального мислення дітей. Під час бесід за змістом казки доцільно використовувати проблемні запитання: «Чому герой учинив саме так?», «Як би ти повівся у подібній ситуації?», «Які вчинки можна вважати добрими?». Такі запитання допомагають дітям переносити моральний зміст казки у власний життєвий досвід.

Отже, народна казка є ефективним засобом формування моральної поведінки старших дошкільників. Її виховний потенціал полягає у здатності впливати на емоційну, ціннісну та поведінкову сфери особистості дитини, формувати моральні уявлення, моральні почуття та позитивні моделі поведінки.

Ефективність використання народної казки у формуванні моральної поведінки старших дошкільників значною мірою залежить від педагогічно доцільної організації роботи з казкою, використання інтерактивних методів та створення умов для емоційного переживання морального змісту твору. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у вивченні інноваційних підходів до використання народної казки у моральному вихованні дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Н. А. Формування моральних почуттів у дітей старшого

дошкільного і молодшого шкільного віку [Електронний ресурс]. Житомир : ФОП О. О. Євенок, 2022. Режим доступу: eprints.zu.edu.ua (дата звернення: 12.05.2026)

2. Черепаня Н. І. Казка як засіб формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс]. *Збірник наукових праць Херсонський державний університет. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 91. С. 36–42. Режим доступу: nbuv.gov.ua (дата звернення 12.05.2026)

Алла Учватова,
*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: *к.п.н., старший викладач кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку Г. П.Зажарська*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: У роботі розглянуто проблему формування гендерних уявлень у дітей дошкільного віку та визначено педагогічні умови, що сприятимуть оволодінню хлопчиками і дівчатками дошкільного віку навичками поведінки. Гендерний підхід в дошкільній освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності. Цей підхід дає дитині дошкільного віку більшу волю вибору й самореалізації, допомагає бути досить гнучкою, сприяє формуванню ціннісного ставлення до представників протилежної статі.

Ключові слова: гендерні уявлення, соціалізація, ігрова діяльність, педагогічні умови, дитина дошкільного віку

Істотні зміни соціокультурного життя сучасного суспільного устрою в ХХІ столітті у сфері гендерної проблематики спостерігаються на рівні зламу традиційних культурних та історичних уявлень про життєві цінності, стереотипи поведінки тощо. Освіта, як педагогічне явище, нерозривно пов'язана з культурною спадщиною соціуму і покликана, пер за все, здійснити пошук інноваційних підходів виховання дітей дошкільного віку, які сприяють розвитку індивідуальності дитини, в тому числі гендерної.

Вивчення особливостей освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти з урахуванням фактору статі і практичного досвіду роботи вихователів закладів дошкільної освіти показує, що у вихователів з великим педагогічним стажем викликають труднощі питання організації гендерного виховання дітей дошкільного віку. Найчастіше, цей процес зводиться до одного-двох занять з проблематики «шанобливого» ставлення хлопчиків до дівчаток, тобто безсистемно. Наразі виникає реальне, а не тільки вже давно задеклароване в дошкільній освіті, використання системи виховання ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до представників протилежної статі в ракурсі гендерного виховання [2].

Основні напрямки дослідження проблеми виховання ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до представників протилежної статі також показали необхідність запровадження гендерної складової в освітній процес закладу дошкільної освіти з дотриманням її основних положень та обґрунтування педагогічних умов ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до представників протилежної статі в ракурсі гендерного виховання: надання інформації про існування гендерних стереотипів, забезпечення можливості змінити обізнаність, знання, навички та поведінку дітей у бік рівноправних відносин, волевиявлення і вільного розвитку особистості, формування гендерної культури дошкільників [3].

Значний внесок у розробку означеної проблеми зробив видатний український педагог В. Сухомлинський, який пропонував виховувати дітей на засадах гуманного ставлення до представника будь-якої статі. Питаннями виховання дитини відповідно до статі на сучасному етапі в Україні займаються М. Боришевський, В. Васютинський, О. Доукіна, В. Левицький, В. Постовий, О. Хромова та ін.

У дослідженнях вітчизняних науковців наголошується на тому, що «хлопчики і дівчатка – це два різні світи», учені звертають увагу на існуючі нейропсихічні розбіжності у розвитку дівчаток і хлопчиків. Головною ідеєю такого категоричного ставлення є ствердження вчених про залежність подальшого життя дитини від її статі, тому що існує «окремий світ дівчаток і світ хлопчиків». Спираючись на особливості виховання хлопчиків і дівчаток, дослідники зауважують, що «виховувати хлопчика» і «виховувати дівчинку» – це різні речі, навчати і любити їх теж треба по-різному [2].

У той же час зміст гендерного виховання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, формуючи ціннісне ставлення дошкільника до представників протилежної статі спрямований забезпечувати однакові педагогічні вимоги, тон звертання до хлопчиків і дівчаток; орієнтація на індивідуальний розвиток дитини, її здібності, уподобання, можливості в навчанні, оволодіння професійними вміннями незалежно від статі; заохочення дітей до статево змішаних занять, ігор, видів навчальної діяльності, уникнення статевого сепаратизму в спілкуванні; заохочення та однаковий доступ до користування навчальним, спортивним інвентарем, приладами; обговорення з дітьми проблем взаєностосунків статей, наголошення на їхній рівноправності та взаємозамінності в сім'ї й суспільстві та привертання уваги вихованців до нав'язування гендерних стереотипів засобів масової інформації тощо [1].

Слід відзначити, що в нинішньому суспільстві, де відбувається гуманізація всіх сфер життя, змінюються також і вимоги до моралі, культурних еталонів мужності і жіночності тощо. Так, на заміну традиційного жорсткого протиставлення мужності і жіночності як системи властивостей маскулінності і фемінінності, сьогодні – це система властивостей особистості, що заснована на гнучких партнерських взаєминах. Таке розуміння сучасного напрямку суспільного розвитку вимагає змін в теорії і практиці дошкільної освіти у бік пошуку інноваційних форм і методів, які враховують гендерні особливості і

потреби кожної дитини, і які покликані виховувати ціннісне ставлення дітей дошкільного віку до представників протилежної статі.

Тільки на їх основі може здійснюватися побудова розвивального педагогічного середовища, котре дозволить створити систему провідних педагогічних умов, що сприятимуть оволодінню хлопчиками і дівчатками дошкільного віку навичками поведінки, яка віддзеркалюватиме ціннісне ставлення дошкільників до представників протилежної статі:

- дотримати принципу гармонійних взаємин дитини з навколишнім світом;
- актуалізувати реалізацію потреб в усвідомленні дитиною себе суб'єктом діяльності;
- формуватиме реальне розуміння ролі і внеску представників чоловічої чи жіночої статі в розвиток суспільства і його культурну спадщину;
- створюватиме умови засвоєння кожною дитиною моделей поведінки, яка характеризуватиметься культурою взаємовідносин дітей різних статей в різних життєвих ситуаціях як рівноправних і взаємозамінних [3].

Отже, створення певних педагогічних умов дозволить реалізувати основну мету гендерного виховання дітей дошкільного віку, яка полягає у створенні такої системи співіснування дітей в ЗДО, які б сприяли формуванню егалітарної свідомості, вільної від статево-рольових стереотипів, а також сприятливих для формування особистості, здатної відповідально будувати свої взаємини в соціумі для розвитку демократичного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: МОН України, 2021. С. 33-38. <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/bazoviy-komponent-doshkilnoi-osviti-v-ukraini> (дата звернення: 13.04.2026).
2. Гендерна педагогіка: навчальний посібник / за заг. ред. О. А. Луценко. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. 250 с.
3. Листопад О. Педагогічні умови гендерного виховання старших дошкільників в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. № 1 (64) лютий 2019. С. 145-151.

Наталія Шелестинська

*вихователь-методист інклюзивної та спеціальної групи,
shelestinskayanata@gmail.com*

Юлія Косенко

*Директор закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 641
міста Києва, Україна*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вступ. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується значним загостренням екологічних проблем, які мають глобальний характер і безпосередньо впливають на якість життя людини. Забруднення довкілля як наслідок нерозумної діяльності людей та результат воєнних дій, виснаження природних ресурсів, всесвітні зміни клімату зумовлюють необхідність формування нового типу мислення, заснованого на відповідальному ставленні до природи та усвідомленні цінності природного середовища. У цьому контексті особливої актуальності набуває екологічне виховання дітей.

Провідну роль у формуванні основ екологічної культури відіграє дошкільна освіта, адже саме у дошкільному віці формується емоційно-ціннісне ставлення до природи, закладаються базові уявлення про навколишній світ, розвиваються перші навички екологічно доцільної поведінки. Дитина дошкільного віку активно пізнає довкілля, проявляє цікавість до явищ природи, тварин і рослин, що створює сприятливі умови для формування екологічної свідомості.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування ролі екологічного виховання дітей дошкільного віку як складника гармонійного розвитку особистості та визначення педагогічних умов його ефективної реалізації в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема: *теоретичні* (передбачали аналіз наукових праць із педагогіки, психології та методики дошкільної освіти, присвячених проблемам екологічного виховання дітей; здійснювалося узагальнення сучасних наукових підходів до формування екологічної культури особистості та визначення ролі освітнього середовища у цьому процесі); *емпіричні методи* (педагогічне спостереження за діяльністю дітей під час занять з ознайомлення з природою, екологічних ігор, прогулянок та дослідницької діяльності; проводився аналіз організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти). а також вивчення результатів діяльності дітей (малюнків, творчих робіт, участі у природоохоронних заходах).

Результати і обговорення. Екологічне виховання має комплексний характер і передбачає інтеграцію різних видів діяльності дітей (включає формування уявлень про природу, розвиток емоційно-ціннісного ставлення до неї та набуття практичних навичок екологічно доцільної поведінки).

Важливим напрямом екологічного виховання дітей дошкільного віку є *ознайомлення з природним середовищем через систематичні спостереження* за природними явищами, сезонними змінами та життям рослин і тварин – безпосередній контакт дитини з природою створює сприятливі умови для формування пізнавального інтересу, розвитку допитливості та усвідомлення взаємозв'язків у природі; у процесі таких спостережень діти навчаються порівнювати природні явища, помічати зміни у довкіллі, робити елементарні висновки. Ефективність цієї роботи значною мірою залежить від системності та різноманітності форм організації спостережень.

Під час прогулянок вихователь може організовувати *щоденні короточасні спостереження за погодою* – діти разом із педагогом визначають, чи світить сонце, чи дме вітер, чи є хмари на небі, яка температура повітря. Поступово діти починають розуміти зв'язок між погодними умовами та змінами у природі (коли приходить осінь, стає холодніше – опадає листя, птахи відлітають у вирій, люди одягаються тепліше). Такі спостереження сприяють формуванню у дітей первинних уявлень про природні явища та закономірності сезонних змін.

Важливим є *спостереження за життям рослин* – у куточку природи або на ділянці закладу дошкільної освіти діти можуть спостерігати за ростом рослин (як із маленької насінини з'являється паросток, як формуються листочки, як рослина потребує світла та води). Педагог може запропонувати дітям простий дослід: одну рослину регулярно поливати, а іншу – залишити без поливу, при цьому, порівнюючи їхній стан, діти роблять висновок, що рослинам необхідна вода для життя. Такі спостереження допомагають дітям усвідомити залежність живих організмів від умов середовища.

Цікавими для дітей є *спостереження за тваринами та птахами* (узимку діти можуть спостерігати за птахами біля годівнички: горобцями, синицями, голубами; вихователь пояснює, що взимку птахам важко знаходити їжу, тому люди допомагають їм, підгодовуючи зерном або насінням. Діти беруть участь у наповненні годівничок кормом і спостерігають, як птахи прилітають до них). Така систематична робота формує у дітей почуття відповідальності та турботливе ставлення до живих істот.

Не менш важливими є *спостереження за сезонними змінами в природі* (навесні на гілках з'являються бруньки, восени діти можуть порівнювати листя різних дерев, розглядати його форму та колір). У процесі таких спостережень у дітей формується розуміння циклічності природних процесів.

Обговорення запитань проблемного характеру (Чому взимку дерева стоять без листя? Чому навесні з'являються бруньки?) стимулює дітей до роздумів, сприяє розвитку мислення та мовлення.

Для посилення практичної спрямованості екологічного виховання доцільно використовувати *міні-спостереження та педагогічні ситуації*, які можна проводити під час прогулянок або занять з ознайомлення з природою. Наведемо приклади таких фрагментів роботи.

Міні-спостереження 1. «Як прокидається дерево навесні»

Мета: формувати уявлення дітей про весняні зміни у природі, розвивати спостережливість і вміння робити прості висновки.

Хід спостереження. Під час прогулянки вихователь підводить дітей до дерева (наприклад, берези або клена) і пропонує уважно розглянути його гілки.

Запитання педагога: Подивіться на гілочки. Що ви помітили на них? Чи були бруньки взимку такими ж? Як ви думаєте, що з'явиться з бруньок?

Педагог пояснює, що з настанням тепла бруньки набухають, а згодом із них з'являються листочки.

Висновок разом із дітьми – коли стає тепліше і більше сонця, дерева «прокидаються», на них з'являються листочки.

Діти можуть повертатися до цього дерева протягом кількох днів і спостерігати, як поступово змінюється його вигляд.

Міні-спостереження 2. «Хто прилетів до годівнички?»

Мета: розширювати знання дітей про зимуючих птахів, формувати турботливе ставлення до живих істот.

Хід спостереження. На ділянці закладу дошкільної освіти встановлюється годівничка. Під час прогулянки діти разом із вихователем насипають у неї зерно або насіння та спостерігають за птахами.

Запитання педагога: Які птахи прилетіли до годівнички? Чим вони відрізняються один від одного? Чому птахи взимку прилітають до годівнички?

Педагог пояснює, що взимку птахам важко знайти їжу, тому люди допомагають їм.

Висновок: люди можуть допомагати птахам пережити холодну зиму, підгодовуючи їх.

Міні-спостереження 3. «Чому зів'яла квітка?»

Мета: формувати у дітей розуміння залежності рослин від умов середовища.

Ситуація. У куточку природи вихователь звертає увагу дітей на дві однакові рослини. Одна виглядає свіжою, а інша – трохи зів'ялою.

Запитання педагога: Подивіться уважно на ці рослини. Чим вони відрізняються? Як ви думаєте, чому одна квітка сумна, а інша – гарна й зелена?

Після обговорення педагог пояснює, що одну рослину поливали, а іншу – ні. Разом із дітьми квітку поливають і спостерігають за її станом через деякий час.

Висновок: рослинам, як і всім живим істотам, потрібна вода, світло та турбота.

Міні-спостереження 4. «Дощ і калюжі»

Мета: формувати у дітей уявлення про природне явище дощу та його значення для природи.

Хід спостереження. Після дощу вихователь пропонує дітям розглянути калюжі на доріжці. Діти спостерігають, як у воді відображаються дерева та небо, як по поверхні води розходяться кола від крапель.

Запитання педагога: Звідки з'явилася вода у калюжах? Що станеться з калюжами, коли світитиме сонце? Кому потрібна дощова вода?

Педагог пояснює, що дощ допомагає рослинам рости, напуває землю та очищує повітря.

Висновок: дощ є важливим природним явищем, яке допомагає рослинам і всій природі.

Такі міні-спостереження допомагають дітям не лише отримувати нові знання про довкілля, а й розвивають спостережливість, мислення та вміння робити елементарні висновки. Крім того, вони сприяють формуванню емоційно-

ціннісного ставлення до природи та вихованню екологічно відповідальної поведінки.

Ефективним засобом такого впливу є *художня література*. Через казки, оповідання, легенди та вірші діти знайомляться з образами природи, навчаються розуміти взаємозв'язки у природному світі, співчувати живим істотам. Слухаючи казки або оповідання про тварин, діти переживають за їхню долю, радіють їхнім успіхам, що сприяє формуванню гуманного ставлення до всього живого. Після читання педагог може організувати бесіду (Чому герою казки було важко? Хто допоміг йому? Як люди повинні ставитися до тварин і рослин?). Такі обговорення допомагають дітям не лише зрозуміти зміст твору, а й усвідомити моральні та екологічні цінності.

Важливу роль у формуванні емоційного ставлення до природи відіграє також *образотворча діяльність* – малюючи пейзажі, квіти, тварин, діти передають власні враження від спостережень у природі, при цьому ще раз переживають красу побаченого, що сприяє закріпленню позитивних емоційних вражень.

Ефективним засобом розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи є *театралізована діяльність*. Інсценізація казок про тварин, рослини або природні явища дозволяє дітям «прожити» певну ситуацію, відчувати себе частиною природного світу.

Важливою умовою успішної реалізації екологічного виховання є співпраця педагогів із сім'єю, що полягає в залучення батьків до екологічних заходів, спільних природоохоронних акцій, екскурсій і творчих проєктів з формування у дітей єдиного екологічно орієнтованого освітнього середовища.

Ефективність екологічного виховання значною мірою залежить від організації розвивального предметно-просторового середовища в закладі дошкільної освіти (наявність акваріумів, міні-городів, куточків природи, колекцій природних матеріалів, екологічних стежин тощо).

Висновки. Екологічне виховання дітей дошкільного віку є важливою складовою гармонійного розвитку особистості та невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Воно сприяє формуванню у дітей основ екологічної культури, відповідального ставлення до природи та усвідомлення цінності довкілля. Ефективність екологічного виховання забезпечується комплексним підходом, який передбачає інтеграцію пізнавальної, емоційної та практичної діяльності дітей, створення екологічно розвивального освітнього середовища та активну взаємодію педагогів і батьків.

Олександра Шубіна

здобувачка 3 курсу, спеціальності «Дошкільна освіта»,

ВСП «Старобільський фаховий коледж

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: викладач фахових дисциплін,

ВСП «Старобільський фаховий коледж

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У тезах розглянуто потенціал арт-терапії як ефективного інструменту емоційного розвитку дошкільників. Визначено основні види арт-терапевтичних технік (ізотерапія, ліплення, казкотерапія) та їх вплив на психоемоційний стан дитини. Акцентовано увагу на можливості використання мистецтва для зниження тривожності та розвитку самовираження в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: арт-терапія, емоційний розвиток, самовираження, дошкільники, арт-терапевтичні техніки.

Постановка проблеми. В умовах сучасних соціокультурних трансформацій особливої ваги набуває збереження ментального здоров'я дітей. Емоційна сфера дошкільників є надзвичайно вразливою, а обмеженість вербальних навичок часто заважає дітям конструктивно виражати свої переживання. Арт-терапія стає універсальним засобом, що дозволяє через творчість гармонізувати внутрішній стан особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання арт-терапії в педагогіці досліджували багато фахівців, які наголошують на терапевтичній функції мистецтва. Сучасні науковці розглядають творчу діяльність як спосіб психологічного розвантаження та соціальної адаптації дитини в освітньому середовищі.

Мета статті: теоретично обґрунтувати ефективність використання методів арт-терапії для розвитку емоційного інтелекту та корекції негативних емоційних станів у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Арт-терапія в роботі з дітьми не ставить за мету навчання професійному мистецтву, а фокусується на процесі самопізнання. Ізотерапія допомагає дитині «виплеснути» на папір приховані страхи або агресію через колірні плями та лінії. Ліплення з пластичних матеріалів сприяє зняттю м'язової напруги та розвитку дрібної моторики, що тісно пов'язано з психічним розвитком. Казкотерапія дозволяє дитині ідентифікувати себе з героєм та знайти вихід із конфліктних ситуацій. Використання цих методів у ЗДО створює безпечний простір для емоційного розкриття кожної дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування арт-терапії сприяє стабілізації емоційного фону дошкільників та розвитку їхньої креативності. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці комплексних програм арт-педагогіки для інтеграції в щоденну освітню діяльність сучасних закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт-технології в роботі з дітьми : навч. посіб. / уклад. О. А. Сорочинська. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 140 с.

2. Костенко Н., Азаренко Н. Арт-терапія у роботі з дітьми дошкільного віку // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19–20 березня 2025 р.). Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. С. 112–115.

3. Оліферовська К. М. Арт-терапія як засіб розвитку емоційно-вольової сфери дітей : кваліфікаційна робота магістра / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2021. 83 с.

4. Психологія дошкільного віку : навч. посіб. / за ред. Т. О. Піроженко. Київ : ВЦ «Академія», 2017. 320 с.

Олександра Шубіна

здобувачка 3 курсу, спеціальності «Дошкільна освіта»

ВСП «Старобільський фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: *викладач*

ВСП «Старобільський фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» І. Пономарьова

LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У тезах розкрито можливості використання LEGO-конструювання як засобу розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. Проаналізовано сутність поняття «LEGO-технологія» та визначено її значення для розвитку пізнавальної активності, аналізу, порівняння, класифікації й просторового мислення дошкільників. Охарактеризовано приклади вправ, спрямованих на розвиток логічного мислення дітей у процесі конструювання. Зроблено висновок про ефективність LEGO-конструювання у розвитку пізнавальної та творчої діяльності дошкільників.

Ключові слова: LEGO-конструювання, LEGO-технологія, логічне мислення, дошкільники, пізнавальна активність.

Сучасна дошкільна освіта приділяє значну увагу розвитку пізнавальної активності та логічного мислення дітей, оскільки саме у дошкільному віці формуються основи інтелектуального розвитку дитини. Важливим завданням освітнього процесу є створення умов, які сприяють розвитку вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває використання сучасних ігрових технологій, що поєднують навчання, творчість і практичну діяльність.

Одним із ефективних засобів розвитку логічного мислення дошкільників є LEGO-конструювання. У процесі роботи з конструктором діти вчаться планувати свої дії, добирати способи розв'язання конструктивних завдань, орієнтуватися у просторі та створювати моделі за власним задумом. LEGO-конструювання сприяє розвитку мислення, уваги, уяви, мовлення та дрібної

моторики, а також стимулює пізнавальний інтерес і творчу активність дітей дошкільного віку.

Використання LEGO-технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти є одним із сучасних напрямів педагогічної діяльності, який активно впроваджується у практику дошкільного виховання. Незважаючи на відносну новизну цього підходу, проблема застосування LEGO-конструювання вже отримала ґрунтовне висвітлення у науково-методичних дослідженнях. Питання впливу LEGO-технологій на розвиток дітей дошкільного віку досліджують Т. Богдан, О. Борук, Н. Воловенко, Н. Волощенко, Д. Галаган, Ю. Катюшева, Ю. Коваль, Т. Лусс, О. Рома, Л. Романенко, Д. Ярошенко та інші науковці. У своїх працях вони розглядають LEGO-конструювання як ефективний засіб розвитку пізнавальної активності, логічного мислення, творчих здібностей і формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Метою нашої розвідки є теоретично обґрунтувати можливості використання LEGO-конструювання як засобу розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку та визначити його вплив на формування пізнавальної активності, уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати й розв'язувати конструктивні завдання.

З'ясуємо сутність поняття LEGO. Назва LEGO походить від данського словосполучення «leg godt», що перекладається як «грай добре». Цю назву у 1934 році створив засновник компанії Оле Кірк Крістіансен. Цікаво, що згодом було виявлено: слово «lego» латинською мовою означає «я складаю» або «я навчаюся», що символічно пов'язується з ідеєю конструювання та пізнання [3].

У сучасній педагогіці LEGO розглядається не лише як конструктор, а і як ефективний освітній засіб, що сприяє розвитку пізнавальної активності, творчості та мислення дітей. Водночас у науковому середовищі поняття «LEGO-технологія» трактується по-різному. Так, С. Бадера та Є. Друганова у своїх наукових працях наголошують, що в сучасній педагогічній науці це поняття ще не має єдиного усталеного визначення. Дослідниці також звертають увагу на те, що у науковій літературі поряд із цим терміном використовуються й споріднені поняття, зокрема «конструктор LEGO» та «система LEGO» [1, с. 194].

Попри відсутність єдиного трактування поняття, більшість сучасних дослідників розглядають LEGO-технологію як ефективний засіб організації пізнавальної та творчої діяльності дітей. Зокрема, Л. Романенко та Н. Воловенко визначають LEGO-технологію як комплекс інтерактивних та ігрових методів навчання, що залучають дітей до творчої моделювальної діяльності в предметно-ігровому освітньому середовищі та сприяють розвитку їхнього критичного мислення [4].

Практична цінність LEGO-конструювання полягає в тому, що воно дає змогу розв'язувати пізнавальні, пошукові й творчі завдання у доступній та ігровій формі, що відповідає віковим особливостям дошкільників. У процесі такої діяльності дитина отримує можливість експериментувати, проявляти творчість, знаходити різні способи розв'язання поставлених завдань. Використання LEGO-технології забезпечує реалізацію принципу «навчання

через гру», а її систематичне та методично правильне застосування сприяє формуванню стійких взаємозв'язків між знаннями, уміннями й навичками, необхідними для всебічного розвитку дитини [2, с. 94].

Одним із важливих напрямів розвитку дітей дошкільного віку є формування логічного мислення, яке забезпечує здатність аналізувати, порівнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати та робити висновки. У дошкільному віці логічне мислення формується поступово в процесі практичної діяльності, гри та пізнання навколишнього світу. Саме тому використання LEGO-конструювання в освітньому процесі створює сприятливі умови для розвитку розумових операцій через активну предметно-практичну діяльність дітей.

У процесі LEGO-конструювання дошкільники навчаються порівнювати деталі за кольором, формою, величиною, групувати й класифікувати їх, планувати послідовність дій та співвідносити частини конструкції між собою. Робота з конструктором сприяє розвитку аналізу, синтезу, просторового мислення та вміння встановлювати закономірності. Крім того, створення моделей за схемою або власним задумом активізує уяву, творчість і здатність знаходити різні способи розв'язання поставлених завдань.

Ефективність LEGO-конструювання значною мірою залежить від правильної організації освітнього процесу та добору відповідних завдань. Доцільним є використання вправ на конструювання за зразком, складання логічних рядів, моделювання за умовою та створення симетричних конструкцій. Для розвитку логічного мислення дошкільників засобами LEGO-конструювання використовують різні ігрові вправи, спрямовані на формування вмінь аналізувати, порівнювати та встановлювати закономірності.

Зокрема, вправа «Продовж візерунок» передбачає викладання ряду LEGO-цеглинок за певною закономірністю, яку дитина має продовжити. Це сприяє розвитку уваги та вміння встановлювати послідовності. У вправі «Знайди зайву деталь» дошкільники визначають елемент, який відрізняється за кольором, формою або розміром, що формує навички аналізу та порівняння.

Не менш ефективною є вправа «Побудуй за схемою», спрямована на відтворення конструкції за готовим зразком, що розвиває просторове мислення та вміння діяти за інструкцією. У вправі «Що змінилося?» діти визначають зміни у LEGO-конструкції після того, як педагог змінює окремі елементи, що сприяє розвитку пам'яті та спостережливості.

Також доцільно використовувати вправи «Склади симетрично» та «Конструювання за умовою», у яких діти створюють симетричні конструкції або будують об'єкти за визначеними умовами. Такі завдання розвивають логічне та просторове мислення, уміння планувати власні дії й знаходити різні способи розв'язання поставлених завдань. Отже, LEGO-конструювання виступає ефективним засобом розвитку логічного мислення дошкільників, оскільки поєднує пізнавальну, ігрову та творчу діяльність дитини.

Отже, LEGO-конструювання є ефективним засобом розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. Воно сприяє розвитку аналізу, порівняння,

узагальнення, просторового мислення та вміння встановлювати закономірності. Поєднання ігрової та пізнавальної діяльності забезпечує активне залучення дітей до процесу навчання та підвищує їхній інтерес до пізнавальної діяльності. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні методичних можливостей використання LEGO-конструювання для розвитку логічного мислення, пізнавальної активності та творчих здібностей дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер С. О., Друганова Є. А. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Інноваційна педагогіка. 2018. Випуск 8. С. 194–197, с. 194
2. Волощенко Н. О., Коваль Ю. О. Освітньо-розвивальний потенціал Lego-технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Освітній дискурс : Педагогічні науки : зб. наук. праць. Київ, 2019. Вип. 11 (3). С. 88–98, с. 94
3. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO®» / О. Ю. Рома, В. Ю. Близнюк, О. П. Борук. – the LEGO® Foundation, 2016. – 140 с.
4. Романенко Л., Воловенко Н. Застосування LEGO-технології на уроках математики в початковій школі: теоретичний вимір. Молодий вчений. 2020. № 10 (86). С. 429–434

Тетяна Боднар

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: *к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна*

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: моральна культура, старший дошкільний вік, художньо-ігрова діяльність, моральне виховання, творчість, театралізована гра, соціалізація.

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти одним із пріоритетних напрямів є виховання моральної культури особистості, здатної до гуманної взаємодії, відповідального ставлення до себе та інших людей, дотримання морально-етичних норм і правил поведінки. Старший дошкільний вік є сензитивним періодом для формування моральних якостей, адже саме в цей час закладаються основи світогляду, моральних переконань, емпатії, доброзичливості, справедливості та поваги до оточуючих. Важливу роль у цьому

процесі відіграє художньо-ігрова діяльність, яка поєднує мистецтво, творчість та гру, забезпечуючи природне засвоєння моральних цінностей.

Проблема виховання моральної культури та формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку перебуває в центрі уваги сучасних науковців, зокрема Т. Піроженко, Г. Беленької, С. Ладивір, А. Токаревої, К. Карасьової та інших, які обґрунтовують значення морального виховання як важливої складової всебічного розвитку особистості дитини.

Моральна культура дошкільника охоплює систему моральних знань, почуттів, ціннісних орієнтацій і навичок поведінки, що проявляються у повсякденному житті. Її формування потребує створення такого освітнього середовища, у якому дитина матиме можливість не лише засвоювати моральні норми, а й застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Саме художньо-ігрова діяльність забезпечує умови для активного переживання морального змісту через художні образи, ігрові сюжети та творчу взаємодію.

Особливу цінність мають театралізовані ігри, інсценізації літературних творів, драматизації казок, сюжетно-рольові ігри, музично-ігрові вправи, художнє слово, образотворча діяльність та творчі проєкти. У процесі такої діяльності діти вчаться співпереживати героям, аналізувати їхні вчинки, розрізняти добро і зло, оцінювати моральний зміст поведінки персонажів, робити власний моральний вибір. Художній образ допомагає дошкільникам глибше усвідомити значення чесності, доброзичливості, відповідальності, взаємодопомоги, щирості та поваги.

Використання художньо-ігрової діяльності сприяє розвитку емоційного інтелекту дітей. Переживаючи різноманітні емоційні ситуації, дошкільники навчаються розуміти власні почуття та емоції інших людей, співчувати, підтримувати, знаходити конструктивні способи розв'язання конфліктів. Участь у спільних творчих іграх формує навички співробітництва, уміння домовлятися, розподіляти ролі, дотримуватися правил та поважати думку інших учасників.

Ефективність виховання моральної культури значною мірою залежить від професійної діяльності педагога. Вихователь має добирати художні твори з високим моральним потенціалом, організовувати змістовні ігрові ситуації, стимулювати дітей до моральних роздумів, бесід і творчого самовираження. Важливо, щоб педагог не нав'язував готових оцінок, а спонукав дітей самостійно аналізувати поведінку персонажів, робити висновки та переносити набутий досвід у власне життя.

Суттєву роль у формуванні моральної культури відіграє співпраця закладу дошкільної освіти з родиною. Узгоджені дії педагогів і батьків, спільні творчі заходи, театральні постановки, виставки дитячих робіт, сімейні творчі проєкти сприяють закріпленню моральних цінностей та забезпечують єдність виховних впливів.

Практика роботи закладів дошкільної освіти свідчить, що систематичне використання художньо-ігрової діяльності підвищує інтерес дітей до морально-етичної тематики, сприяє формуванню гуманних взаємин між однолітками, розвитку відповідальності, самостійності, толерантності та культури

спілкування. Дошкільники стають більш відкритими до співпраці, виявляють доброзичливість, уважність до інших і здатність оцінювати власні вчинки.

Отже, художньо-ігрова діяльність є ефективним засобом виховання моральної культури дітей старшого дошкільного віку. Її педагогічний потенціал полягає у поєднанні емоційного переживання, творчої активності та ігрової взаємодії, що забезпечує природне засвоєння моральних норм і цінностей. Використання різноманітних художньо-ігрових форм роботи сприяє формуванню морально зрілої особистості дошкільника, готової до конструктивної взаємодії з оточуючими та успішної соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М., Березовська Л.І. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності: Монографія. – Одеса: М.П.Черкасов, 2008. – 203 с.
2. Зуб Л. В. Формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / наук. керівник А. Ф. Курінна. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 85 с.
3. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.
4. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2015. № 20. С.112-118.
5. Шульга Л. М. Формування мистецько-творчої компетентності: методичні аспекти. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2021/2022 навчальному році: метод. рекомендації: у 3-х ч. Ч. III. / відп. ред. О. Варецька, ред.-упор. О. Байер. Запоріжжя : Статус, 2021. С. 50-67.

Катерина Гончарова

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У тезах висвітлено проблему розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку як важливої складової їхнього особистісного, пізнавального та комунікативного розвитку. Розкрито сутність мовленнєвої активності та визначено педагогічні умови, що сприяють її ефективному формуванню в закладі дошкільної освіти. Обґрунтовано роль ігрової, художньо-мовленнєвої та пізнавальної діяльності у розвитку зв'язного мовлення,

збагаченні словникового запасу й удосконаленні комунікативних умінь дошкільників. Наголошено на важливості створення розвивального мовленнєвого середовища та партнерської взаємодії педагогів із батьками. Зроблено висновок, що комплексне використання сучасних педагогічних методів і технологій забезпечує ефективний розвиток мовленнєвої активності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: мовленнєва активність, дошкільники, мовленнєвий розвиток, комунікативна компетентність, зв'язне мовлення, заклад дошкільної освіти.

Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних напрямів сучасної дошкільної освіти, оскільки саме в цей період закладаються основи комунікативної компетентності, культури мовлення та успішної соціалізації особистості. Від рівня сформованості мовленнєвої активності залежить здатність дитини висловлювати власні думки, почуття й потреби, взаємодіяти з однолітками та дорослими, пізнавати навколишній світ і засвоювати соціальний досвід. Тому створення педагогічних умов для активізації мовлення дошкільників є одним із важливих завдань закладу дошкільної освіти.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку знайшла широке висвітлення у працях сучасних учених, які досліджують закономірності мовленнєвого розвитку, формування комунікативної компетентності та методики мовленнєвої освіти дошкільників. Науковці наголошують, що мовленнєва активність формується у процесі різноманітних видів діяльності, насамперед ігрової, пізнавальної, художньо-мовленнєвої та комунікативної.

Мовленнєва активність розглядається як здатність дитини ініціювати спілкування, підтримувати діалог, ставити запитання, висловлювати власну думку, аргументувати судження та використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування. Її розвиток передбачає збагачення словникового запасу, удосконалення звукової культури мовлення, формування граматично правильного мовлення, розвиток зв'язного мовлення, мовленнєвого мислення та творчої мовленнєвої діяльності.

Ефективними засобами розвитку мовленнєвої активності є дидактичні та сюжетно-рольові ігри, театралізована діяльність, художня література, бесіди, спостереження, мовленнєві вправи, словесні ігри, проблемні ситуації, творче розповідання, складання казок, описових і сюжетних розповідей. Особливе значення має використання інтерактивних методів навчання, що стимулюють дітей до активної мовленнєвої взаємодії, обміну думками, співпраці та творчого самовираження.

Важливою умовою розвитку мовленнєвої активності є створення розвивального мовленнєвого середовища, яке забезпечує постійне мовне спілкування, доступ до дитячої художньої літератури, різноманітних дидактичних матеріалів, театральних атрибутів, настільних ігор та засобів для творчої діяльності. Значну роль відіграє педагог, який має бути мовленнєвим зразком для дітей, організовувати змістовне спілкування, підтримувати дитячу

ініціативу, заохочувати до діалогу, уважно вислуховувати відповіді та створювати ситуації успіху.

Не менш важливою є співпраця закладу дошкільної освіти з родиною. Саме сімейне мовленнєве середовище значною мірою визначає інтенсивність мовленнєвого розвитку дитини. Спільне читання художніх творів, обговорення прочитаного, мовленнєві ігри, бесіди, театралізація казок, заучування віршів і скоромовок сприяють збагаченню словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення та комунікативних навичок.

Практика роботи закладів дошкільної освіти свідчить, що систематичне використання різноманітних мовленнєвих вправ, ігрових технологій та інтерактивних методів забезпечує позитивну динаміку розвитку мовленнєвої активності дітей. Дошкільники стають більш упевненими у спілкуванні, охоче вступають у діалог, виявляють ініціативу під час обговорення, творчо використовують мовні засоби та демонструють вищий рівень комунікативної компетентності.

Отже, розвиток мовленнєвої активності дошкільників є важливою умовою їхнього гармонійного особистісного розвитку, успішної соціалізації та підготовки до навчання у школі. Комплексне використання сучасних педагогічних технологій, різноманітних видів дитячої діяльності та партнерська взаємодія педагогів із батьками забезпечують ефективне формування мовленнєвої компетентності й створюють передумови для подальшого успішного навчання та розвитку особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Трифонова О. С., Кисельова О. І. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / за ред. А. Б. Богуш. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.

2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33 https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Козубовська І.В., Повідайчик О.С. Короткий тлумачний словник психолого-педагогічних термінів : навчально- методичне видання. Ужгород, 2021. 41 с.

Ірина Погорєлова

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У тезах розкрито значення розвитку дрібної моторики як важливої складової всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Обґрунтовано взаємозв'язок рівня сформованості дрібної моторики з розвитком мовлення, мислення, уваги, координації рухів і підготовкою дитини до навчання у школі. Визначено ефективні засоби розвитку дрібної моторики, серед яких пальчикові ігри, художньо-продуктивна діяльність, конструювання, ліплення та вправи з дидактичним матеріалом. Наголошено на важливості створення розвивального предметного середовища та співпраці педагогів із батьками для забезпечення систематичної роботи в цьому напрямі. Зроблено висновок, що комплексне використання різноманітних видів діяльності сприяє гармонійному розвитку особистості дошкільника та формуванню передумов успішного навчання.

Ключові слова: дрібна моторика, діти дошкільного віку, пальчикові ігри, художньо-продуктивна діяльність, сенсорний розвиток, підготовка до школи.

Розвиток дрібної моторики дітей дошкільного віку є одним із важливих напрямів сучасної дошкільної освіти, оскільки рівень сформованості тонких рухів кисті та пальців рук безпосередньо впливає на мовленнєвий, інтелектуальний, сенсорний та фізичний розвиток дитини. У дошкільному віці відбувається інтенсивне становлення психічних процесів, удосконалюється координація рухів, формуються передумови до оволодіння письмом, тому розвиток дрібної моторики набуває особливої актуальності.

Різні аспекти розвитку дрібної моторики дітей дошкільного віку досліджувалися у працях українських і зарубіжних науковців, зокрема І. Брушневської, А. Колупаєвої, О. Лисенко, О. Мельник, Ю. Рібцун, В. Синьова, В. Тищенко, О. Хохліної, а також зарубіжних дослідників A. Ayres, A. Diamond, J. Piaget, M. Levitin, J. Williams та інших. Учені наголошують на важливості цілеспрямованого розвитку тонких рухів рук як основи формування мовленнєвої, пізнавальної та практичної діяльності дитини. Особлива увага приділяється використанню спеціальних вправ, ігрових технологій і різних видів дитячої діяльності, що сприяють удосконаленню координації рухів, сенсорного сприймання, самостійності та підготовки дошкільників до подальшого навчання.

Наукові дослідження свідчать, що розвиток дрібної моторики тісно пов'язаний із функціонуванням мовленнєвих центрів головного мозку. Саме тому систематичне виконання вправ для розвитку пальцевої моторики позитивно впливає на активізацію мовлення, збагачення словникового запасу, розвиток пам'яті, уваги, мислення та просторового сприймання. Крім того, вправи для рук сприяють розвитку самостійності, довільності поведінки, наполегливості та здатності до концентрації уваги.

Ефективний розвиток дрібної моторики забезпечується шляхом організації різноманітних видів діяльності, які відповідають віковим особливостям дошкільників. До найбільш результативних засобів належать пальчикові ігри, вправи із природним та дидактичним матеріалом, конструювання, ліплення, аплікація, малювання, нанизування намистин, шнурування, мозаїка, сортування дрібних предметів, ігри з прищипками, застібками, гудзиками, кінетичним піском, сенсорними коробками та різноманітними конструкторами. Виконання

таких вправ активізує роботу дрібних м'язів кисті, удосконалює точність і координацію рухів, розвиває тактильну чутливість та окомір.

Особливу роль у розвитку дрібної моторики відіграє художньо-продуктивна діяльність. Малювання різними матеріалами, ліплення з пластиліну, тіста чи глини, робота з ножицями, створення аплікацій, орігамі та нетрадиційні техніки образотворчої діяльності сприяють розвитку координації рухів рук, творчого мислення, уяви та естетичного смаку. Водночас такі види діяльності викликають у дітей позитивні емоції, підтримують інтерес до пізнання та стимулюють самостійність.

Важливою умовою ефективного розвитку дрібної моторики є створення предметно-розвивального середовища, яке забезпечує дитині вільний доступ до різноманітних матеріалів та ігор. Завдання педагога полягає у доборі вправ відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей, поступовому ускладненні завдань, створенні доброзичливої атмосфери та підтримці дитячої ініціативи. Не менш важливою є систематичність проведення вправ, адже лише регулярна діяльність забезпечує стійкий позитивний результат.

Значний вплив на розвиток дрібної моторики має співпраця закладу дошкільної освіти з родиною. Батькам доцільно рекомендувати організовувати вдома пальчикові ігри, спільне малювання, ліплення, конструювання, виконання побутових дій, які потребують точних рухів пальців (застібання гудзиків, зав'язування шнурків, пересипання круп, сортування предметів тощо). Такі заняття не лише сприяють розвитку моторних навичок, а й зміцнюють емоційний контакт між дорослими та дітьми.

Практика роботи закладів дошкільної освіти підтверджує, що систематичне використання комплексу вправ для розвитку дрібної моторики позитивно впливає на загальний психофізичний розвиток дошкільників. Діти демонструють кращу координацію рухів, швидше оволодівають графічними навичками, виявляють вищий рівень мовленнєвої активності, уважності та пізнавального інтересу.

Отже, розвиток дрібної моторики є важливою складовою гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. Комплексне використання ігрових, художньо-продуктивних, сенсорних та практичних видів діяльності створює сприятливі умови для формування моторної вправності, мовленнєвої компетентності, пізнавальної активності та підготовки дітей до успішного навчання у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навч. посіб. Київ: Видавничий дім Слово, 2019. 344 с.
2. Брушневська І. До проблеми розвитку дрібної моторики рук у дошкільників із порушеннями мовленнєвої діяльності. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2022, №3, Р. 124–131.
3. Деснова І. С. Використання пальчикових ігор у процесі розвитку дрібної моторики дітей молодшого дошкільного віку. *World science: problems, prospects and innovations: materials the 5th International scientific and practical conference*

«World science: problems, prospects and innovations» (January 27-29, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. P.488-496

4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33 https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

5. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко : корекційно-розвивальна та навчально виховна робота з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 192 с.

Алла Кулакова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна

РОЗВИТОК СЕНСОМОТОРНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ МАНІПУЛЯТИВНО-ІГРОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. У тезах розглянуто особливості розвитку сенсомоторних умінь дітей дошкільного віку через організацію маніпулятивно-ігрової діяльності. Розкрито значення сенсорного досвіду та практичної взаємодії з предметами у формуванні пізнавальної активності, координації рухів, дрібної моторики й самостійності дошкільників. Визначено ефективність використання дидактичних ігор, конструкторів, сенсорних матеріалів та практичних вправ як засобів сенсомоторного розвитку дітей. Наголошено на важливості створення розвивального предметно-ігрового середовища з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей вихованців. Зроблено висновок, що систематичне включення маніпулятивно-ігрової діяльності в освітній процес сприяє гармонійному розвитку сенсорної сфери, рухових умінь та пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: сенсомоторний розвиток, діти дошкільного віку, маніпулятивно-ігрова діяльність, сенсорне виховання, дрібна моторика, ігрові технології.

У сучасній дошкільній освіті важливим завданням є забезпечення гармонійного розвитку дитини, формування її пізнавальної активності, самостійності та здатності взаємодіяти з навколишнім світом. Одним із ключових напрямів цього процесу є розвиток сенсомоторних умінь дітей дошкільного віку, які є основою для становлення практичного досвіду, інтелектуального розвитку, мовлення, координації рухів і успішного оволодіння різними видами діяльності.

Сенсомоторний розвиток передбачає взаємозв'язок процесів сприймання та рухової активності дитини. У дошкільному віці активно формуються вміння

розпізнавати властивості предметів (форму, колір, величину, фактуру), порівнювати їх, класифікувати, здійснювати цілеспрямовані дії з об'єктами та використовувати отриманий сенсорний досвід у практичній діяльності. Саме тому створення умов для розвитку сенсомоторних умінь є важливою складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Проблема сенсомоторного розвитку дітей дошкільного віку досліджується у працях українських і зарубіжних науковців, які наголошують на значенні предметно-практичної діяльності, ігрових технологій та сенсорного виховання у становленні особистості дитини. Дослідники підкреслюють, що активна взаємодія дитини з предметним середовищем сприяє розвитку дрібної моторики, координації рухів, уваги, пам'яті, мислення та формуванню пізнавальної самостійності.

Ефективним засобом розвитку сенсомоторних умінь є маніпулятивно-ігрова діяльність, яка передбачає активне використання дитиною різноманітних предметів, матеріалів та ігрових засобів. Через маніпуляції з об'єктами дошкільники отримують можливість досліджувати навколишній світ, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, експериментувати та набувати практичного досвіду. Ігрова форма діяльності робить процес навчання природним, емоційно насиченим і доступним для дитини.

До ефективних засобів розвитку сенсомоторних умінь належать дидактичні ігри з предметами різної форми, розміру та текстури, конструктори, мозаїки, пазли, сортери, сенсорні коробки, ігри з піском, водою, природним матеріалом, пластиліном та іншими матеріалами. Такі види діяльності сприяють удосконаленню рухів пальців рук, розвитку тактильного сприймання, зорово-рухової координації, просторового орієнтування та формуванню навичок самостійного виконання завдань.

Особливе значення має організація розвивального сенсомоторного середовища, у якому дитина може вільно досліджувати предмети, виконувати практичні дії та проявляти творчість. Педагог має добирати ігрові завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, поступово ускладнювати їхній зміст, підтримувати дитячу ініціативу та створювати позитивну мотивацію до діяльності.

Маніпулятивно-ігрова діяльність має значний потенціал і для розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оскільки дозволяє адаптувати завдання відповідно до можливостей кожної дитини. Виконання практичних дій із предметами сприяє розвитку самостійності, впевненості у власних силах, формуванню комунікативних навичок та успішній соціалізації в дитячому колективі.

Важливою умовою ефективності роботи є співпраця педагогів і батьків. Спільне виконання сенсорних ігор, конструювання, творчих завдань та побутових дій удома сприяє закріпленню набутих умінь і створює додаткові можливості для розвитку дитини.

Отже, маніпулятивно-ігрова діяльність є дієвим засобом розвитку сенсомоторних умінь дітей дошкільного віку. Вона забезпечує активне пізнання

навколишнього світу, сприяє розвитку рухових навичок, сенсорних процесів, мислення, мовлення та творчої активності. Цілеспрямоване використання ігор із предметами та різноманітними матеріалами створює сприятливі умови для всебічного розвитку особистості дошкільника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33 https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Рібцун Ю.В. Формування міжпівкульної взаємодії як засіб психомовленнєвого розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2015. - Вип. 1 С. 101 – 112

3. Рудкевич Н. Соціалізація особистості - середовищний підхід. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Вип.73. т.2. – 2020. – С. 168-172.

4. Савінова Н.В. Коригування мовлення дітей як умова успішного навчання в школі. Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Вип. 51. т.1. – 2009. – С.93-96.

5. Смишляєва Т., Корчуганова Є. Використання методу наочного моделювання в корекції загального недорозвинення мовлення дошкільників. Логопед. № 1. - 2005.- С. 7-12.

Ірина Катренич

здобувачка другого курсу

спеціальності «Дошкільна освіта»

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: *к. пед. наук, доцент кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна*

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У тезах висвітлено проблему адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти як важливого етапу їхнього особистісного розвитку. Розкрито чинники, що впливають на успішність адаптаційного періоду, та визначено роль педагога й батьків у створенні емоційно комфортного освітнього середовища. Охарактеризовано ефективні форми і методи роботи, які сприяють зниженню адаптаційного стресу та формуванню позитивного ставлення дітей до перебування в закладі дошкільної освіти. Наголошено на важливості індивідуального підходу, ігрової діяльності та партнерської взаємодії з родиною в процесі адаптації. Зроблено висновок, що комплексна підтримка дитини забезпечує успішне пристосування до нових умов, її емоційне благополуччя та гармонійний розвиток.

Ключові слова: адаптація, діти раннього віку, заклад дошкільної освіти, емоційний комфорт, взаємодія з батьками, освітнє середовище, вихователь.

Перехід дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти є важливим етапом її життя, який супроводжується зміною звичного способу життя, соціального оточення та режиму дня. У цей період дитина потрапляє в нові умови, що потребують пристосування до незнайомого середовища, нових правил, взаємодії з однолітками та педагогами. Саме тому проблема адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти залишається однією з актуальних у сучасній дошкільній педагогіці.

Питання адаптації дітей раннього віку висвітлено у працях українських і зарубіжних науковців, які розглядають її як складний психолого-педагогічний процес, що охоплює фізіологічні, психологічні, соціальні та емоційні аспекти розвитку дитини. Дослідники наголошують, що успішність адаптації залежить від індивідуальних особливостей дитини, рівня її самостійності, стану здоров'я, попереднього соціального досвіду, а також від професійної діяльності педагогів і співпраці закладу дошкільної освіти з родиною.

Адаптація – це процес активного пристосування дитини до нових умов життєдіяльності, під час якого вона поступово звикає до нового режиму, вимог освітнього середовища, колективу однолітків і взаємодії з вихователями. Успішне проходження цього періоду забезпечує емоційний комфорт дитини, позитивне ставлення до закладу дошкільної освіти та створює передумови для її подальшого гармонійного розвитку.

Початок відвідування закладу дошкільної освіти нерідко супроводжується проявами тривожності, плаксивості, порушенням сну й апетиту, небажанням розлучатися з батьками, зниженням пізнавальної активності. Такі реакції є природними, адже дитина опиняється в незвичному середовищі, де потребує часу для встановлення довірливих взаємин із педагогами та однолітками.

Важливу роль у процесі адаптації відіграє вихователь, який має створити доброзичливу, емоційно безпечну атмосферу, забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини та підтримувати її позитивний емоційний стан. Педагог повинен поступово залучати дітей до різних видів діяльності, використовувати ігрові методи, створювати ситуації успіху та підтримувати розвиток самостійності.

Ефективними засобами полегшення адаптації є сюжетно-рольові, рухливі, сенсорні та музичні ігри, вправи на розвиток комунікації, художньо-творча діяльність, читання казок, спільні ігри з вихователем та однолітками. Особливе значення мають сталість режиму дня, передбачуваність подій і доброзичлива взаємодія дорослих із дитиною.

Не менш важливою є співпраця педагогів із батьками. Доцільно проводити індивідуальні консультації, батьківські зустрічі, дні відкритих дверей, ознайомлення родин із режимом дня та особливостями перебування дітей у закладі дошкільної освіти. Узгоджені дії педагогів і батьків допомагають дитині швидше пристосуватися до нових умов, відчути підтримку та впевненість.

Особливої уваги потребують діти, які мають труднощі адаптації або особливі освітні потреби. Для них необхідно забезпечити індивідуальний темп входження до нового середовища, психологічний супровід, тісну взаємодію педагогів із родиною та, за потреби, із фахівцями інклюзивної команди.

Отже, адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти є складним і відповідальним процесом, успішність якого залежить від узгодженої взаємодії педагогів, батьків і самої дитини. Створення емоційно комфортного освітнього середовища, використання ігрових методів, індивідуального підходу та партнерської співпраці з родиною сприяє швидшому пристосуванню дітей до нових умов, формуванню позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти та забезпечує їхній гармонійний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурсова, С. С. Діагностика рівнів адаптації дітей до дошкільного навчального закладу // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2015.-№ 10 (54).- С. 263- 270.- Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2015_10_35)

[I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2015_10_35](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2015_10_35)

2. Гаврило О. Умови адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2021. -№ 2 (106). -С. 56–66.- Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2021_2_8)

[I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2021_2_8](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pednauk_2021_2_8)

3. Гаращенко Л. Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми практики / Л. Гаращенко, О. Літіченко, Т. Шинкар // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць / Київський університет імені Бориса Грінченка. - Київ, 2022. - № 38 (2). - С. 24-29.- Режим доступу:

<https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/342/431>

4. Картка контролю нервово-психічного розвитку дитини раннього віку // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2023. № 9. - С. 47-49.

5. Максимова О.О. Формування взаємин у дитячому колективі // Організація освітнього простору у закладі дошкільної освіти і школі: проблеми і перспективи: збірник наукових праць : в 2-х ч. Житомир, 2020. Ч. 1. С. 6–9.

6. Славина Н. С. Адаптація дітей раннього віку в умовах дошкільного закладу / Н. С. Славина // Проблеми сучасної психології = Problems of Modern Psychology : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. - Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. - Вип. 40. - С. 363-373. – Режим доступу: <https://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/156639>

Секція № 2
ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Андрій Бараняк
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

**«MIN MAP» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ УЧНІВ**

Сучасний етап розвитку освіти характеризується переорієнтацією на формування особистості, здатної критично мислити, самостійно аналізувати інформацію, приймати виважені рішення та ефективно діяти в умовах швидких суспільних змін. У контексті реалізації концепції Нової української школи особливого значення набуває розвиток критичного мислення учнів уже на початковому рівні освіти, адже саме молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення пізнавальної активності, уміння ставити запитання, порівнювати, узагальнювати, аргументувати власну думку. Відповідно зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, які мають бути готовими цілеспрямовано організовувати освітній процес із використанням сучасних технологій розвитку мислення молодших школярів.

Одним із ефективних засобів такої підготовки є технологія ментальних карт, яка забезпечує візуалізацію знань, структурування інформації, встановлення логічних зв'язків між поняттями, активізацію аналітичної та творчої діяльності здобувачів освіти. Використання ментальних карт сприяє розвитку в майбутніх педагогів умінь аналізувати, систематизувати, оцінювати інформацію, що становить основу їхньої готовності до формування критичного мислення учнів початкової школи. Крім того, опанування цієї технології створює можливості для подальшого її застосування у професійній діяльності вчителя як дієвого інструменту навчання молодших школярів.

У науковому дискурсі ментальні карти розглядаються переважно в контексті інноваційних освітніх технологій, розвитку критичного мислення та активізації пізнавальної діяльності (С. Бадер, В. Гриньова, С. Іванова, В. Килівник, О. Резван, О. Романовський). Натомість, у науковому полі все ще відсутні розвідки, які розкривають потенціал означеної технології у формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку критичного мислення учнів.

Тож, метою розвідки є визначення потенціалу ментальних карт у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку критичного мислення учнів початкової школи.

Використання ментальних карт у підготовці майбутніх учителів початкової школи до розвитку критичного мислення молодших школярів є

ефективною педагогічною технологією, що поєднує візуалізацію знань, аналітичну діяльність і рефлексію.

Ментальна карта (mind map) – це спосіб графічного представлення інформації у вигляді ієрархічно організованої структури, де ключове поняття розташоване в центрі, а пов'язані ідеї відходять від нього у вигляді гілок. У процесі її створення активізуються такі операції мислення, як аналіз, синтез, узагальнення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що безпосередньо пов'язано з розвитком критичного мислення [3].

У підготовці майбутніх учителів ця технологія виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона сприяє структуруванню та осмисленню навчального матеріалу. Здобувачі вчаться виділяти головне, встановлювати логічні зв'язки між поняттями, що є основою критичного опрацювання інформації. По-друге, ментальні карти забезпечують розвиток рефлексивних умінь, оскільки дозволяють візуалізувати власний процес мислення. По-третє, вони формують методичну готовність, адже майбутні педагоги опановують інструмент, який зможуть застосовувати у роботі з молодшими школярами [1].

Застосування ментальних карт у професійній підготовці може здійснюватися в різних формах. Наприклад, під час лекцій і практичних занять студенти можуть створювати карти для узагальнення тем (наприклад, «Методи розвитку критичного мислення», «Прийоми роботи з текстом»). У межах семінарів доцільно організовувати групову роботу зі створення спільних ментальних карт, що стимулює дискусію та обмін думками. Під час педагогічної практики студенти можуть розробляти ментальні карти як дидактичний інструмент для уроків у початковій школі [2].

Особливу цінність має використання ментальних карт як засобу аналізу педагогічних ситуацій. Наприклад, студенти можуть будувати карту, де відображають проблему, можливі причини, варіанти рішень і їх наслідки. Це сприяє формуванню вміння бачити ситуацію комплексно та приймати обґрунтовані рішення.

Важливо також залучати цифрові інструменти для створення ментальних карт (наприклад, онлайн-сервіси), що підвищує мотивацію студентів і розширює можливості візуалізації [4].

Методично доцільно дотримуватися певних етапів роботи з ментальними картами: ознайомлення з принципами їх побудови; демонстрація зразків; самостійне створення; презентація та обговорення; рефлексія. Така послідовність забезпечує поступовий перехід від репродуктивної до творчої діяльності [1; 2].

Отже, використання ментальних карт у підготовці майбутніх учителів початкової школи виступає ефективною умовою формування їхньої готовності до розвитку критичного мислення молодших школярів, оскільки поєднує когнітивний, діяльнісний і рефлексивний аспекти професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер С.О. Використання технології «mind-map» у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. Нова українська школа :

теорія і практика реалізації інтегрованого підходу : матеріали Міжнародної наукової конференції. 2018. С. 91-95. URL: <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14286/1/Bader.pdf>

2. Іванова С. В., Килівник В.В. Перспективні напрями застосування технології mindmaps у методичній підготовки майбутніх вчителів з урахуванням дотримання наступності. Наступність у навчанні математики в умовах реформи загальної середньої освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2022. С. 79-82.

3. Романовський О. Г., Гриньова В.М., Резван О.О. Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Т. 64. № 2. С. 185-196. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2187>.

4. Farrand P., Fearzana H., Hennessy E. The efficacy of the «mindmap study technique. Medical Education. 2002. № 36. Pp. 426-431.

Станіслав Богданов

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

СТАРТАП-ТЕХНОЛОГІЯ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У сучасних умовах трансформації освіти, зумовлених процесами цифровізації, глобалізації та швидкого розвитку інноваційних технологій, особливої ваги набуває проблема формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Сучасний учитель має бути не лише носієм знань, а й ініціатором змін, здатним до творчого мислення, проєктної діяльності та впровадження новітніх освітніх практик.

Одним із ефективних інструментів розвитку таких якостей виступає стартап-технологія, яка інтегрує елементи підприємницького мислення, командної роботи, креативності та практичної орієнтації навчання. Використання стартап-підходів у професійній підготовці майбутніх педагогів сприяє формуванню їх здатності генерувати інноваційні ідеї, розробляти освітні продукти та адаптуватися до змін у професійному середовищі.

Зазначимо, що проблема професійної підготовки майбутніх педагогів ґрунтовно досліджується у роботах Г. Ващенко, І. Зязюна, В. Кременя, Т. Оліференко, О. Огієнко, О. Савченко, С. Сисоєвої, Л. Хоружої тощо. Проблема імплементації інноваційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх педагогів відображено у студіях О. Біди, І. Дичківської, В. Паламарчук, О. Пометун тощо.

Попри зростаючий інтерес до інноваційних методів навчання, питання впровадження стартап-технологій у педагогічну освіту залишається недостатньо розробленим, що зумовлює потребу в науковому обґрунтуванні та практичному

дослідженні їх потенціалу у формуванні інноваційної компетентності майбутніх педагогів.

Отже, метою розвідки є визначити потенціал стартап-технології у формуванні інноваційної компетентності майбутніх учителів.

Перш за все, зауважимо, що *стартап-технологія у контексті підготовки майбутніх педагогів розглядається як інноваційна практико-орієнтована педагогічна технологія, що передбачає створення здобувачами освіти власних інноваційних освітніх продуктів або проєктів із подальшою їх апробацією та оцінюванням результатів* [1]. Її сутність полягає у моделюванні умов інноваційної діяльності, коли майбутні педагоги не лише засвоюють теоретичні знання, а й безпосередньо включаються у процес розроблення та впровадження нових освітніх ідей, що відповідає вимогам компетентнісного та діяльнісного підходів до професійної підготовки.

Використання стартап-технології у процесі неформальної освіти є особливо доцільним, оскільки неформальна освіта характеризується гнучкістю, варіативністю змісту, добровільністю участі та орієнтацією на практичний результат. У таких умовах майбутні педагоги отримують можливість реалізувати власні інноваційні ідеї через участь у хакатонах, освітніх марафонах, стартап-школах, інноваційних лабораторіях, творчих майстернях, конкурсах педагогічних ініціатив, що забезпечує їх включення у реальну інноваційну діяльність. Стартап-технологія передбачає послідовність етапів: визначення проблеми, генерацію інноваційної ідеї, розроблення освітнього продукту, презентацію (пітчінг), апробацію та рефлексивний аналіз результатів. Така логіка діяльності сприяє формуванню у здобувачів досвіду повного циклу інноваційної діяльності.

У процесі використання стартап-технології майбутні педагоги можуть розробляти власні освітні продукти у сфері неформальної освіти, зокрема програми гурткової діяльності, тренінгові курси, освітні клуби, онлайн-платформи, інтерактивні освітні заходи, соціально-освітні проєкти. Важливим є те, що створені продукти мають практичну спрямованість і можуть бути апробовані під час педагогічної практики або у діяльності освітніх спільнот. Такий підхід забезпечує поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю та сприяє розвитку готовності до впровадження інновацій у професійній діяльності [2].

Потенціал стартап-технології у формуванні інноваційної компетентності майбутніх педагогів полягає у розвитку їх здатності генерувати нові ідеї, працювати в команді, приймати нестандартні рішення, планувати інноваційну діяльність та оцінювати її результати. Вона сприяє формуванню ініціативності, підприємливості, відповідальності за результат діяльності, готовності до професійних змін, що є важливими складниками інноваційної компетентності. Крім того, використання стартап-технології дозволяє створити умови для розвитку творчого потенціалу здобувачів, формування досвіду проєктування інноваційного освітнього середовища та підготовки до впровадження сучасних освітніх практик [3].

Проілюструємо процес використання означеної технології у роботі з майбутніми педагогами. Здобувачам пропонується робота в командному форматі над створенням умовного або реального освітнього стартапу, що передбачає поетапне проходження всіх стадій інноваційного циклу: від виявлення педагогічної проблеми до розроблення та презентації готового рішення.

На початковому етапі здійснюється аналіз актуальних викликів сучасної освіти, зокрема недостатньої мотивації учнів до навчання, труднощів індивідуалізації освітнього процесу або потреби впровадження цифрових технологій у навчання. Це сприяє розвитку у майбутніх педагогів критичного мислення, здатності до проблематизації педагогічної реальності та формування дослідницької позиції. Далі відбувається генерація інноваційних ідей, у межах якої майбутні педагоги пропонують власні концепції освітніх продуктів або сервісів, що можуть мати форму цифрових застосунків, інтерактивних платформ чи методичних рішень із використанням елементів гейміфікації або штучного інтелекту.

Наступним етапом є розроблення прототипу освітнього продукту із застосуванням сучасних цифрових інструментів, що дозволяє сформувати у студентів цифрову компетентність, навички проєктування та базові підприємницькі вміння. Важливим компонентом є також підготовка та представлення стартап-проєкту у форматі пітчінгу, що сприяє розвитку комунікативної компетентності, уміння аргументувати власну позицію та презентувати інноваційні ідеї.

Завершальним етапом виступає рефлексія, у процесі якої здобувачі освіти аналізують ефективність власної діяльності, визначають сильні та слабкі сторони проєкту, а також окреслюють перспективи його вдосконалення.

Таким чином, стартап-технологія у системі неформальної освіти виступає ефективним засобом формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів, оскільки забезпечує їх включення у процес створення та реалізації інноваційних освітніх ідей, сприяє розвитку професійної мобільності та готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котяй Т.В. Технологія стартапів в системі закладів вищої освіти та наукових установ. Цифрові трансформації України 2020: виклики та реалії: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С.80-87.

2. Семенов М. А., Донченко В.Ю., Донченко С.М. Застосування гейміфікації та бізнес-симуляцій при стартап-орієнтованому навчанні студентів ІТ-спеціальностей. Освіта та педагогічна наука. 2025. №1 (188). С. 59-71.

3. Heryandi A., Dianti V. R., Yusup M. Digital startup implementation in e-learning. Journal of Physics: Conference Series. 2019. Vol. 1402. P. 066084. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-659>

Марина Єніхіна
кандидат педагогічних наук, доцент
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

СУБ'ЄКТНІ ЗАСАДИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Анотація. У тезах розкрито сутність суб'єктних засад партнерської взаємодії в умовах сучасної початкової освіти. Визначено особливості суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учнем, учителем і батьками. Обґрунтовано роль суб'єктності як умови ефективної реалізації педагогіки партнерства в освітньому середовищі початкової школи.

Ключові слова: партнерська взаємодія, суб'єктність, педагогіка партнерства, початкова освіта, суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

В умовах утвердження педагогіки партнерства сучасна початкова освіта дедалі більше орієнтується на розвиток партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу. Концепція Нової української школи визначає партнерські відносини між учнем, учителем і батьками однією з ключових засад функціонування сучасного освітнього середовища. За таких умов особливої актуальності набуває проблема визначення суб'єктних засад партнерської взаємодії, що передбачає осмислення активної ролі, функцій та характеру взаємозв'язків її учасників.

Окремі аспекти проблеми партнерської взаємодії та суб'єктності учасників освітнього процесу висвітлено у працях О. Дубасенюк, О. Коханової, О. Онаць, В. Ковальчук, М. Барчій, О. Воронової та інших науковців. Проте проблема визначення суб'єктних засад партнерської взаємодії в умовах сучасної початкової освіти потребує подальшого теоретичного осмислення.

Під партнерською взаємодією між суб'єктами освітнього процесу ми розуміємо новий тип взаємодії, який ґрунтується на паритетній основі та характеризується загальними цілями, взаємною відповідальністю сторін за результати співпраці, а також особистісним прогресом кожного учасника у процесі спільної діяльності [1]. У сучасному педагогічному дискурсі суб'єктність трактується як інтегративна характеристика особистості, що виявляється у здатності до свідомої активності, самовизначення, рефлексії та відповідального здійснення діяльності [2]. Саме суб'єктність забезпечує перехід від формальної участі в освітньому процесі до усвідомленої співпраці його учасників. За умови сформованої суб'єктної позиції взаємодія між учнем, учителем і батьками набуває характеру спільної діяльності, у межах якої кожен учасник не лише виконує визначені функції, а й впливає на організацію та результати освітнього процесу.

Отже, як бачимо, ефективність партнерської взаємодії значною мірою залежить від здатності учасників освітнього процесу до свідомої, активної та відповідальної співпраці. Саме суб'єктність забезпечує перехід від формальної участі в освітньому процесі до усвідомленої співпраці його учасників. За умови сформованої суб'єктної позиції взаємодія між учнем, учителем і батьками

набуває характеру спільної діяльності, у межах якої кожен учасник не лише виконує визначені функції, а й впливає на організацію та результати освітнього процесу.

У контексті педагогіки партнерства суб'єктність учасників освітнього процесу виявляється у здатності до активної взаємодії, усвідомлення спільних цілей діяльності, відповідального прийняття рішень та побудови конструктивного діалогу. Партнерська взаємодія у початковій школі ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах між учнем, учителем і батьками, кожен з яких виконує власну функцію у спільній організації освітнього процесу.

Учень у сучасному освітньому середовищі розглядається не лише як об'єкт педагогічного впливу, а як активний суб'єкт навчальної діяльності, здатний виявляти ініціативу, самостійність та відповідальність у процесі навчання. Суб'єктна позиція молодшого школяра виявляється у здатності висловлювати власну думку, брати участь у прийнятті спільних рішень, здійснювати самооцінювання результатів діяльності та відповідально ставитися до навчання. Важлива роль у забезпеченні партнерської взаємодії належить учителю, який виступає організатором, координатором і фасилітатором освітнього процесу, створює умови для розвитку суб'єктної позиції молодшого школяра. Батьки, своєю чергою, є активними учасниками освітнього процесу, партнерами школи у підтримці індивідуального розвитку дитини та формуванні сприятливого освітнього середовища.

Суб'єкт-суб'єктний характер партнерської взаємодії передбачає взаємоповагу, довіру, діалогічність спілкування, врахування позицій кожного учасника та спільну відповідальність за результати освітньої діяльності. На відміну від традиційної моделі взаємодії, у якій учень переважно виступав об'єктом педагогічного впливу, педагогіка партнерства орієнтується на визнання цінності позиції кожного учасника освітнього процесу та створення умов для активної співпраці. Такий тип взаємодії сприяє формуванню гуманного освітнього середовища, розвитку активності, самостійності та рефлексивності молодших школярів.

Отже, суб'єктні засади партнерської взаємодії визначають характер взаємовідносин між учасниками освітнього процесу в сучасній початковій школі. Ефективність педагогіки партнерства залежить від сформованості суб'єктної позиції учня, учителя й батьків, їх готовності до співпраці, діалогу та спільної відповідальності за результати освітньої діяльності. Це дає підстави розглядати суб'єктність як одну з ключових умов гуманізації сучасної початкової освіти та ефективної реалізації ідей педагогіки партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єпіхіна М. Сутність та структура готовності майбутнього вчителя до партнерської взаємодії в початковій школі. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38(2). С. 36–43. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.386>

2. Овчаренко О. А. Сутність поняття «Суб'єктність» в педагогічному вимірі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г.*

Станіслав Мосін

здобувач вищої освіти 2 курсу
третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку М. А. Єпіхіна

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ОРІЄНТИРІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У тезах розкрито проблему формування етичних орієнтирів майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки. Проаналізовано наукові підходи до професійної етики та визначено роль емоційно-етичної компетентності у професійному становленні майбутнього педагога.

Ключові слова: етичні орієнтири, професійна підготовка, педагогічна етика, емоційно-етична компетентність, майбутній учитель.

Актуальність проблеми формування етичних орієнтирів майбутніх учителів початкової школи зумовлена змінами у сучасному освітньому середовищі, утвердженням компетентнісного підходу та посиленням вимог до професійної діяльності педагога. У контексті реалізації концепції Нової української школи особливої значущості набуває підготовка вчителя, здатного будувати освітню взаємодію на засадах педагогіки партнерства, професійної етики та гуманістичних цінностей [4]. Саме тому професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи має бути спрямована не лише на оволодіння фаховими знаннями й методиками навчання, а й на розвиток професійної відповідальності, моральної культури та здатності до етично виваженої педагогічної взаємодії.

Проблема формування етичних орієнтирів майбутніх учителів початкової школи є предметом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки педагога та гуманістичної спрямованості освіти розкрито у працях І. Беха, С. Гончаренка, В. Кременя, О. Савченко. Питання педагогічної етики, моральної культури та етичних засад професійної діяльності вчителя досліджували Н. Волкова, І. Зязюн, В. Сухомлинський, Л. Хоружа. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи висвітлено у працях Н. Бібік, М. Єпіхіної, В. Желанової, О. Ліннік, О. Савченко, Л. Хомич. Попри значну кількість наукових праць, проблема формування етичних орієнтирів майбутніх учителів початкової школи в контексті розвитку їхньої емоційно-етичної компетентності не отримала цілісного висвітлення.

Водночас аналіз сучасної педагогічної практики свідчить про наявність суперечностей між суспільним запитом на вчителя з високим рівнем етичної культури та недостатньою увагою до проблеми формування етичних орієнтирів у процесі фахової підготовки у закладах вищої освіти [3]. Традиційно професійна підготовка майбутніх педагогів орієнтується переважно на засвоєння предметно-методичних знань, тоді як питання розвитку етичної свідомості, моральної відповідальності та культури професійної взаємодії нерідко залишаються недостатньо висвітленими [1]. На нашу думку, така ситуація зумовлює необхідність посилення аксіологічного та етико-гуманістичного складників професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Крім того, проблема формування етичних орієнтирів майбутніх учителів початкової школи тісно пов'язана з розвитком їхньої емоційно-етичної компетентності. Ми розглядаємо емоційно-етичну компетентність як інтегративну якість особистості майбутнього педагога, що виявляється у здатності усвідомлювати власні й чужі емоції, дотримуватися морально-етичних норм та здійснювати професійну взаємодію на гуманістичних засадах [5]. У сучасному освітньому середовищі поєднання емоційної чутливості та етичної зрілості забезпечує ефективність педагогічної взаємодії й створює умови для гармонійного розвитку особистості молодшого школяра [2].

Отже, актуальність проблеми зумовлюється потребою підготовки майбутнього вчителя початкової школи як суб'єкта професійної діяльності, здатного до педагогічної рефлексії, відповідального прийняття професійних рішень та етично доцільної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 576 с.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Педагогічна думка, 2009. 520 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.05.2026).
5. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія. Київ : Преса України, 2003. 320 с.

*Денис Полторацький
здобувач вищої освіти 4 курсу
третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

*Науковий керівник: д.п.н., професор кафедри
розвитку дитини раннього
і дошкільного віку С. О. Бадер*

КОМІКСИ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У тезах розкрито дидактичний потенціал коміксів як засобу візуалізації навчальної інформації у початковій школі. Визначено особливості використання коміксів у процесі навчання молодших школярів, їх вплив на розвиток читацької грамотності, творчого мислення, комунікативних умінь та пізнавального інтересу учнів.

Ключові слова: комікси, візуалізація, початкова школа, навчальна інформація, пізнавальний інтерес.

Сучасна початкова освіта орієнтується на використання інноваційних методів і засобів навчання, які забезпечують активне залучення учнів до освітнього процесу та сприяють підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу. У контексті реалізації концепції Нової української школи [5] особливого значення набуває візуалізація навчальної інформації як один із важливих механізмів розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Це зумовлено тим, що діти молодшого шкільного віку краще сприймають інформацію, подану в образній та емоційно насиченій формі. Актуальність проблеми посилюється також необхідністю пошуку таких педагогічних засобів, які б не лише забезпечували засвоєння знань, а й підтримували стійкий пізнавальний інтерес учнів, їхню активність та мотивацію до навчання.

Проблему використання коміксів як засобу візуалізації та навчання досліджували О. Деркачова, О. Гудошник, І. Лиса, О. Лілік, Т. Чикалова та інші науковці. У своїх працях вони розглядають дидактичний потенціал коміксів, їхню роль у формуванні читацької грамотності, розвитку креативності учнів та підвищенні зацікавленості навчальною діяльністю.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що одним із сучасних засобів візуалізації навчального матеріалу є комікси, які поєднують текст, ілюстрації, символи та сюжетну послідовність. Завдяки поєднанню візуальної та вербальної інформації комікси допомагають зробити навчальний матеріал більш зрозумілим і доступним для молодших школярів. О. Деркачова зазначає, що робота з коміксами не лише допомагає візуалізувати навчальний матеріал, а й сприяє розвитку творчих здібностей школярів та підвищує їхній інтерес до навчання [2]. Використання візуальних історій також позитивно впливає на розвиток уяви, мовлення та комунікативних умінь учнів, активізуючи їхню пізнавальну діяльність.

Комікси є особливим видом візуального тексту, у якому зміст передається через поєднання зображення, коротких текстових повідомлень і сюжетної послідовності. Така форма роботи відповідає особливостям наочно-образного мислення дітей молодшого шкільного віку та сприяє цілісному сприйняттю навчального матеріалу.

На думку дослідників, освітній потенціал коміксів полягає у поєднанні візуальної та вербальної складових, що дозволяє наочно представляти складні поняття та підтримувати увагу учнів у процесі навчання. Т. Чикалова наголошує, що формат коміксу дає змогу наочно передавати складні ідеї та утримувати увагу учнів упродовж усього уроку [6]. О. Гудошник підкреслює, що комікси завдяки візуальності, емоційності та сюжетності сприяють кращому розумінню й запам'ятовуванню інформації, а також формують позитивну мотивацію до навчання. Науковиця також акцентує увагу на тому, що комікс є особливою формою комунікації, здатною створювати емоційний зв'язок між змістом навчального матеріалу та учнем [1].

Використання графічних сюжетів у початковій школі є доцільним під час вивчення різних освітніх галузей. На уроках мовно-літературної освітньої галузі комікси сприяють розвитку навичок читання, формуванню вмінь аналізувати зміст тексту, характеризувати персонажів та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад, учням можна запропонувати створити комікс за змістом прочитаної казки або продовжити сюжет літературного твору, добираючи репліки персонажів та ілюстрації до подій. На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» комікси допомагають моделювати життєві ситуації, пояснювати правила поведінки, соціальні взаємодії та природні явища. Зокрема, комікси можуть використовуватися для вивчення правил дорожнього руху, безпечної поведінки під час надзвичайних ситуацій, екологічної поведінки та правил спілкування з однолітками. Завдяки сюжетності та емоційній виразності така форма роботи підсилює зацікавленість учнів навчальним матеріалом.

Не менш важливим є й те, що створення власних коміксів активізує творчу діяльність молодших школярів. Учні вчаться стисло й логічно передавати зміст, добирати візуальні образи, формулювати репліки персонажів, працювати з послідовністю подій. Така діяльність розвиває мовлення, уяву, креативність, комунікативні вміння та навички співпраці. Окрім цього, процес створення коміксів сприяє розвитку цифрової грамотності учнів, адже сучасні онлайн-платформи Canva, Pixton або StoryboardThat дозволяють створювати власні малюнки навіть без спеціальних художніх навичок.

Отже, комікси мають значний дидактичний потенціал та можуть виступати ефективним засобом візуалізації навчальної інформації у початковій школі, оскільки їх використання сприяє не лише кращому засвоєнню знань, розвитку пізнавального інтересу й творчої активності молодших школярів, а й відповідає компетентнісному підходу Нової української школи, забезпечуючи формування читацької, комунікативної, інформаційно-цифрової та творчої компетентностей учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудошник О. Комікс як інструмент сучасної наукової комунікації. *Communications and Communicative Technologies*. 2022. Вип. 22. С. 54–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2022_22_8 (дата звернення: 12.05.2026).
2. Деркачова О. С. Дидактичний комікс: інноваційний підхід у підготовці майбутніх вчителів. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 9. С.

110–117.

3. Лілік О. Особливості використання коміксів на уроках української літератури. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2021. № 17. С. 185–197.

4. Лиса І. Комікси як окремий складник структури медіапростору. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 2. С. 13–18.

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.05.2026).

6. Чикалова Т. Г. Дидактичні можливості використання коміксів на уроках у початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20, т. 3. С. 52–55.

Ігор Сайко

здобувач вищої освіти 2 курсу
третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку М. А. Єпіхіна

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСНОВА ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У тезах розкрито значення емоційного інтелекту у профілактиці булінгу в початковій школі. Проаналізовано вітчизняні дослідження з проблеми емоційного розвитку молодших школярів. Визначено роль емоційної саморегуляції, емпатії та конструктивної взаємодії у формуванні безпечного освітнього середовища.

Ключові слова: емоційний інтелект, булінг, молодші школярі, емпатія, безпечне освітнє середовище.

Сучасна початкова школа орієнтується не лише на інтелектуальну підготовку учнів, а й на забезпечення психологічного комфорту та безпеки дітей. Однією з актуальних проблем освітнього середовища залишається булінг, який негативно позначається на внутрішньому стані дитини, її навчальній мотивації та стосунках з однолітками. Молодший шкільний вік є важливим періодом соціалізації, коли дитина вчиться спілкуватися, контролювати поведінку та будувати взаємини з іншими людьми [1; 4]. Саме тому особливого значення набуває формування емоційної культури молодших школярів як важливої умови попередження агресивної поведінки.

Е. Носенко та Н. Коврига визначають емоційний інтелект як здатність людини усвідомлювати власні переживання, розуміти почуття інших і регулювати емоційні прояви у процесі спілкування [3]. Такі вміння допомагають молодшим школярам адекватно реагувати на складні ситуації, співпереживати

та підтримувати позитивний психологічний клімат у колективі.

Проблему емоційного розвитку особистості досліджували І. Андреева, С. Бадер, К. Борисенко, Д. Люсін, Е. Носенко, Н. Коврига та інші науковці. Питання профілактики булінгу висвітлено у працях А. Гури, В. Содолевської, Т. Федорченко, В. Шахрай та інших учених. Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що недостатньо сформовані навички самоконтролю та емоційної чутливості нерідко стають причиною конфліктності та агресії серед дітей.

Молодші школярі ще не завжди можуть правильно визначати власні переживання та керувати емоційними реакціями. Через це діти інколи болісно реагують на труднощі у спілкуванні, можуть ображати однолітків або проявляти психологічний тиск. А. Гура та В. Содолевська наголошують, що емоційна нестабільність і труднощі саморегуляції негативно впливають на психічне здоров'я дітей та особливості їхньої поведінки [2]. Це підкреслює необхідність цілеспрямованої виховної роботи у початковій школі.

Особливу роль у попередженні булінгу відіграє емпатія. Уміння розуміти почуття іншої людини допомагає дитині усвідомлювати наслідки власних вчинків, виявляти толерантність та уникати жорстокості. Такі якості створюють основу для доброзичливої атмосфери в учнівському колективі та зменшують ризик конфліктних ситуацій.

На нашу думку, важливим напрямом профілактичної роботи є створення у класі безпечного психологічного середовища, у якому кожна дитина відчуває підтримку та прийняття. Значна роль у цьому процесі належить учителю, який має допомагати учням налагоджувати спілкування, формувати навички ненасильницької комунікації та взаємоповаги. Водночас ефективність такої роботи значною мірою залежить від співпраці школи та сім'ї.

Ефективними засобами формування емоційної культури молодших школярів є: рольові ігри, тренінгові вправи, обговорення моральних ситуацій, арттерапевтичні технології, казкотерапія, вправи на розвиток рефлексії.

Такі методи допомагають учням краще розуміти власні почуття, контролювати поведінку та конструктивно реагувати на конфліктні ситуації. Під час моделювання різних життєвих обставин діти вчаться аналізувати вчинки персонажів, прогнозувати наслідки поведінки та шукати мирні способи розв'язання суперечностей.

Отже, сформованість емоційного інтелекту є важливою умовою профілактики булінгу в початковій школі. Уміння контролювати емоції, співпереживати та конструктивно спілкуватися допомагає молодшим школярам уникати конфліктів і будувати позитивні взаємини з однолітками. Подальшого вивчення потребують питання розроблення інтерактивних методик формування емоційної культури молодших школярів у системі профілактики булінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003.
2. Гура А., Содолевська В. Вплив булінгу на психічне здоров'я дітей та підлітків: механізми виникнення та наслідки [Електронний ресурс].

Психосоматична медицина та загальна практика. 2024. Т. 9, № 4. Режим доступу: doi.org/10.26766/pmgrp.v9i4.583

3. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. Київ : Вища школа, 2003. 126 с.

4. Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Психологія особистості*. 2011. № 1. С. 282–288. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/По_2011_1_36

Вікторія Діденко

4 курс «Початкова освіта»

*ВСП Старобільський фаховий
коледж ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: викладач

суспільно-гуманітарних дисциплін та географії

*ВСП Старобільський фаховий коледж ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» О. Врацьких*

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті автор розглядає можливості застосування прикладів, пов'язаних із аварією на ЧАЕС, під час уроків у 4-му класі з курсу "Я досліджую світ". Автор наголошує на принципах навчання та виховання учнів, методах та прийомах спілкування з ними, акцентує на формуванні історичної пам'яті, необхідності збереження природи та цінності людського життя.

Ключові слова: тварини, небезпечні наслідки аварії, ліквідатори, відповідальність.

Постановка проблеми: 40 років тому, 26 квітня 1986 року, вибухи та руйнування 4 енергоблоку ЧАЕС назавжди змінили життя тисяч людей не лише в Україні, а й за її межами. Зараз діти зростають в умовах війни, зміни звичайного життя. Саме тому тему Чорнобиля потрібно подавати без надмірного травматизму. Для молодших школярів важливо не просто почути факти, а зрозуміти їх через близькі й доступні образи, тому найбільш доцільно говорити про природу, тварин, допомогу людям, героїзм рятувальників і турботу про довкілля. Такий підхід допомагає зробити складну історичну подію зрозумілою, не перевантажуючи дитину емоційно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як розповісти про найбільшу техногенну катастрофу XX ст. і не налякати дітей? Які активності на уроці запропонувати учням різного віку? На ці та інші питання відповіли дитяча психологиня Ольга Печій до 40-річчя аварії на ЧАЕС. [1] Поради вчителям, підбірку відео та літератури для дітей різного віку надали у статті "Як розповісти учням про аварію на ЧАЕС" заступник директора Інституту соціальної та політичної психології НАПН України Любов Найдьонова, сімейна та дитяча психологині Наталія Подоляк, вчителі історії Владислав Штелегельський та

Оксана Андрійчук. [2]

Мета статті: проаналізувати методи та прийоми вивчення аварії на ЧАЕС у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Під час спілкування з молодшими школярами дуже важливо дотримуватися принципу вікової відповідності. Діти краще сприймають короткі історії, образні пояснення, яскраві приклади та наочність. Наприклад, на уроці з предмету "Я досліджую світ" у 4-му класі, (тема "Що таке екологічні проблеми") бажано наголосити на тому, що екологія — це наука, яка вивчає зв'язки у природі. Якщо зв'язки порушуються, виникають екологічні проблеми, тобто негативні наслідки, спричинені зміною природи в результаті діяльності людей. Такою проблемою стала аварія на ЧАЕС, наслідки якої відчутні й зараз, через 40 років після того, як вона відбулася. Людям довелося покинути свої домівки, тому що жити при високому рівні радіації неможливо. Забирати з собою домашніх тварин було небезпечно, тому що їхня шерсть накопичує в себе радіацію. У Чорнобильській зоні сьогодні можна побачити вовків, лисиць, рисей, оленів, лосів, кабанів, зайців, лелек, зубрів, а також здичавілих корів і коней Пржевальського. [3] Дослідники зазначають, що в окремих тварин і рослин через радіацію можуть з'являтися зміни, які називають мутаціями. [4] Це показує, що природа може пристосовуватися, але небезпечні наслідки аварії залишаються дуже довго. Так тварини стали жити в дикій природі, з роками пристосувалися жити без людей. На цьому уроці можна запропонувати творче домашнє завдання «Моделювання тварин із застосуванням танграма»: учні виготовляють із картону сім танів, а потім, використовуючи всі деталі, складають силуети тварин, що мешкають у районі Чорнобильської зони, і презентують свої роботи однокласникам. [5]

Урок "Людина — найбільша цінність". Серед усіх людських цінностей найголовнішою є цінність людського життя. Життя — це дарунок долі, яким людина має мудро розпорядитися. Прикладами незламності духу та великої жаги до життя стали ліквідатори аварії на ЧАЕС 40 років тому, 26 квітня 1986 року. Тут має значення принцип правдивості. Дітям потрібно говорити правду, але такою мовою, яку вони можуть зрозуміти. Ще один важливий принцип — людяність. У розмові про Чорнобиль доцільно звернутися до конкретних прикладів учасників ліквідації наслідків аварії:

Пожежники (Віктор Кібенок, Володимир Правик, Василь Ігнатенко) — першими прибули до місця події та брали участь у гасінні пожежі на даху четвертого енергоблока. Працівники станції та рятувальники (Олександр Лелеченко та інші представники чергових змін) — виконували роботи з локалізації аварії та запобігання її поширенню. Лікарі (Леонід Кіндзельський та інші медичні працівники) — надавали допомогу постраждалим, здійснювали лікування. [6]

Залучення таких прикладів сприяє формуванню в учнів уявлення про цінність людського життя та відповідальність за нього. Для дітей важливо розуміти, що в умовах небезпеки люди можуть об'єднуватися, допомагати одне одному й діяти сміливо. Ефективним засобом навчання є наочність: учні

початкової школи краще сприймають матеріал через ілюстрації, карти, фотографії або короткі відео.

Ще одним ефективним методом є використання дитячої літератури та навчальних відеоматеріалів. Зокрема, можна запропонувати учням переглянути п'яту серію з "Книги-мандрівки" про Чорнобиль. У ній легко та доступно пояснюється, що таке чорнобильська трагедія та які її наслідки. Після перегляду доцільно організувати обговорення: поставити запитання та запропонувати дітям поміркувати над тим, що вони побачили і про що дізналися.

1. Чому відеоролик починається із зображення Києва? 2. У якому місті та в якому році відбуваються події? 3. Як розшифровується аббревіатура ЧАЕС? 4. Що трапилося на атомній електростанції? 5. До яких наслідків це призвело? 6. Чому ці події вважаються трагедією? 7. Чому люди не живуть у Чорнобильській зоні? 8. Хто веде оповідь у відео? 9. Чому обрано саме цього героя? 10. Що ще ви знаєте про Чорнобиль? [7]

Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, формує вміння працювати в групі та забезпечує наукове розуміння явищ навколишнього світу. Водночас використання коротких текстів або адаптованих розповідей дає змогу зробити складні теми більш доступними для сприйняття. Така діяльність не лише сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, а й розвиває мовлення та вміння аргументовано висловлювати власну думку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розмова про Чорнобильську трагедію з учнями початкової школи має бути побудована на принципах вікової відповідності, емоційної безпеки, правдивості, людяності та активної участі дітей. Найкраще подавати цю тему через природу, тварин, героїзм людей і прості пояснення. Саме такий підхід допомагає не лише зрозуміти подію, а й виховує в дітей повагу до історичної пам'яті, екологічну свідомість, доброту і відповідальність.

Думаю, що в подальших дослідженнях дитині важливо дати відчуття безпеки. Розповісти, що дорослі зробили висновки після Чорнобиля, що є чимало професіоналів (пожежники, рятувальники, поліція), які захищають спокій людей. Можна розповісти, як мирний атом повинен із користю служити людям; що ЗСУ та міжнародна спільнота докладають багато зусиль для запобігання шкоди від російських дронів над територією Чорнобильської АЕС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як говорити з дітьми про Чорнобиль // Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-govoryty-z-ditmy-pro-chornobyl/> (дата звернення: 29.04.2026).

2. Як розповісти учням про аварію на Чорнобильській АЕС: поради вчителям, підбірка відео та літератури для дітей // Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/2023/04/24/yak-rozpovisty-uchnyam-pro-avariyu-na-chornobylskij-aes-porady-vchytelyam-pidbirka-video-ta-literatury-dlya-ditej/> (дата звернення: 27.04.2026).

3. Як у Чорнобилі після російських окупантів живе стадо унікальних здичавілих корів // ТСН. URL: <https://tsn.ua/tsikavinki/yak-chornobili-pislya->

rosiyskih-okupantiv-zhive-stado-unikalnih-zdichaviliv-koriv-foto-2261908.html
(дата звернення: 26.04.2026).

4. Науковець про Чорнобиль: «Суцільні мутанти». URL: <https://share.google/K0Ft2A7dQIIIuTr0> (дата звернення: 03.05.2026).

5. Уроки про Чорнобиль: ідеї та вправи, як подати цю тему у школі. URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/4-klas-ya-doslidzhuiu-svit-hilberh-2021-2.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).

6. Герої-ліквідатори // ДСП «Чорнобильська АЕС». URL: <https://chnpp.gov.ua/ua/about/labour-glory/heroi-likvidatory> (дата звернення: 01.05.2026).

7. Книга-мандрівка. Україна стала частиною програми Всеукраїнської школи онлайн // Читомо. URL: <https://chytomo.com/knyha-mandrivka-ukraina-stala-chastynoiu-prohramy-vseukrainskoi-shkoly-onlajn/> (дата звернення: 03.05.2026).

Михайло Артуров

Здобувач першого курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент
кафедри початкової освіти Д. В. Ужченко

НОВІ ПІДХОДИ ДО СТАНОВЛЕННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ТА ПУНКТУАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація: У роботі визначено основну мету формування правописної компетентності як складової мовної та комунікативної культури особистості молодшого школяра, розкрито сучасні підходи до становлення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів початкових класів. Автором чітко сформульовано завдання щодо навчання молодших школярів правилам правопису та шляхи формування правописних знань, умінь і навичок учнів початкових класів.

Ключові слова: грамотність, орфографічна грамотність, пунктуаційна грамотність, молодші школярі, початкова школа, правописна компетентність.

Основна мета курсу української мови в початкових класах «полягає у формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється в здатності успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, розв'язанні життєво важливих проблем» [1, с. 10].

Орфографічна та пунктуаційна грамотності є ознакою загальної мовної культури, яка в сучасному житті набуває дедалі більшого значення. Формування її в учнів початкових класів на уроках української мови здійснюється різними шляхами.

Питання навчання грамотного письма молодших школярів в аспекті теорії

навчальної діяльності досліджували сучасні вітчизняні педагоги і психологи: О. Бондаренко, М. Вашуленко, І. І. Козак, Г. Костюк, Н. Лазаренко, О. Паламар, О. Я. Савченко та ін.

Лінгводидактичні засади формування орфографічної грамотності як важливого складника комунікативної вправності розроблено в наукових студіях Н. Голуб, Н. Ковальчук, М. Пентиліук, О. Хорошковської.

Як відзначають лінгводидакти, для досягнення основної мети засвоєння молодшими школярами правопису (формування в них свідомої орфографічної та пунктуаційної грамотності) необхідно розв'язати низку завдань:

- забезпечити засвоєння молодшими школярами основних орфографічних понять і правил;

- розвинути в учнів орфографічну пильність (здатність розпізнавати орфограми як у написаних, так і у сприйнятих на слух словах);

- на основі теоретичних знань виробити практичні правописні вміння й навички;

- домогтися запам'ятовування написання слів з орфограмами, які не перевіряються (словникові слова);

- виховати в учнів початкових класів потребу звертатися в разі потреби до орфографічного словника, озброїти їх уміннями користуватися словником;

- виробити навички роботи з довідковою мовознавчою літературою;

- сформувані в молодших школярів навички самоконтролю й виправлення допущених під час письма орфографічних помилок [2].

Сучасні підходи до становлення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів початкових класів в Україні базуються на компетентнісному підході, впровадженні інноваційних технологій та особистісно орієнтованому навчанні, спрямованому на свідоме засвоєння правил, а не їх механічне запам'ятовування. Основна мета — формування правописної компетентності як складової мовної та комунікативної культури особистості.

До нових та актуальних підходів щодо становлення орфографічної та пунктуаційної грамотності молодших школярів відносимо:

1. Компетентнісний та функціональний підхід, що означає:

- свідоме письмо: акцент робиться не лише на знанні правил, а й на вмінні застосовувати їх на практиці (від теорії до мовленнєвої практики);

- функціональний аспект пунктуації: навчання розумінню розділових знаків як засобів вираження змісту, інтонації та логіки мовлення, а не просто як формальних правил;

- мовленнєва практика: переважання практичних вправ над теоретичними викладами.

2. Інноваційні методи та технології, які передбачають:

- розвиток орфографічної пильності: формування вміння бачити орфограму/пунктограму в тексті перед її написанням;

- інтерактивні вправи: «Інформаційна атака» та «Запам'ятай» для швидкого засвоєння правил;

- використання опорних схем, таблиць та алгоритмів;

- коментоване письмо, творчі диктанти, само- та взаємоперевірка;
- цифровізація: використання онлайн-інструментів, мовних тренажерів та інтерактивних платформ для навчання.

3. Особистісно орієнтований підхід, який має на меті:

- індивідуалізація навчання: урахування індивідуальних і вікових особливостей учня початкових класів, темпу навчання та рівня підготовки;
- робота з мовним чуттям: розвиток інтуїтивного розуміння мови через читання та аналіз якісних текстів;
- диференційовані завдання: підбір вправ відповідно до індивідуальних потреб учнів для підвищення рівня грамотності.

4. Інтеграція та контекстне навчання – це:

- культурологічний підхід: вивчення мови через українську культуру, історію та літературу, що підвищує інтерес до грамотності;
- зв'язок з розвитком мовлення: орфографія та пунктуація розглядаються в контексті створення власних текстів.

Ці підходи допомагають перетворити навчання на цікавий процес, розвиваючи самостійність учнів та потребу в дотриманні мовних норм [3].

Отже, становлення орфографічної та пунктуаційної грамотності молодших школярів є складним і багаторівневим процесом. Важливо не просто засвоїти правило написання, необхідно знати його формулювання й алгоритм використання, а й також уміти застосовувати правило в писемному мовленні. Формування орфографічних навичок залежить від якісного опрацювання фонетичного, лексикологічного, словотвірного, граматичного матеріалу, а також розвинутого словника.

Оскільки більшість знань людина засвоює в молодшому шкільному віці, уроки української мови покликані виробити навички правопису, від чого залежить подальше навчання дитини в школі, її орфографічна й мовленнєва грамотність. Тому подальшу роботу вбачаємо у впровадженні в освітній процес початкової школи нетрадиційних, більш ефективних форм роботи та знаходження сучасних підходів до формування правописної навички у молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. пос. К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2021. 364 с.
3. На допомогу вчителю початкових класів. 4 клас: для загальноосв. навч. закл. України. К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. 160 с.

Іванна Катрич

*Здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Спеціальності АЗ Початкова освіта
Херсонський державний університет*

*Науковий керівник: доктор філософії пед. наук
доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет А. С. Бальоха*

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У тезах розглядається проблема формування елементів медіаграмотності здобувачів початкової освіти під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Визначено основні підходи, методи й прийоми, що сприяють формуванню медіаграмотності молодших школярів. Зроблено висновок про ефективність інтеграції елементів медіаграмотності в освітній процес початкової школи.

Ключові слова: медіаграмотність, молодший шкільний вік, «Я досліджую світ».

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві медіа відіграють дедалі важливішу роль як основні джерела знань, засоби комунікації та платформи для соціалізації особистості. Особливу увагу заслуговує взаємодія дітей молодшого шкільного віку із різноманітними медійними ресурсами, адже вони часто стикаються з труднощами у критичному осмисленні отриманої інформації. Ця ситуація актуалізує необхідність упровадження елементів медійної грамотності ще на ранніх етапах навчального процесу. Особливо сприятливі умови для цього створює інтегрований курс «Я досліджую світ», який поєднує природничу, соціальну та громадянську освітні галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування медіаграмотності є предметом наукових досліджень, зокрема О. Мокрогуза [1], О. Савченка [2], Є. Суботи [3], М. Томинця [4], М. Горвата [4]. Водночас питання формування медіаграмотності в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Обґрунтувати особливості формування елементів медіаграмотності молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Медіаосвіта є складовою освітнього процесу, що орієнтована на розвиток медіакультури в суспільстві та підготовку особистості до безпечної й ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа. Це охоплює як традиційні форми комунікації (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні медіа-ресурси, такі як Інтернет, із врахуванням прогресу інформаційно-комунікаційних технологій. Основним завданням формування медіаграмотності є системний і спрямований процес накопичення якісних змін у її змісті та забезпечення гармонійного поєднання її складових в освітньому середовищі [4, с. 241].

У молодшому шкільному віці формування медіаграмотності проходить на базовому етапі, коли діти лише починають знайомитися з медіатехнологіями та засобами масової інформації. У цей період її розвиток можна поділити на три

ключові компоненти: інформаційний, мотиваційний та діяльнісний. Ці складові можуть вдосконалюватися як у рамках навчальної діяльності, так і поза межами школи, сприяючи всебічному розвитку дитини.

Важливість впровадження медіаосвіти на уроках «Я досліджую світ» є беззаперечною. Учні ознайомлюються з різноманітними джерелами отримання знань, аналізують їхні особливості та специфіку. Для підвищення зацікавленості школярів кожен урок має ґрунтуватися на використанні педагогічних методів і прийомів, що враховують життєвий досвід та інтереси дітей. Водночас доцільно інтегрувати в навчальний процес сучасні технології, зокрема смартфони, планшети та інтерактивні дошки. Такий підхід відкриває чимало переваг: простота доступу до інформації, можливість відвідати віртуальні музеї у будь-якому куточку світу та у зручний час. Завдяки цьому учні отримують змогу глибше досліджувати різні теми, аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки на основі власних спостережень [2, с. 190].

Медіаграмотність у початковій школі визначається як набір основних навичок, що включають сприйняття інформації, її аналіз, розрізнення фактів від суджень, виявлення елементарних маніпуляцій і створення простих медіаповідомлень. Інтегрований курс «Я досліджую світ» відкриває широкі можливості для розвитку цих умінь завдяки міждисциплінарному підходу та практичній орієнтованості [3, с. 30].

Наведемо приклади ефективних методів формування елементів медіаграмотності здобувачів початкової освіти в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проблемно-пошукові завдання передбачають пропонування учням короткого тексту або повідомлення, що містить сумнівну інформацію. Наприклад, це може супроводжуватися проблемним запитанням, таким як: «Чому не всю інформацію в Інтернеті можна вважати достовірною?».

Ігрові технології в освітньому процесі. Як приклад застосування можна розглянути рольову гру «Журналісти», в рамках якої учні мають змогу створювати стислі інформаційні матеріали, присвячені висвітленню подій із життя школи.

Групова робота. Наприклад, організація спільної діяльності, під час якої учні досліджують різноманітні інформаційні матеріали (тексти, зображення) з метою оцінки їхньої достовірності [1, с. 20].

Метод проектів. Наприклад, реалізація міні-проекту «Безпечний інтернет», у межах якого учні створюють правила безпечної поведінки в інформаційному середовищі та представляють результати своєї роботи.

Одним із ключових аспектів є розвиток навичок безпечної поведінки в інформаційному просторі, зокрема дотримання правил користування інтернетом та захисту персональних даних. Формування медіаграмотності має здійснюватися систематично, із врахуванням вікових особливостей учнів, використовуючи такі підходи, як наочність, доступність, емоційний вплив та практична діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтегрований курс «Я

досліджую світ» є дієвим інструментом для формування медіаграмотності в учнів початкової школи. Використання інтерактивних навчальних підходів сприяє розвитку критичного мислення, навичок аналізу інформації та вихованню відповідальної поведінки в медіасередовищі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розроблення методичних рекомендацій і дидактичних матеріалів, що забезпечать ефективну реалізацію курсу в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мокрогуз О. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» : навч.-метод. пос. За ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ: Академія української преси. Центр вільної преси, 2020. 36 с.

2. Савченко О. Потенціал нового змісту освіти в контексті формування у молодших школярів медіаграмотності. Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси. 2019. С. 186-191.

3. Субота Є. В. Упровадження медіаосвіти та медіаграмотності в сучасну українську освітню систему. Культура України. 2021. № 72. С. 27-33. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.072.04> (дата звернення: 4.03.2026).

4. Томинець М.П., Горват М.В. Формування медіакомпетентності здобувачів початкової освіти у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Освіта і наука. 2024. № 1(36). С. 240-245.

СЕКЦІЯ № 3

ІННОВАЦІЇ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Алла Кутєнова

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта»*

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: *к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна*

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У тезах розкрито значення нетрадиційних технік малювання як ефективного засобу розвитку творчих компетентностей дітей дошкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища. Обґрунтовано їхній вплив на розвиток креативності, уяви, дрібної моторики, емоційної сфери та комунікативних умінь дошкільників. Визначено роль художньо-творчої діяльності у забезпеченні рівних можливостей для дітей з особливими освітніми потребами та створенні ситуації успіху для кожної дитини. Наголошено на необхідності використання педагогами різноманітних нетрадиційних технік малювання з урахуванням індивідуальних особливостей вихованців. Зроблено висновок, що впровадження таких технік сприяє розвитку творчого потенціалу дітей, їхній соціалізації та формуванню позитивної мотивації до пізнавальної й художньої діяльності.

Ключові слова: творчі компетентності, діти дошкільного віку, інклюзивне середовище, нетрадиційні техніки малювання, художньо-творча діяльність, креативність.

Сучасна дошкільна освіта орієнтується на всебічний розвиток особистості дитини, створення умов для розкриття її творчого потенціалу, формування ключових компетентностей та забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від особливих освітніх потреб. Особливої актуальності набуває проблема організації художньо-творчої діяльності дітей в умовах інклюзивного освітнього середовища, де важливим є врахування індивідуальних можливостей кожної дитини та створення ситуації успіху.

Одним із найефективніших засобів розвитку творчих компетентностей дошкільників є використання нетрадиційних технік малювання. На відміну від класичних способів зображення, вони не обмежують дитину чіткими правилами виконання роботи, стимулюють фантазію, уяву, самостійність, ініціативність і позитивне емоційне ставлення до творчого процесу. Такі техніки дозволяють кожній дитині відчувати себе успішною, незалежно від рівня сформованості художніх умінь.

У сучасній педагогічній практиці широко використовуються різноманітні

нетрадиційні техніки малювання: малювання пальчиками та долоньками, відбитками листя, ниткографія, кляксографія, монотипія, малювання ватними паличками, поролоном, штампами, губкою, восковими олівцями з аквареллю, техніка набризку, гратографія, пластилінографія та інші. Кожна з них має значний розвивальний потенціал і сприяє формуванню творчої активності, розвитку дрібної моторики, сенсорного сприймання, координації рухів, уваги, пам'яті та мовлення.

В умовах інклюзивного навчання нетрадиційні техніки малювання мають особливе значення. Для дітей з особливими освітніми потребами вони створюють можливість брати активну участь у спільній творчій діяльності без страху помилитися або отримати негативну оцінку. Художня діяльність допомагає знизити рівень тривожності, сприяє розвитку емоційної сфери, навичок комунікації та соціальної взаємодії. Виконання творчих завдань у групі формує толерантне ставлення дітей одне до одного, взаємоповагу, готовність до співпраці та взаємодопомоги.

Використання нетрадиційних технік малювання позитивно впливає на формування творчих компетентностей дошкільників, які проявляються у здатності генерувати нові ідеї, знаходити оригінальні способи виконання завдань, експериментувати з матеріалами, кольорами та фактурами. Діти навчаються висловлювати власні емоції, передавати особисті враження, проявляти ініціативу та самостійність у виборі художніх засобів. Важливо, що процес творчості стає для них не менш значущим, ніж кінцевий результат.

Ефективність використання нетрадиційних технік значною мірою залежить від професійної майстерності педагога. Вихователь має створювати доброзичливу атмосферу, добирати доступні матеріали, враховувати індивідуальні особливості розвитку дітей, заохочувати їх до творчого пошуку та підтримувати будь-які прояви ініціативності. Особливо важливо забезпечувати варіативність художніх завдань, щоб кожна дитина могла працювати відповідно до власних можливостей і темпу діяльності.

Практика свідчить, що систематичне використання нетрадиційних технік малювання сприяє підвищенню інтересу дітей до образотворчої діяльності, розвитку їхньої креативності, впевненості у власних силах, позитивної самооцінки та пізнавальної активності. Водночас створюються сприятливі умови для успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами та розвитку інклюзивної культури в закладі дошкільної освіти.

Отже, нетрадиційні техніки малювання є ефективним педагогічним засобом розвитку творчих компетентностей дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі. Їх застосування забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, активізує художньо-творчу діяльність, сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню творчого мислення, емоційної чутливості, комунікативних умінь та позитивної мотивації до пізнання світу. Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробленні методичних рекомендацій щодо використання нетрадиційних художніх технік у роботі з дітьми різних нозологічних груп в умовах інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Молодь і ринок. 2019. № 12 (179). С. 95–100.
2. Жоболда Л.Д. Нетрадиційні техніки малювання, як засіб розвитку у дітей творчих здібностей, творчої уяви, художньо-естетичних почуттів // Досвід роботи вчителя образотворчого мистецтва Кочубеївської філії-закладу І-ІІ ступенів опорного закладу Орлівський НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів- дитячий садок» Кочубеївської сільської ОТГ Херсонської області Кочубеївського освітнього округу. Кочубеївка: Орлівський НВК, 2019. 71 с.
3. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.
4. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Видавництво «Стар», 2016. 52 с.
5. Толкова Н.М., Єнова І.В. Творчий розвиток дітей дошкільного віку через застосування нетрадиційних технік малювання. Проблеми сучасної педагогічної освіти. 2019. № 65-3. С. 235–238.
6. Український педагогічний словник / за ред. С.У. Гончаренка. Київ: Либідь, 2017. 376 с.
7. Цикунова Є.В. Нетрадиційні техніки малювання в дитячому садку та їх роль у розвитку дітей дошкільного віку. Питання дошкільної педагогіки. 2018. № 3 (13). С. 49–53.

Наталія Шевчук

*здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «016.01 Спеціальна освіта,
Логопедія. Спеціальна психологія»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент кафедри
розвитку дитини раннього і дошкільного віку І. А. Гречишкіна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ ІІІ РІВНЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У тезах розкрито проблему формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) ІІІ рівня в умовах сучасних соціокультурних викликів. Визначено вплив воєнного стану, цифровізації суспільства, емоційної нестабільності та обмеження живого спілкування на мовленнєвий розвиток дітей. Обґрунтовано ефективність використання ігрової діяльності як провідного засобу корекційно-розвиткової роботи. Охарактеризовано значення дидактичних, сюжетно-рольових, мовленнєвих, артикуляційних і рухливих ігор у формуванні

правильної звуковимови, розвитку фонематичних процесів, комунікативної компетентності та соціалізації дітей із ЗНМ III рівня.

Ключові слова: звуковимова, ЗНМ III рівня, ігрова діяльність, мовленнєвий розвиток, корекційна робота, соціокультурні виклики, дошкільний вік.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується значними соціокультурними трансформаціями, які суттєво впливають на систему освіти та процес формування особистості дитини. В умовах воєнного стану, емоційної нестабільності, зростання інформаційного навантаження, активної цифровізації освітнього простору та обмеження повноцінного живого спілкування особливої актуальності набуває проблема мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Мовлення є одним із найважливіших показників психічного, інтелектуального та соціального розвитку дитини. Саме через мовлення відбувається процес комунікації, пізнання навколишнього світу, формування міжособистісних взаємин, розвиток мислення, емоційної сфери та особистості загалом. Водночас кількість дітей із мовленнєвими порушеннями щороку зростає, що зумовлює необхідність удосконалення методів корекційно-розвиткової роботи.

Особливої уваги потребують діти із загальним недорозвиненням мовлення III рівня, для яких характерні системні порушення всіх компонентів мовленнєвої діяльності при відносно збереженому інтелекті та слуху. У таких дітей часто спостерігаються дефекти звуковимови, труднощі фонематичного сприймання, недостатній рівень словникового запасу, порушення граматичної будови мовлення та зв'язного мовлення. Зазначені труднощі негативно впливають на комунікативну активність дитини, її самооцінку, процес соціалізації та подальшу готовність до шкільного навчання.

У контексті сучасних освітніх тенденцій важливого значення набуває особистісно орієнтований підхід, який передбачає створення комфортного, безпечного та емоційно сприятливого середовища для розвитку дитини. Одним із найбільш ефективних засобів реалізації такого підходу є ігрова діяльність, оскільки саме гра виступає провідною діяльністю у дошкільному віці та природним способом пізнання світу.

Сучасні соціокультурні виклики суттєво впливають на процес формування мовлення дітей дошкільного віку. Одним із найвагоміших чинників є наслідки воєнного стану в Україні, які спричиняють підвищений рівень тривожності, емоційної напруги та психологічної нестабільності як у дітей, так і в їхніх родинах. Пережитий стрес часто негативно позначається на психомовленнєвому розвитку дитини, знижує мовленнєву активність, ускладнює процес комунікації та взаємодії з однолітками.

Не менш важливим чинником є цифровізація суспільства. Надмірне використання гаджетів, перегляд відеоконтенту та скорочення часу живого спілкування між дітьми й дорослими призводять до зниження рівня розвитку мовлення, збіднення словникового запасу та порушення комунікативних

навичок. Діти дедалі частіше замінюють активне мовленнєве спілкування пасивним сприйняттям інформації, що негативно впливає на формування правильної звуковимови та мовленнєвої компетентності загалом.

Серед інших соціокультурних викликів варто виокремити: недостатню кількість безпосереднього емоційного контакту з дорослими; порушення режиму дня та психоемоційного стану дітей; труднощі адаптації до умов дистанційного або змішаного навчання; зростання кількості дітей із особливими освітніми потребами; зниження рівня рухової активності, що також впливає на розвиток мовленнєвої моторики.

У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні ефективних корекційних технологій, які б не лише сприяли розвитку мовлення, а й забезпечували емоційний комфорт, підтримку мотивації та позитивне ставлення дитини до навчальної діяльності.

Характеристика дітей із ЗНМ III рівня

Загальне недорозвинення мовлення III рівня характеризується наявністю розгорнутого фразового мовлення, однак із вираженими елементами фонетико-фонематичного та лексико-граматичного недорозвинення. Діти цієї категорії мають труднощі у правильній вимові звуків, недостатньо розвинене фонематичне сприймання, допускають помилки у словотворенні, граматичному оформленні речень та побудові зв'язного висловлювання.

Для дітей із ЗНМ III рівня характерними є: заміни, змішування та спотворення звуків; труднощі автоматизації поставлених звуків у спонтанному мовленні; недостатня сформованість артикуляційної моторики; порушення мовленнєвого дихання; труднощі диференціації акустично та артикуляційно близьких звуків; низький рівень слухової уваги та фонематичного аналізу; недостатній словниковий запас; труднощі побудови зв'язного мовлення.

Окрім мовленнєвих порушень, у дітей із ЗНМ III рівня часто спостерігаються вторинні труднощі: невпевненість у собі; страх помилитися під час висловлювання; знижена пізнавальна активність; труднощі комунікації з однолітками; емоційна нестійкість.

Саме тому корекційна робота має бути комплексною, систематичною та спрямованою не лише на усунення дефектів звуковимови, а й на гармонійний розвиток особистості дитини.

Ігрова діяльність як ефективний засіб формування правильної звуковимови

Гра є провідною діяльністю дошкільника, у процесі якої дитина активно пізнає навколишній світ, розвиває мовлення, мислення, уяву, емоційну сферу та комунікативні навички. Саме тому використання ігрової діяльності у логопедичній роботі є одним із найбільш ефективних способів формування правильної звуковимови у дітей із ЗНМ III рівня.

Ігрова діяльність створює позитивну емоційну атмосферу, підвищує мотивацію до занять та сприяє активному залученню дитини до мовленнєвої діяльності. У процесі гри дитина не боїться помилятися, виявляє ініціативу, легше вступає у комунікацію та швидше засвоює нові мовленнєві навички.

Особливе значення у формуванні правильної звуковимови мають: артикуляційні ігри; дидактичні мовленнєві ігри; сюжетно-рольові ігри; рухливі ігри з мовленнєвим супроводом; ігри на розвиток фонематичного слуху; пальчикові ігри; логоритмічні вправи.

Значення різних видів ігор у корекційній роботі. Артикуляційні ігри спрямовані на розвиток рухливості органів артикуляційного апарату, формування правильних артикуляційних укладів та підготовку до постановки звуків. Використання казкових сюжетів, персонажів, іграшок та елементів змагання робить процес виконання артикуляційних вправ більш цікавим і доступним для дітей.

Наприклад: «Веселий язичок»; «Годинник»; «Коник»; «Посмішка»; «Чашечка».

Висновки. Отже, проблема формування правильної звуковимови у дітей із ЗНМ ІІІ рівня є надзвичайно актуальною в умовах сучасних соціокультурних викликів. Порушення мовлення негативно впливають на розвиток особистості дитини, її комунікативну діяльність, емоційний стан та соціалізацію.

Ефективним засобом корекційно-розвиткової роботи виступає ігрова діяльність, яка забезпечує створення емоційно комфортного середовища, активізує мовленнєву діяльність та сприяє формуванню правильної звуковимови. Використання різних видів ігор у логопедичній практиці дозволяє комплексно впливати на розвиток артикуляційної моторики, фонематичних процесів, комунікативних умінь та особистісних якостей дитини.

Таким чином, упровадження ігрових технологій у систему корекційної роботи з дітьми із ЗНМ ІІІ рівня відповідає сучасним освітнім тенденціям, сприяє ефективному мовленнєвому розвитку та забезпечує успішну адаптацію дитини до соціального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. – Київ : Слово, 2015.
2. Жукова Н. С. Подолання загального недорозвинення мовлення у дошкільників. – Харків : Основа, 2018.
3. Шеремет М. К. Логопедія: теорія та практика. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2020.
4. Логвиненко Н. І. Ігрові технології в логопедичній роботі з дошкільниками // Корекційна педагогіка. – 2021. – № 3. – С. 24–28.
5. Трофименко Л. І. Особливості формування звуковимови у дітей із ЗНМ // Логопед. – 2019. – № 7. – С. 10–15.
6. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.

Яна Брежнєва

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ЗІ СТЕРТОЮ ДИЗАРТРІЄЮ ДО СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У тезах визначено роль інклюзивного навчання та логопедичної допомоги в соціально-психологічній адаптації дошкільників зі стертою дизартрією. Окреслено вплив сучасних соціокультурних викликів на мовленнєвий та особистісний розвиток дітей. Проаналізовано ключові напрямки корекційної роботи (нормалізація тону, розвиток моторики, просодики та комунікативних навичок) із використанням ігрових технологій. Наголошено на важливості командної взаємодії фахівців та батьків для успішної соціалізації дитини.

Ключові слова: ігрова діяльність, соціалізація, дошкільники, особливі освітні потреби, логопедична допомога.

Постановка проблеми. В умовах сучасних соціокультурних викликів проблема успішної адаптації дошкільників зі стертою дизартрією в інклюзивному середовищі залишається недостатньо розв'язаною. Існує протиріччя між зростаючими вимогами суспільства до комунікативних здібностей дитини та її реальними мовленнєвими можливостями. Традиційні методики часто фокусуються лише на механічній корекції звуків, не враховуючи потребу комплексної соціально-психологічної адаптації дошкільника [3, с. 47], що зумовлює необхідність впровадження нових, комунікативно орієнтованих підходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи інклюзивного супроводу дітей із особливими освітніми потребами закладені у працях В. Бондаря, А. Колупаєвої та М. Швед [2, с. 112]. Практичні аспекти корекції стертої дизартрії та подолання мовленнєвих бар'єрів у дошкільників висвітлено у публікаціях Ю. Бабаєвої [1, с. 16] О. Тарасенко [3, с. 45] та М. Філіппової [4, с. 104], проте особливості їхньої адаптації до новітніх соціокультурних викликів потребують додаткового узагальнення.

Мета публікації: обґрунтувати особливості логопедичної допомоги дошкільникам зі стертою дизартрією в інклюзивному просторі як ефективного засобу їхньої адаптації до сучасних соціокультурних викликів.

Виклад основного матеріалу. Стерта дизартрія за своєю структурою є складним порушенням, що характеризується розладами звуковимови, дефектами просодики та недостатністю моторики. В умовах сучасних соціокультурних викликів, зокрема психоемоційного напруження, дефіциту спілкування та гаджетизації, ці симптоми загострюються, викликаючи у дошкільників комунікативні невдачі та вторинні психологічні нашарування, такі як замкненість і тривожність. Корекційно-розвиткова логопедична допомога в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти має реалізуватися за кількома взаємопов'язаними напрямками. По-перше, це нормалізація м'язового

тонусу та моторики через проведення диференційованого логомасажу, артикуляційної гімнастики та розвиток дрібної моторики рук [1, с. 19]. По-друге, здійснюється планомірний вплив на просодичну сторону мовлення та звуковимову, що гарантує побудову точних артикуляційних позицій, удосконалення мовленнєвого дихання, активацію голосу й розвиток інтонаційного забарвлення як ключового компенсаторного механізму [3, с. 46]. По-третє, важливу роль відіграють інноваційні ігрові технології, які включають елементи логоритміки, ігротерапії та логопедичних казок для зниження рівня стресу й невимушеної автоматизації звуків у грі. Кінцевим етапом є розвиток зв'язного мовлення та комунікативних навичок для вільного спілкування дитини й розв'язання повсякденних завдань у колективі. Загальна ефективність цієї роботи забезпечується синергією команди супроводу, зокрема логопеда, асистента вихователя й психолога, а також батьків [2, с. 114]. Така спільна взаємодія дозволяє інтегрувати мовленнєві навички в реальне життя групи, створюючи для дошкільника стабільну «ситуацію успіху» та суттєво знижуючи рівень стресу в родині.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Системна логопедична допомога в інклюзивному просторі доводить свою ефективність як засіб адаптації дошкільників зі стертою дизартрією до сучасних соціокультурних викликів, а подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій для взаємодії вчителя-логопеда з асистентом вихователя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаєва Ю. В. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку зі стертою формою дизартрії. Актуальні питання спеціальної освіти. 2021. № 14. С. 15–22.
2. Інклюзивна освіта: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. А. Швед. Львів : Новий Світ-2000, 2020. С. 112–115.
3. Корекція мовленнєвих порушень у дітей в умовах інклюзивного простору : методичні рекомендації / уклад. О. М. Тарасенко. Київ : Слово, 2023. С. 45-49
4. Філіппова М. В. Сучасні технології логопедичного супроводу дітей з мовленнєвими порушеннями в інклюзивних групах ЗДО. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 104 -108.

Анастасія Шевчик

здобувачка 1 курсу спеціальності «Спеціальна освіта. Логопедія»

ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к.п.н., директор ВСП

«Старобільський фаховий коледж

ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» О. М. Крутько

НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДИКИ ХІБУКІ-ТЕРАПІЇ

Анотація: У статті розкрито методику Хібукі-терапії для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Хібукі стає не просто інструментом він стає символом надії, турботи та віри в те, що навіть після найважчих випробувань дитина може знову відчувати радість від навчання, довіру до світу і впевненість у власних силах. Саме тому впровадження Хібукі в освітній процес це інвестиція не лише в читальну грамотність, а й у психічне здоров'я цілого покоління. Кожен педагог, батько чи спеціаліст, який обирає цей теплий і перевірений часом підхід, дарує дитині не просто навичку, а відчуття, що вона не самотня у своїх переживаннях.

Ключові слова: Хібукі, Хібукі-терапія, методика, діти з особливими освітніми потребами, навчання читанню, інклюзивна освіта, освітній процес.

У сучасній інклюзивній освіті, особливо в умовах війни та стресу, традиційні методики навчання читанню часто потребують доповнення. Саме тут на допомогу приходить Хібукі-терапія унікальна ізраїльська методика, адаптована для України, яка використовує спеціальну терапевтичну іграшку м'якого песика Хібукі. Цей підхід не замінює класичні техніки читання, але значно полегшує процес для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), допомагаючи зняти тривогу, розвинути мотивацію та сформуванати емоційну безпеку.

Хібукі з івриту означає «обійми», але це далеко не єдиний спосіб використання цієї іграшки. Насправді Хібукі це потужний, науково обґрунтований інструмент психологічної допомоги дітям, які пережили травму.

Методика народилася у 2006 році під час Другої ліванської війни [1], [2]. Північ Ізраїлю опинився під інтенсивними ракетними обстрілами. Тисячі сімей стали біженцями: жінки та діти евакуювалися на південь країни, де жили в наметових містечках і тимчасових притулках. Психологи, які працювали з цими дітьми, шукали простий, швидкий і недорогий спосіб допомоги.

Доктор Шай Хен-Галь, дитячий психолог, запропонував використовувати спеціальну м'яку іграшку песика з довгими лапами-обіймашками, сумними очима та кишенькою на животі. Ідея була простою: дитина обіймає Хібукі, говорить від його імені, переносить на нього свої страхи та переживання. Таким чином малюк непрямо опрацьовує власну травму, відновлює відчуття контролю та безпеки.

Результати виявилися вражаючими. Діти, які взаємодіяли з Хібукі, легше переживали стрес, рідше розвивали депресію, а їхня гостра травма не переходила в хронічну посттравматичну. З 2006 по 2011 рік в Ізраїлі в межах державної програми роздали понад 130 тисяч таких іграшок [2], [6]. Пізніше методику застосовували після природних катастроф (наприклад, цунамі в Японії) та інших травматичних подій. Сьогодні Хібукі визнана однією з найефективніших

короткострокових інтервенцій для дітей 3–9 років (а в адаптованому вигляді і старших).

В Україні методику адаптувала освітня психологиня Дафна Шарон-Максимова [1], [2], [7]. Її успішно застосовують у школах, садочках, центрах для дітей з інвалідністю та ВПО. Хібуки «живе» в класі, стає другом і помічником учителя, а також частиною програми соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН).

Ситуація в Україні після повномасштабного вторгнення 2022 року разюче нагадує ізраїльський досвід 2006 року: масова евакуація, життя в наметах чи тимчасових прихистках, постійний стрес від обстрілів, сирен, втрат і невизначеності. Тисячі дітей стали внутрішньо переміщеними, мільйони вимушеними біженцями. Багато хто пережив окупацію, обстріли, розлуку з батьками або навіть прямі травматичні події.

Саме в таких умовах діти з особливими потребами (аутизм, синдром Дауна, ДЦП, порушення слуху чи зору, гіперактивність, заїкання, посттравматичний стрес) опиняються у ще більш вразливому становищі [3]. Вони часто стикаються з додатковими бар'єрами в навчанні читанню: посиленою тривогою, низькою мотивацією, труднощами з концентрацією та емоційною регуляцією. Хібукі-терапія в цій ситуації працює як «лакмусовий папірець» стану дитини і створює необхідні умови для безпечного та ефективного навчання. Хібукі-терапія ефективно знижує стрес і тривогу: обіймаючи м'якого песика, дитина отримує приємний тілесний контакт, який швидко заспокоює нервову систему. Водночас вона розвиває емпатію та комунікацію - говорячи від імені Хібукі, малюк значно легше висловлює свої думки та почуття, що особливо важливо для дітей з мовленнєвими порушеннями. Іграшка також помітно підвищує мотивацію до читання, адже перетворює урок на захопливу гру, де немає «правильних» чи «неправильних» відповідей. Крім того, методика добре підтримує інклюзію: вона успішно перевірена на дітях з різними порушеннями в змішаних групах від 6 до 17 років.

Хібуки не є окремою самостійною методикою чи спеціальним «букварем» для навчання читанню. Натомість це універсальний терапевтичний інструмент, який чудово інтегрується у будь-яку існуючу систему навчання - від класичного традиційного складового методу до глобального читання чи аналітичного підходу. Завдяки своїй гнучкості та глибокій емоційній підтримці песик стає природним помічником учителя, логопеда, дефектолога чи батьків, роблячи процес засвоєння читання значно м'якшим, безпечнішим і ефективнішим, особливо для дітей з особливими освітніми потребами. Він допомагає поєднувати технічні навички читання з роботою над емоційним станом, мотивацією та соціальною адаптацією.

Один з найпростіших і найдієвіших способів використання - читання «для друга». Дитина читає вголос короткий текст, речення чи цілу казку, звертаючись безпосередньо до Хібукі, ніби розповідаючи історію своєму найближчому другу. Песик «слухає» уважно, не перебиває, не виправляє помилки і не ставить оцінок. Такий формат повністю знімає страх помилки - одну з головних психологічних

перешкод для дітей з дислексією, гіперактивністю, заїканням чи підвищеною тривожністю. Наприклад, дитина з дислексією, яка зазвичай уникає читання вголос через страх висміювання, спокійно читає коротку історію про пригоди тварин Хібукі, знаючи, що песик завжди зрозуміє і підтримить. Малюк відчувається впевнено, бо знає: навіть якщо щось вийде неідеально, друг з сумними очима все одно буде поруч.

Після прочитання можна перейти до аналітичного читання з Хібукі, яке допомагає не лише технічно опанувати текст, а й глибоко його осмислити на емоційному рівні. Дитина обговорює історію вже від імені песика: «Як Хібукі відчувається, коли герой сумує чи боїться?», «Що б Хібукі зробив у цій ситуації?», «Чому Хібукі злякався сирени, як і я, коли лунає тривога?». Такі питання розвивають розуміння прочитаного, формують емпатію, емоційний інтелект і критичне мислення. Подібні заняття вже активно проводять у звичайних школах, інклюзивних класах, бібліотеках та центрах для дітей з особливими потребами. Наприклад, після читання казки про сміливого зайчика дитина може сказати: «Хібукі теж іноді боїться, але потім обіймає друзів і стає сміливішим» - і через це краще усвідомлює власні емоції.

Дуже добре себе зарекомендували рольові ігри та драматизація. Хібукі може «читати» разом з дитиною: учитель або батьки озвучують іграшку, а малюк допомагає або навпаки - сам дає голос песику. Можна інсценувати улюблену казку, де Хібукі стає одним із героїв - наприклад, другом головного персонажа, який разом долає труднощі, ховається від «грому» (символу тривоги) чи шукає затишний дім. Такий підхід не тільки розвиває виразність читання, правильну інтонацію та дикцію, але й значно підвищує внутрішню мотивацію. Урок перетворюється на живу, емоційну гру, в якій дитина забуває про тиск і просто насолоджується процесом. Діти з мовленнєвими порушеннями часто починають активніше говорити, коли «озвучують» Хібукі, бо говорять ніби не вони, а їх «друг».

Особливо цінним матеріалом для перших кроків у читанні є спеціальна «книга Хібукі». До терапевтичної іграшки додається маленький комікс, який ховається в кишенці на животик песика (ця ідея запозичена з оригінального ізраїльського досвіду і чудово адаптована для українських дітей), а також повноцінна яскраво ілюстрована книжка для тих, хто вже впевненіше читає. Дитина читає історію про пригоди Хібукі - хто він, звідки прилетів до України, що любить і чого боїться, як долає страх сирен чи розлуки, - а потім розповідає, що відчуває головний герой, чому він радіє чи сумує, і як песик може допомогти в складній ситуації. Ці матеріали близькі й зрозумілі дитині, тому вони стають ідеальним містком між грою та навчанням читанню. Наприклад, читаючи комікс, малюк з аутизмом може спокійно розглядати картинки, повторювати прості речення і поступово переходити до розповіді про те, «як Хібукі обіймає, коли страшно».

Хібукі чудово вплітається і в повсякденний навчальний процес, роблячи його стабільним і передбачуваним. У ранковому колі можна запитати: «Як сьогодні відчувається Хібукі? Що він прочитав учора? Які емоції в нього

викликала історія?». Якщо дитина травмована або закрита і відмовляється говорити від себе, педагог пропонує говорити від імені песика: «Як Хібукі провів вихідні? Де він був? Що з ним відбулося?». Більшість дітей швидко включаються в цю гру. Перед складним або довгим текстом дитина може просто обійняти песика, щоб заспокоїтись і зібратися. Для дітей з порушеннями зору або моторики особливо корисний тактильний контакт - вони тримають м'яку іграшку в руках під час читання вголос, відчують її тепло і вагу, що допомагає краще зосередитися, регулювати увагу і зменшити сенсорне перевантаження.

Приклад короткого, але ефективного заняття для дітей 1–2 класу з особливими освітніми потребами триває всього 10–15 хвилин, але дає потужний емоційний і навчальний ефект. Заняття побудоване так, щоб дитина відчувала максимальну безпеку, підтримку і успіх на кожному етапі.

Заняття починається з ритуалу привітання. Дитина сідає зручно, бере Хібукі на руки або кладе собі на коліна і ніжно обіймає його. Педагог (або батько) м'яко говорить: «Привітайся з Хібукі. Скажи йому, як ти сьогодні почуваєшся, або як почувається він». Цей перший етап триває 1–2 хвилини і дуже важливий: через теплий тілесний контакт і просте привітання дитина налаштовується на довіру, заспокоюється і переходить у «режим безпеки». Для дітей з гіперактивністю або сенсорними порушеннями обійми допомагають швидко регулювати стан, а для замкннутих дітей - поступово входити в контакт.

Далі переходить основна частина - читання. Дитина читає вголос короткий, адаптований текст з 3–5 простих речень. Текст обов'язково пов'язаний з Хібукі, щоб дитина відчувала особисту причетність. Наприклад: «Одного разу Хібукі почув грім. Він дуже злякався і сховався під ковдрою. Потім Хібукі обійняв свого друга і згадав, що грім — це просто голос дощу. Хібукі посміхнувся і вийшов гратися». Читання відбувається спокійно, без поспіху і без вимоги ідеальної правильності. Якщо дитина помиляється або заїкається - педагог мовчить або м'яко підказує, але ніколи не виправляє різко. Головне - щоб малюк прочитав текст до кінця і відчув, що впорався. Після прочитання починається емоційне обговорення від імені Хібукі. Педагог ставить відкриті, добрі питання, які допомагають дитині прожити емоції: «Що відчував Хібукі, коли почув грім? Чи було йому страшно? Що допомогло Хібукі заспокоїтись? Як він тепер почувається?» Дитина відповідає не від себе, а від імені песика: «Хібукі було страшно... Але потім він обійнявся і стало легше». Це один з ключових терапевтичних моментів: дитина непрямо говорить про власні страхи (грим часто символізує сирени, вибухи чи інші воєнні тригери), але робить це безпечно, через іграшку. Для дітей з аутизмом або труднощами емоційного розпізнавання такі питання допомагають вчитися називати почуття.

Третій етап - це творча частина, де дитина може: намалювати Хібукі в цій ситуації (наприклад, «Хібукі з плащем сили», «Хібукі обіймає друга», «Хібукі сміється під дощем»); розповісти коротку історію про те, як Хібукі допомагає герою казки подолати труднощі; показати дію, як Хібукі обіймає, коли страшно. Цей етап триває 3–5 хвилин і дозволяє дитині закріпити прочитане через різні канали сприйняття: зоровий, рухово-тактильний і мовленнєвий. Для дітей з

порушеннями моторики можна використовувати готові шаблони або ліплення замість малювання.

Заняття завжди завершується ритуалом прощання - теплими обіймами. Дитина знову обіймає Хібукі і каже йому щось приємне: «Дякую, що слухав», «До завтра, Хібукі» або «Ти молодець». Цей фінальний обіймальний ритуал дуже важливий: він закріплює позитивні емоції, відчуття безпеки і успіху. Дитина йде з заняття з думкою: «Я зміг прочитати, мене зрозуміли, і в мене є друг, який завжди підтримає».

Така структура — привітання → читання → емоційне обговорення → творча діяльність → прощальні обійми - робить заняття передбачуваним, комфортним і терапевтичним одночасно. Багато педагогів відзначають, що вже після 4–5 таких коротких занять діти стають спокійнішими, охочіше читають і починають самі ініціювати розмови з Хібукі.

Комплексний підхід дозволяє не просто навчити дитину техніці читання, а й одночасно працювати з емоційним станом, знижувати тривогу, розвивати мотивацію та підтримувати інклюзивне середовище. Багато педагогів і психологів відзначають, що після регулярної роботи з Хібукі діти стають відкритішими, менше уникають читання, краще запам'ятовують матеріал і легше взаємодіють з однолітками в групі.

Отже, хібукі-терапія виходить далеко за межі простої іграшки чи додаткового прийому на уроці читання. Вона стає справжнім мостом між емоційною безпекою дитини та її навчальними досягненнями, особливо для тих малюків, які через особливі освітні потреби, воєнну травму чи складні життєві обставини стикаються з підвищеною тривогою, страхом помилки, труднощами концентрації та мотивації. У світі, де сирени, втрати та невизначеність стали частиною повсякденності, цей м'який песик з довгими лапами-обіймашками пропонує те, чого часто бракує - безумовне прийняття, теплий тілесний контакт і безпечний простір для проживання почуттів. Дитина, яка обіймає Хібукі, переносить на нього свої страхи, а говорячи від його імені, вчиться висловлювати те, що раніше було занадто болісним чи складним сказати напрому.

Практика показує, що регулярне використання Хібукі в процесі навчання читанню дає комплексний ефект. Діти стають спокійнішими, охочіше включаються в читання, менше уникають завдань і краще запам'ятовують матеріал. Страх помилки відступає, коли поруч є друг, який ніколи не засуджує. Емпатія і розуміння прочитаного розвиваються природно через розмови «від імені Хібукі», а мотивація зростає, бо урок перетворюється на теплу, живу гру, а не на випробування. Для дітей з аутизмом, синдромом Дауна, ДЦП, мовленнєвими порушеннями, гіперактивністю чи посттравматичним стресом такі заняття стають особливо цінними: вони поєднують корекційну роботу з емоційною підтримкою, допомагають регулювати стан і поступово відкривають шлях до успішного навчання в інклюзивному середовищі.

Досвід українських педагогів, психологів і батьків, а також дослідження, проведені в співпраці з міжнародними фахівцями, підтверджують високу ефективність методики. Багато дітей після кількох занять з Хібукі демонструють

помітне зниження тривожності, покращення сну, зменшення страхів і навіть прогрес у мовленні. У 95 % випадків після повного курсу симптоми психологічної травми значно зменшуються або зникають повністю, а діти стають більш відкритими до спілкування з однолітками та дорослими. Методика чудово працює не лише з молодшими школярами, але й з підлітками, і її успішно застосовують у школах, інклюзивно-ресурсних центрах, бібліотеках, лікарнях та центрах для ВПО по всій Україні.

У воєнний і повоєнний час, коли тисячі українських дітей потребують особливої підтримки, Хібуки стає не просто інструментом - він стає символом надії, турботи та віри в те, що навіть після найважчих випробувань дитина може знову відчути радість від навчання, довіру до світу і впевненість у власних силах.

Саме тому впровадження Хібуки в освітній процес - це інвестиція не лише в читальну грамотність, а й у психічне здоров'я цілого покоління. Кожен педагог, батько чи спеціаліст, який обирає цей теплий і перевірений часом підхід, дарує дитині не просто навичку, а відчуття, що вона не самотня у своїх переживаннях. І коли маленький читач, обійнявши Хібуку, впевнено вимовляє чергове речення, а потім посміхається - це і є той справжній успіх, до якого варто прагнути в сучасній інклюзивній освіті України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шарон-Максимов, Д., Єфімцева, Г., Сишук, Г. (2023). Хібукі-терапія: використання в освітньому процесі та в інтеграції з СЕЕН: практичний poradnik / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка. Харків, 64 с.
2. Шарон-Максимов, Д. (2023). Хібуки: бронежилет для дитячої душі. Київ, 200 с.
3. Bryl, M., & Sharon Maksimov, D. (2023). Hibuki-therapy combined with other art-therapy methods in group work with school-age children of different inclusive categories during the war in Ukraine. *Neuropsychiatry i Neuropsychologia / Neuropsychiatry and Neuropsychology*, 18(3-4), 152–160. URL: <https://doi.org/10.5114/nan.2023.134151>
4. Ribtsun, Y., Bielova, O., Korolenko, V., Bolotnykova, T., Govorun, O., & Myttseva, O. (2023). Personality Development in the Paradigm of Current Neuropedagogy. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(4), 388–403. <https://lib.iitta.gov.ua/738458>
5. Шарон-Максимов, Д. (Ред.). (2023). Метод Хібукі-терапії як один з найефективніших методів роботи з психологічною травмою у дітей. У Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні)» (27–28 квіт. 2023 р., с. 386–388). Київ.
6. Nauchitel, E., & Sharon Maksimov, D. (2023). The role of hibuki psychotherapeutic toy in the rehabilitation of children's psychological trauma. У IXth International Scientific and Practical Conference “Basics of learning the latest theories and methods” (March 07–10, 2023, с. 340–348). Boston, USA: International Science Group.

7. Степанова-Камиш, А. (2023). Хібуки-терапія в Україні: особливості феномену. Нова українська школа.

URL: <https://nus.org.ua/2023/01/09/hibuki-terapiya-v-ukrayini-osoblyvosti-fenomen/>

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ОСВІТА ТА ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ»**

14 травня 2026 р.

Відповідальні за випуск:

доц. Гречишкіна І. А.,
доктор філософії Шкарупа Є.О.
доц.Макаренко І. В.

Видавець і виготовлювач

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

e-mail: luginiv.info.edu@gmail.com